

**OPIKELUN MERKITYS
NAISYRITTÄJÄN ARJESSA**

Outi Niemelä
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Syksy 2010

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Opiskelun merkitys naisyrittäjän arjessa

Tekijä: Outi Niemelä

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ Laudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 81 + 3 liitettä

Vuosi: 2010

Tiivistelmä:

Tutkimukseni viitekehys muodostuu työelämän muutoksesta, elinikäisestä oppimisesta ja naisyrittäjyydestä. Yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvien muutosten taustalla yksi tärkeimmistä tekijöistä on aikanaan ollut teollistuminen. Suuret teollisuusyritykset eivät kuitenkaan enää luo uusia työpaikkoja kuten ennen. Yhteiskunnassa myös erilaisten palvelujen tarve kasvaa jatkuvasti. Muutokset heijastuvat yrittäjyyteen luoden uusia mahdollisuuksia itsensä työllistämiseen. Työelämän kehitys vaikuttaa myös koulutukseen asettaen sille uusia vaatimuksia. Elinikäinen oppiminen onkin kehittynyt yhä työelämä-lähtöisemmäksi. Aikuisten koulutukseen hakeutumisen taustalla on usein halu kehittää itseään ja ammattitaitoaan. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää opiskelun merkityksiä naisyrittäjien näkökulmasta.

Tutkimukseni on lähestymistavaltaan ja tutkimusotteeltaan laadullinen fenomenografinen tutkimus. Tutkimusaineistona on kahdeksalle naisyrittäjälle tekemäni teemahaastattelut. Yrittäjät osallistuvat Oulun seudun ammatti-korkeakoulun Täydennyskoulutuksen järjestämään naisille suunnattuun liiketaloudelliseen fMBA-koulutukseen. Tutkimustulosten mukaan naisyrittäjien opiskelun merkitykset voidaan jakaa neljään pääkategoriaan: koulutuksen sisällön merkitys, koulutuksen arvostus, yhteisön merkitys ja opiskelun merkitys itselle.

Koulutuksen sisältö osoittautui keskeiseksi tekijäksi naisyrittäjien fMBA-koulutukseen hakeutumiselle. Haastatellut pitivät tärkeänä koulutuksen laajaa liiketaloudellista sisältöä. Erityisen hyödylliseksi koettiin oppimistehtävien tekeminen omaan yritykseen. Työhön liittyvät opiskelun merkitykset nousivat siis tutkimuksessani tärkeiksi. Koulutuksen arvostus tuli esille muun muassa siinä, että monilla haastatelluista oli useampikin tutkinto suoritettuna. Elinikäisen oppimisen ajatus näkyy siten vahvasti tutkimushenkilöideni kouluttautumisessa. Osa naisyrittäjistä oli lähtenyt koulutukseen hakemaan tutkintoa puuttuvan korkeakoulututkinnon tilalle. Heille opiskelu näyttäytyi ennen muuta muodollisen pätevyuden saamisena. Kaikki tutkimushenkilöt korostivat yhteisön merkitystä. He arvostivat avointa ja vuorovaikutteista ilmapiiriä ja kokivat saavansa tukea ja apua opiskelukavereiltaan. Verkostoituminen nousi myös esille ja sitähän naisyrittäjät voivat jatkossa hyödyntää liiketoiminnassaan. Haastatellut kokivat opiskelun merkitsevän itselleen itsensä ja ammattitaitonsa kehittämistä. Osa koki saaneensa opiskelusta myös henkistä pääomaa ja lisää itsetuntemusta. Naisyrittäjien arki muodostuu työstä eli yrityksestä, perheestä, vapaa-ajasta, harrastuksista, ihmissuhteista ja itsensä toteuttamisesta. Opiskelu on osa heidän elämäkokonaisuuttaan ja saa siten merkityksensä suhteessa siihen.

Avainsanat: opiskelun merkitys, naisyrittäjyys, fenomenografia

Muita tietoja: Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	4
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA JA LÄHTÖKOHTIA.....	7
2.1	Työelämän muutos	7
2.2	Elinikäinen oppiminen.....	10
2.3	Yrittäjyys	14
2.4	Koulutukseen osallistuminen	19
2.5	Opiskelun merkitys aiempien tutkimusten mukaan	20
2.5.1	Oppiminen opiskelun tavoitteena	21
2.5.2	Välineelliset opiskeluun osallistumissyöt	22
2.5.3	Opiskelun sosiaalinen merkitys.....	24
2.5.4	Opiskelu elämänmuutoksen tukena	25
2.5.5	Yhteenveto	26
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
3.1	Tutkimustehtävä	27
3.2	Fenomenografinen tutkimus	29
3.3	Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusaineiston hankinta	33
3.4	Aineiston analysointi	38
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	42
4.1	Koulutuksen sisällön merkitys	43
4.2	Koulutuksen arvostus	50
4.3	Yhteisön merkitys.....	53
4.4	Opiskelun merkitys itselle	56
4.5	Tutkimustulosten yhteenveto	62
5	POHDINTA.....	66
5.1	Tutkimuksen keskeiset tulokset ja johtopäätökset	66
5.2	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	69
5.3	Loppupohdinta	73
	LÄHTEET.....	76
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vuoden 2010 alussa Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston internet -sivuilla oli kysymys ”Selviätkö 1900-luvun koulutuksella 2010-luvun työelämässä?” Kyse oli avoimen yliopiston markkinoimasta opintotarjonnasta ja mahdollisuudesta opiskella työn ohessa. Kysymys sai minut pohtimaan koulutuksen ja työelämän suhdetta sekä sitä, mikä merkitys opiskelulla on aikuisille työn ohessa opiskeleville. Miettiessäni tutkimusaiheeni ja tutkimukseni kohderyhmää olin helmikuussa 2010 yhteydessä Oulun seudun ammatti-korkeakoulun Täydennyskoulutuksen projektipäällikkö Terttu Savelaan. Ammatti-korkeakoulussa oli menossa naisyrityksille ja -johtajille suunnattu fMBA-koulutus (female Master of Business Administration), joka on kaksivuotinen liiketaloudellinen täydennyskoulutus. Projektipäällikkö esitti tutkimus-henkilökseni kyseisessä koulutuksessa olevia naisyrityksiä. Näin tutkimukseni tavoitteeksi täsmentyi selvittää, mitä opiskelu merkitsee fMBA-koulutukseen osallistuvilla naisyrityksillä.

Ajattelen, että koulutuksella on sekä yhteiskunnallista että yksilöllistä merkitystä. Nämä merkitykset ovat myös riippuvaisia toisistaan. Tämä näkyy työssä olevien aikuisten itsensä kehittämisenä sekä elinikäisen oppimisen muuttumisena yhä työelämälähtöisemmäksi. Koska tutkin naisyrityksien opiskelulle antamia merkityksiä, näen tärkeäksi käsitellä myös sitä yhteiskunnallista todellisuutta, jossa merkitykset syntyvät. Tutkimukseni lähtökohtana on, että naisyrityksien opiskelua selittää ainakin osittain historiallis-yhteiskunnallisen tilanteen luomat pakot ja mahdollisuudet. Sen vuoksi aloitan tutkimusaiheeni käsittelyn työelämän muutoksesta, elinikäisestä oppimisesta ja yritysjohtajyydestä.

Työelämä on monipuolistunut ja haasteellisuus, osaamisvaatimukset, innovatiivisuus, vastuullisuus sekä yksilölliset kehitymis- ja vaikutus-mahdollisuudet ovat lisääntyneet (Julkunen 2008, 214). Vaikuttaa siltä, että työelämän vauhdissa ei pysy mukana, ellei huolehdi itsensä jatkuvasta kehittämisestä. Yhteiskunnassa tuntuu olevan vaatimus elinikäisestä oppimisesta.

Elinikäinen oppiminen korostaa oppimista koko elämänsä mittaisena prosessina – ihminen oppii läpi koko elämänsä. Elinikäiseen oppimiseen sisältyy sekä muodollinen ammatillinen koulutus että ammattiuran kehittäminen. (Tuomisto 2003, 66–67.) Se mahdollistaa opiskelun ja osaamisen päivittämisen elämänkaaren eri vaiheissa (Rinne 2003, 228). Kilpailun kiristyessä sekä yrityksissä että yhteiskunnassa elinikäisestä oppimisesta on tullut keino vastata tähän haasteeseen. Yksilön tulee oppia entistä nopeammin pysyäkseen mukana muutoksessa. Kouluttautumisesta on tullut oikeuden lisäksi myös velvollisuus. Kun työ ja koulutus liittyvät läheisesti yhteen, yksilöt näkevät epävarmuutta ja riskejä myös koulutuksessa. Tämä voi saada aikaan koulutukseen osallistumista ilman selvää suuntaa, pakosta ja muiden mukana. (Kauppila 2002, 12–13.)

Tutkimukseni kohderyhmänä ovat naisyrittäjät. Peilaan naisyrittäjyyttä sekä sen historialliseen kehittymiseen että nykyajan haasteisiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtunut muutos on siirtänyt sekä koulutuksellista että työelämän vastuuta yhä enemmän yksilöille. Taloudellinen taantuma ja julkisen sektorin alasajo ovat voimistaneet muutosta ja vähentäneet naisten työllistymismahdollisuuksia. Ongelmaan on etsitty ratkaisua naisten kannustamisesta yrittäjyyteen. (Keskitalo-Foley 2009, 215.) Naisyrittäjien määrä onkin kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun. Kasvua selittäviä tekijöitä ovat kotitalousvähennysjärjestelmä, kuntien palvelujen avautuminen kilpailulle ja ostopalvelujen lisääntyminen sosiaali- ja terveyspalveluissa. (Yrittäjyyskatsaus 2008, 86.)

Aikuisten opiskelumotiiveja on tutkittu melko paljon, erityisesti avoimen yliopiston ja vapaan sivistystyön näkökulmista. Usein motiivit liittyvät ammattiin ja työhön sekä itsensä kehittämiseen. Opiskelulle annettuja merkityksiä on tutkittu jonkin verran. Joissain tutkimuksissa on myös sivuttu työn ohessa opiskelua. Yhteiskunnallisten merkitysten lisäksi aikuisen opiskeluun vaikuttavat myös omat henkilökohtaiset asiat. Aikuisen elämänalueita ovat muun muassa työ, perhe ja vapaa-aika. Opiskelun merkitys on yhteydessä näihin elämänalueisiin. Nurmen (1995, 11, 48) tutkintotavoitteisia aikuisopiskelijoita käsittelevässä tutkimuksessa opiskelua tarkastellaan osana elämäkokonaisuutta. Tällöin opiskelu saa merkityksensä osana muuta elämää. Koulutus ja työ eivät olekaan vain keino,

vaan tarkoitus sinänsä. Kouluttautumisen tarkoitus onkin käyttää, pitää yllä ja kehittää omia kykyjään sekä pyrkiä toteuttamaan itseään. Koulutus ja työ ovat myös tekijöitä, joiden avulla yksilö jäsentyy yhteisön jäsenenä yhteiskuntaan. Ylinen (2004, 11) on tutkinut pienyrittäjien oppimistarpeita. Hän toteaa, että oppimistarpeet liittyvät yrittäjien elämäntapaan ja osaamisperustaan sekä yrityksen tavoitteisiin. Omassa tutkimuksessani keskityn työn ohessa liiketaloudelliseen koulutukseen osallistuviin naisyrittäjiin ja pyrin selvittämään heidän käsityksiään opiskelun merkityksestä.

Tutkimukseni on lähestymistavaltaan ja tutkimusotteeltaan fenomenografinen. Uljensin (1989, 11–12) mukaan fenomenografinen tutkimus etenee vaiheittain. Ensin valitaan jokin ilmiö ympäröivästä maailmasta. Tutkimuksen tavoitteena on kuvailla, analysoida ja tulkita erilaisia tapoja, joilla ihmiset käsittävät ympärillään olevia ilmiöitä. Seuraavaksi rajataan yksi tai useampi ilmiötä koskeva näkökulma. Tähän vaiheeseen sisältyy tutkimuskohteen rajaus ja kirjallisuuskartoitukset eli teoreettinen perehtyminen aiheeseen. Sen jälkeen tehdään haastatteluja, jotka koskevat ihmisten käsityksiä kyseisestä ilmiöstä. Seuraavassa vaiheessa nauhoitetut haastattelut kirjoitetaan tekstiksi eli litteroidaan. Sen jälkeen tekstit analysoidaan. Tavoitteena on kartoittaa käsityksissä ilmenevien sanontojen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, jotta saadaan luotua laadullisesti erilaisia ryhmiä. Lopuksi analyysin tulokset esitetään kuvauskategorioina, jotka kuvastavat käsitysten merkityssisältöjä.

Olen toteuttanut tutkimukseni noudattaen pääpiirteissään Uljensin kuvaamia käytännön vaiheita. Luvussa kaksi esittelen tutkimukseni kontekstin. Lähden liikkeelle työelämässä tapahtuneista muutoksista ja elinikäisestä oppimisesta. Sen jälkeen perehdyn yrittäjyyteen nimenomaan naisyrittäjyyden näkökulmasta. Lopuksi käsittelen opiskelun merkitystä aikaisempien tutkimusten valossa sekä yleisesti että yrittäjyyttä koskevien tutkimusten kautta. Kolmas luku sisältää tutkimustehtäväni, käyttämäni tutkimusmenetelmän (fenomenografian), tutkimusaineiston hankinnan sekä aineiston analysoinnin. Neljännessä luvussa käsittelen analyysin tulokset kuvauskategorioittain. Viides luku sisältää tutkimuksen keskeiset tulokset ja johtopäätökset, tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin sekä loppupohdinnan.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA JA LÄHTÖKOHTIA

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu työelämän muutoksesta, elinikäisestä oppimisesta, naisyrittäjyydestä ja aiemmista opiskelun merkitystä käsittelevistä tutkimuksista. Liitän tutkimukseni yhteiskunnalliseen keskusteluun työelämän muutoksesta ja näkökulmani on elinikäisen oppimisen kehittyminen kohti työelämälähtöistä elinikäistä oppimista. Yrittäjyys nähdään yhteiskunnassamme yhtenä keinona vastata työelämän muutoksen haasteisiin. Tutkimukseni kohderyhmänä ovat naisyrittäjät, joten käsittelen yrittäjyyttä nimenomaan naisyrittäjyyden näkökulmasta. Koulutuksiin osallistujien opiskelulle antamia merkityksiä tarkastelen aiempien tutkimusten kautta.

2.1 Työelämän muutos

Vuonna 2005 tehdyn työpoliittisen tutkimuksen mukaan työelämä on viimeisten vuosikymmenten aikana muuttunut kohti tietoyhteiskuntaa. Suomalaisen työelämän kannalta tärkeitä muutoksia on monia. Tiedon ja osaamisen merkitys työelämässä lisääntyy jatkuvasti. Useiden muutosten taustalla vaikuttaa informaatioteknologian kehitys. Töiden organisointi muuttuu ja verkostomaiset organisaatiomuodot yleistyvät. Palvelusektori kasvaa, kun teollisuuden työvoiman tarve puolestaan supistuu. Niin sanotut epätyypilliset työsuhteet yleistyvät ja työehtoihin tulee enemmän joustavuutta. (Uhmavaara, Niemelä, Melin, Mamia, Malo, Koivumäki & Blom 2005, 4.)

Työelämän kehittymiseen ovat vaikuttaneet ihmiskäsityksen, tiedon käsityksen ja oppimiskäsityksen muutokset. Ihmiskäsitys on muuttunut laiskasta ja vastuuta välttelevästä ihmisestä luovaksi, oppimiskykyiseksi ja suoritustarpeiseksi ihmiseksi. Tieto nähdään nykyisin staattisuuden sijasta dynaamisena ja jatkuvasti uusiutuvana. Oppiminen on muuttunut valmiin tiedon siirtämisestä aktiiviseksi tiedon prosessoinniksi. Näiden muutosten lisäksi työelämän kehittymiseen on vaikuttanut se, että muutos on nykyisin aikaisemman lineaarisen kehittymisen sijaan turbulenttia. Tällöin muutokseen vastaamiseen tarvitaan joustavuutta.

Yhteiskunnassa tuotanto- ja informaatioteknologia ovat kehittyneet voimakkaasti ja tuotteiden valmistus sekä palvelujen tuottaminen ovat muuttuneet asiakaslähtöisiksi. Kaiken kaikkiaan toiminta on muuttunut paikallisesta globaaliksi. Yhteiskunnallinen muutos teollisen ja modernin aikakauden kautta jälkimoderniin aikaan on heijastunut koko työelämään. (Viitala 2009, 40.)

Nykyään organisaatiot ovat jatkuvasti muutoksessa. Toisaalta muutoksia aiheuttavat ulkoisen toimintaympäristön tapahtumat esimerkiksi kansainvälistyminen ja muuttoliike. Toisaalta organisaation sisällä tapahtuu myös muutoksia esimerkiksi henkilöstön ikääntymisen, uuden teknologian käyttöönoton, johdon vaihtumisen ja organisaatorakenteen muuttamisen vuoksi. Entistä enemmän jälkimodernilla tavalla toimiminen ilmenee hierarkian vähenemisenä, erilaisten rajojen hämärtyminenä ja tiimiytymisenä. Kun hierarkia vähenee, muodollisen aseman sijasta valta perustuu asiantuntijuuteen ja osaamiseen. Työntekijän oma vastuu työstään ja saavutuksistaan korostuu. Organisaatioiden tulee olla joustavia ja muuttaa toimintaansa toimintaympäristössä tapahtuvien tilanteiden mukaan. Verkostoituminen ja yhteistoiminta hämärtävät organisaatioiden toiminnallisia ja alueellisia rajoja. Työntekijöiltä odotetaan vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä yrittäjämäistä osaamista ja käyttäytymistä. Kun tiimiytyminen lisääntyy, henkilöstön ryhmätyötaidot korostuvat. Henkilöstöltä edellytetään myös jatkuvaa oppimista ja oman toiminnan johtamista. (Lämsä & Hautala 2008, 28–29.)

Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan Suomi on vuonna 2020 aito palveluyhteiskunta. Kansainvälistyvässä toimintaympäristössä palvelualojen kilpailu kiristyy. Tällöin yritysten pitkän aikavälin strategisen suunnittelun tärkeys korostuu. Kiristyvään kilpailuun vastataan verkostoitumalla ja verkostot ovat sekä kansallisia, toimialakohtaisia että kansainvälisiä. Toimialat myös lähenevät toisiaan monipuolisten ja kokonaisvaltaisten palvelujen tarjoamisessa. Kansainvälisyys lisääntyy, kun suuret palveluyritykset toimivat myös kansainvälisillä markkinoilla. Toisaalta kansainvälisiä ja ulkomaisia ketjuja tulee Suomen markkinoille. Globalisoituminen näkyy myös maahanmuuttona ja kansainvälisten osaajien rekrytoinnin lisääntymisenä. Täten työyhteisöt muuttuvat monikulttuurisiksi. Maahanmuuttajat ja ulkomaiset asiakkaat luovat uusia palvelu-

tarpeita ja vaikuttavat asiakaspalveluun. Palvelujen ja palvelukonseptien kehittämiseen tulee kiinnittää huomiota, jotta voidaan vastata kansainvälistymisen haasteisiin. Teknologinen kehitys ja sen hyödyntäminen automatisoi muun muassa hallinto- ja muita rutiinitehtäviä niin, että palveluyritykset voivat keskittyä ydinosaamiseensa – asiakaspalveluun. Palveluhenkilöstön ja asiakkaan välinen vuorovaikutus on tärkein alan yritysten menestystekijä. Palvelut tuotetaan paikallisesti, lähellä asiakasta ja asiakaslähtöisyyttä korostaen. Väestön ikääntyminen lisää erilaisten palvelujen tarvetta esimerkiksi terveys- ja sosiaalipalveluissa. Palvelujen kulutustottumuksissa yksilöllisyys korostuu, halutaan henkilökohtaista palvelua vuorovaikutuksessa palvelujen tuottajan kanssa. Ikääntymisen ja eläköitymisen myötä palvelualoja uhkaa työvoimapula. Osaavat ikääntyneet työntekijät halutaan pitää töissä ylläpitämällä työkykyä, panostamalla työhyvinvointiin ja arvioimalla työtehtäviä uudelleen. (Palvelut 2020 – Osaaminen kansainvälisessä palveluyhteiskunnassa 2006, 8–11, 62.)

Koiranen ja Peltonen ovat vuonna 1995 ilmestyneessä kirjassaan arvioineet, millaista yritystoiminta ja työ ovat vuonna 2010. He listasivat, että työ vapautuu ajan ja paikan kahleista, organisaatioiden joustavuus lisääntyy ja hierarkiat korvautuvat verkostoilla, eri toimialojen rajat hämärtyvät ja ammatit yhdentyvät, rutiinityö vähenee ja luova työ lisääntyy, kustannusrakenne muuttuu henkilöstö- ja tuotekehityskulujen kasvaessa, välitön työnjohtaminen muuttuu konsultoinniksi, esteettiset ja eettiset kriteerit voimistuvat. Yrittäjyydessä muutokset näkyvät muun muassa alihankintayrittäjyyden ja henkilöstön sisäisen yrittäjyyden lisääntymisenä. Yrittäjyys tulee heidän mukaansa nostaa uudistavaksi voimaksi, joka luo uutta kannattavaa työtä. Yrittäjyys tulee nähdä myös kasvatukselliseksi haasteeksi. (Koiranen & Peltonen 1995, 96–99.)

Nyt 15 vuotta myöhemmin voimme arvioida Koirasen ja Peltosen näkemysten toteutumista ja todeta esimerkiksi yrittäjyyden edistämisen olevan yksi Suomen elinkeinopolitiikan keskeisistä tavoitteista (Hallituksen politiikkaohjelma 2008). Tavoitteen taustalla vaikuttavat työelämässä tapahtuvat muutokset, työllisyyden kehityssuunnat ja muun muassa kansalaisten ikääntymisen tuomat palvelutarpeet. Elinvoimainen Suomi -raportissa (2010, 13) todetaan, että työelämä käy läpi murrosta teollisen ajan rakenteista kohti ihmis- ja ratkaisukeskeistä palvelu-

taloutta. Tämä muutos vaatii myös uudenlaista yrittäjyyttä, kuten kaikkien kansalaisten yrittäjämäisempää asennetta, yhteiskunnallista yrittäjyyttä ja erilaisia yritysverkostoja.

Työelämän muutokset huomioiden yrittäjyyden edistäminen vaikuttaa johdonmukaiselta tavoitteelta, mutta täytyy myös huomioida, etteivät kaikki ihmiset välttämättä koe yrittäjyyttä omaksi uravaihtoehtokseen. Samoin yrittäjämäisen asenteen korostamisessa näen joitain ongelmia. Henkilöstön sisäisen yrittäjyyden lisääntymisen voi ajatella lisäävän myös työhön sitoutumista. Kuitenkin nykyisessä pätkätöitä ja määräaikaista työsuhteita tarjoavassa työelämässä työhön sitoutuminen voi osoittautua hankalaksi. Työnantajien jatkuva vaihtuminen ei voine olla vaikuttamatta työntekijöiden työmotivaatioon ja haluun sitoutua aina uudelleen ja uudelleen.

Työelämässä tapahtuneet muutokset vaikuttavat tutkimukseni taustalla. Tutkimushenkilöni toimivat pienyrittäjinä. Osa heistä on toiminut yrittäjinä koko työuransa ajan, mutta osa on ennen yrityksen perustamista työskennellyt julkisen työnantajan palveluksessa. Tutkimani naisyrittäjien yritykset tuottavat erilaisia palveluja. Tämä heijastaa nykyistä muutosta, jossa yhteiskuntamme kehittyy kohti palveluyhteiskuntaa.

Yhteiskunnan ja työelämän muutokset vaikuttavat siihen, millaista osaamista meiltä vaaditaan. Työelämässä ei enää välttämättä pärjää entisillä kvalifikaatioilla, vaan osaamistaan tulee uudistaa jatkuvasti. Nämä vaatimukset heijastuvat myös yrittäjyyteen. Oman ammatillisen substanssiosaamisen lisäksi yrittäjyydessä tarvitaan yhä enemmän myös liiketaloudellista osaamista.

2.2 Elinikäinen oppiminen

Suomalainen sananlasku ”oppia ikä kaikki” (Florinus 1702) kuvaa elinikäisen oppimisen ideaa. Ojala (1999, 14) on määritellyt elinikäisen oppimisen vastuun ottamiseksi omasta elämästä ja työstä, aktiiviseksi tiedon hankinnaksi, ammattitaidon jatkuvaksi ylläpitämiseksi, oppimiseksi toisilta ja toisten kanssa,

jatkuvaksi kehittymiseksi ihmisenä, muutoksiin osallistumiseksi, positiiviseksi asenteeksi, osallistumiseksi oman työn ja työyhteisön kehittämiseen sekä sitoutumiseksi omiin ja yhteisiin tavoitteisiin.

Toisen maailmansodan jälkeen yhteiskunnan nopea teknologisetaloudellinen kehitys asetti elinikäiselle oppimiselle uusia haasteita, kun työelämän muutosten vuoksi tarvittiin erilaista osaamista ja ammattitaitoa (Tuomisto 2003, 50). 1960-luvun näkemys elinikäisen kasvatuksen tarpeesta oli Unescon mukaan kaksitahoinen: toisaalta korostettiin yhteiskunnan ja työelämän muutoksiin vastaamista ja toisaalta oppimiseen sisältyvää inhimillistä kasvua ja kasvatuksen vaikutusta yksilön omaan elämään (Leinonen 2003, 19). 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa yhteiskunnassa vallitsi koulutusoptimismi ja koulutuksen tuomaa yhdenvertaisuutta arvostettiin vahvasti. Tällöin Suomessa luotiin yhtenäiskoulujärjestelmä ja uudistettiin toisen asteen ammatillista koulutusta. Aikuis- kasvatukseen omaksuttiin elinikäisen kasvatuksen ajatukset, joiden avulla tavoiteltiin yhteiskunnallista kehittämistä ja koulutuksen demokratisoitumista. Vaikka vuosikymmenet olivat monien muutosten aikaa yhteiskunnassa ja elinkeinorakenteissa, työelämää ja koulutusta pidettiin edelleen vakaina ja ennustettavina. (Jauhiainen, Tuomisto & Alho-Malmelin 2003, 170.) Aikuis- koulutuksen lisäämisen tavoitteena oli sekä yhteiskuntakehityksen edistäminen että yksilöiden kehityksen tukeminen (Rinne 2003, 225).

1990-luvulla alkoi korostua talouselämän, julkisen vallan ja yksityisyritysten näkökulmat. Kun globaalin markkinatalouden vaikutukset alkoivat näkyä yhä enemmän taloudellisen kilpailun korostamisena, kasvu ja ihmisenä kehittyminen koulutuksen arvoina jäivät taka-alalle. (Leinonen 2003, 20.) Toisaalta koulutus nähtiin keinona vastata kaikkiin yhteiskunnan ongelmiin. Muutokset haluttiin nähdä mahdollisuuksina ja joustavuus oli kaikki kaikessa. Jokaisen oli velvollisuus kehittää itseään. (Rinne 2003, 225.)

Jarvis (1992, 149) toteaa koulutuksen olevan yhteiskunnallinen instituutio ja siten heijastelevan yhteiskunnan arvoja. Koulutus sisältää hänen mukaansa kaksi erilaista elementtiä: olevan oppimisen (education as being) ja omistavan oppimisen (education as having). Oleva oppiminen kuvaa oppimista itseisarvona.

Käytännössä koulutus usein kuitenkin näyttäytyy omistavana oppimisena, jolloin opiskelulla tavoitellaan jotain päämäärää. Tuomisto (2003, 71–72, 79) näkee elinikäisen oppimisen kehittämisen taustalla olevan nykyisin yhä enemmän työelämän tarpeet. Se nähdään keinona sopeuttaa ihmiset jatkuviin muutoksiin. Yritysten näkökulmasta elinikäinen oppiminen on väline työn tehostamiseen ja tuottavuuden parantamiseen. Yksilön näkökulmasta opiskelusta on tullut välttämättömyys työmarkkinoilla pärjäämiseen, joten itsensä kehittäminen on toisarvoista. Elinikäinen oppiminen on kuitenkin muutakin kuin vain työtä varten. Työ on vain rajallinen osa ihmisen elinikäisestä kehitys- ja oppimisprosessista. Tuomisto kysyykin, mihin on unohtunut yksilön kokonaispersoonallisuuden kehittäminen ja itsensä toteuttaminen.

Elinikäistä oppimista pidetään kaikille mahdollisuutena ja tavoiteltavana mallina, vaikka todellisuudessa sillä ei ole kaikille väestöryhmille samanlaista merkitystä. Työelämän muutosten ja epävarmuuden myötä ihmisiltä edellytetään jatkuvaa itsensä kehittämistä ja opiskelua. Nykyisin elinikäinen oppiminen on saanutkin entistä enemmän tarkoituksensa työelämänikäisenä oppimisena. Työelämän lähtökohdista määriteltynä elinikäinen oppiminen merkitsee oppimista, joka tähtää työelämässä toimimiseen ja pätevoitymiseen. Tämä voi kaventaa oppimisen, opiskelun ja kouluttautumisen ymmärtämystä. Opiskelusta tulee väline työelämässä pärjäämiseen. (Purtilo-Nieminen 2009, 31–32.) Paloniemi (2004, 13, 15) mainitsee elinikäisen oppimisen toimivan välineenä kilpailukyvyyn parantamisessa, kun se vastaa teknis-taloudellisten muutosten aiheuttamiin vaatimuksiin. Työelämän muutokset esimerkiksi teknologian kehittymisen ja työn sisältöjen laajentumisen myötä lisäävät yksilöille yhä enemmän uusia vaatimuksia. Tätä kautta osaamisen kehittäminen ja oppimisen kysymykset ovat kohdanneet myös ikääntyviä työntekijöitä. Jatkuvan ammatillisen kehittymisen vaatimus näkyy jossain määrin myös sosiaalisena statuksena.

Monet kasvatuksen tutkijat ja teoreetikot ovat kritisoineet elinikäistä oppimista sen sisältämästä ajatuksesta, että tulevaisuuden yhteiskunta on oppiva yhteiskunta, jossa kaikki kansalaiset ovat täydesti mukana. Tällöin yhteiskunnan tulee taata oppimismahdollisuudet kaikille ihmisille. Kuitenkin on selvästi nähtävissä, että

monet nykyajan työjärjestelmät lannistavat tai jopa estävät oppimista. (Hager 2004, 22–23.)

Työn ja osaamisen kehittämisessä tuleekin huomioida ammatillisuuden muuttuminen entistä enemmän kehitystä, muutosta, dynaamisuutta ja sosiaalisuutta sisältäväksi. Yhteistyön ja tiimityön lisääntyessä työntekijät tarvitsevat lisää taitoja muun muassa vastuunottamisesta, yksilöllisyyden hyväksymisestä, hankalien asioiden käsittelystä, asioiden ja tilanteiden arvioinnista, oppimisen mahdollisuuksien huomaamisesta sekä omien tavoitteiden tunnistamisesta ja saavuttamisesta. Tiimityössä korostuu avoimuus ja luottamus ja niinpä omia tietojaan, tavoitteitaan ja resurssejaan ei kannata salata. (Simmons & Pedersen 2006, 130.) Kouluttautumisesta on yhä enemmän tullut keino valmistautua jatkuvaan muutokseen. Yhteiskunnassa pärjäämiseen ja menestymiseen tarvitaan kykyä reagoida muutoksiin. Ihmisiltä odotetaan aktiivisuutta, joustavuutta, myönteisyyttä ja ennakkoluulottomuutta oppimista ja opiskelua kohtaan. Opiskelun ja kouluttautumisen avulla on mahdollisuus osoittaa kehittymistähtoa, uusintaa työmarkkinakelpoisuutta ja lisätä mahdollisuuksia kovenevassa kilpailussa. (Rinne, Jauhiainen, Tuomisto, Alho-Malmelin, Halttunen & Lehtonen 2003, 25.)

Monimutkaisessa ja jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä ihmisiltä vaaditaan moniosaamista ja kokonaisuuden hallintaa sekä teoretiedon ja käytännön kokemuksen yhdistävää osaamista. Oman työtehtävän mukaisten tietojen ja taitojen lisäksi tarvitaan muun muassa vuorovaikutustaitoja, kykyä toimia ryhmässä sekä joustavuutta. (Hätönen 2007, 7.) Palvelualan toimintaympäristön muuttuessa myös osaamiseen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota. Kansainvälistyminen ja monikulttuurisuus vaativat kielitaitoa ja erilaisten kulttuuritekijöiden ymmärtämistä. Rutiinitehtävät vähenevät teknologian automatisoinnin kautta, mutta puolestaan laajaa osaamista ja asiantuntemusta vaativat tehtävät lisääntyvät. Teknologian kehittyminen ja tietotekniikan lisääntyvä käyttö edellyttävät muutosvalmiutta ja laaja-alaista osaamista. Palvelun tuottajien verkostoituminen ja työskentely toimialojen rajapinnoissa lisää organisaatioiden innovatiivisuutta. Verkostoituminen vaatii yhteistyötaitoja, kokonaisuusien hallintaa ja monialaista liiketoimintaosaamista. Asiakas-

palveluosaaminen sekä asiakkaan tarpeiden tunnistaminen ja ennakointi korostuvat, samoin tiimityötaidot ja itsensä johtaminen. (Palvelut 2020 – Osaaminen kansainvälisessä palvelu-yhteiskunnassa 2006, 9-12, 64.)

Elinikäisen oppimisen ajatus tulee tutkimuksessani esille esimerkiksi siinä, että kaikki tutkimushenkilöni ovat keski-ikäisiä yrittäjiä, jotka kouluttautuvat työn ohessa. He ovat ylläpitäneet ja kehittäneet ammattitaitoaan vuosien varrella osallistuen erilaisiin koulutuksiin. Osalla on useampikin tutkinto suoritettuna. Nyt naisyrittäjät ovat lähteneet hakemaan lisää liiketaloudellista oppia voidakseen kehittää yritystään. Täten elinikäinen oppiminen näyttäytyy heidän kohdallaan työelämälähtöisenä.

2.3 Yrittäjyys

Yrittäjyydelle tai yrittäjälle ei ole yhtä yleistä hyväksyttyä määritelmää, vaan määritelmät vaihtelevat maan, toimialan ja tutkijan mukaan. Määritelmissä painottuvat eri asiat yrittäjän persoonallisuuden piirteistä hänen oikeudelliseen ja taloudelliseen asemaansa. Yrittäjyys- ja yrittäjä -käsitteitä on usein hankala erottaa toisistaan, joten niiden määrittelykin kietoutuvat toisiinsa.

Yrittäjyydellä on ranskankielessä tarkoitettu tekemistä, eteenpäin menemistä ja aloitteen ottamista. Englanninkielessä yrittämistä on kuvattu sanoilla jännittävä ja tuntematon kokemus sekä riskinottaminen. (Kyrö 2001, 97.) Koiranen ja Peltonen (1995, 20–22) määrittelevät suomenkielen yrittäjyys -sanan tarkoittavan samaa kuin yritteliäisyys, joka yhdistetään aloitekykyyn, rivakkuuteen, ahkeruuteen ja tarmokkuuteen. Heidän mukaansa suomalainen yrittäjä -sana puolestaan tarkoittaa aktiivista ja tavoitteellista toimijaa.

Työvoimatilastossa yrittäjäksi määritellään henkilö, joka työllistää itsensä ja jolla voi olla työntekijöitä. Hän johtaa itse tai puolisonsa kanssa omaa yritystä, maatilaa tai vuokratilaa tai harjoittaa ammattia. Hän työskentelee omalla riskillä ansaitakseen toimeentulonsa. (Naisyrittäjyys 2005, 21.) Koiranen ja Peltonen (1995, 9) korostavat yrittäjyydessä kahta keskeistä ominaispiirrettä. Yrittäjyys on

ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa, joka saa omat ja yhteisön voimavarat toimimaan. Yrittäjyys on myös tavoitteellista ja omavastuista itsensä johtamista.

Yrittäjyyden muodot voidaan jakaa yksilön yrittäjämäiseen toimintatapaan, ulkoiseen yrittäjyyteen ja organisaatioyrittäjyyteen. Yksilön yrittäjämäinen toimintatapa eli omaehtoinen yrittäjyys on vanhin yrittäjyyden muoto. Se tarkoittaa yksilön tasolla ilmenevää sisäistä yrittäjyyttä eli yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa työn tekoon. Ulkoinen yrittäjyys määritellään pienyrityksen omistamiseksi ja johtamiseksi. Organisaatioyrittäjyys tarkoittaa yrittäjämäistä organisaatiokulttuuria. Se sisältää kollektiivisen sisäisen yrittäjyyden. (Kyrö 2001, 99; Kyrö 2005, 166.)

Yrittäjyys voidaan määritellä laajasti sen sisältämien kolmen erilaisen muodon vuoksi. Nämä kolme yrittäjyyden muotoa ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja siten muovaavat toisiaan. Yrittäjän tavoitteena on etsiä ja löytää mahdollisuutensa ympäröivästä todellisuudesta. (Kyrö 2005, 170–171.) Yrittäjyys on ilmiönä monitahoinen ja erityisesti toimintana se on muuttuva ja kehittyvä prosessi. Se on sidoksissa yksilöiden lisäksi aikaan, kulttuuriin ja muuhun sosiaaliseen ympäristöön. (Koskinen 2009, 39.) Yrittäjyyden perusominaisuuksia luonnehtii yksilön oikeus ja kyky itse määrittää omaa todellisuuttaan ja vaikuttaa sen muotoutumiseen (Kyrö 2004, 296).

Koskinen (2009, 47) on eri määritelmistä ja tutkimuksista löytänyt yhteisiä yrittäjän persoonaan liitettäviä piirteitä. Näitä ovat suoriutumisen tarve, elämänhallinta, valmius riskinottoon, epävarmuuden sietokyky ja innovatiivisuus. Yrittäjä on ympäristönsä kanssa jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Yhteiskunnan ja eri sidosryhmien vaatimukset sekä yrityksen ja yrittäjän tavoitteet ovat suhteessa toisiinsa. Yrittäjä asettaa tavoitteensa sopeuttaen ne ympäristöönsä, mutta toisaalta myös ympäristö kuulee yrittäjää. (Ylinen 2004, 71.)

Tulevaisuuden yrittäjä nähdään verkostoja hyödyntävänä ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia kartoittavana henkilöstönsä strategisena kehittäjänä. Yrittäjän ydinosaamista tulee olemaan strateginen johtaminen ja henkilöstön kehittämisen osaaminen. Yhteisöllisyyden merkitys kasvaa entisestään. Yrittäjyys rakentuu

erilaisista jännitepareista ja niiden rajapinnoista. Näitä jännitepareja ovat: yrittäjyys uravaihtoehtona vai elämäntehtävänä, tulevaisuus vai tämä päivä, yhteisöllisyys vai yksilöllisyys, jaettu osaaminen ja yhdessä tekeminen vai oma osaaminen ja itse tekeminen. (Tuomi, Toivola, Varamäki, Halttunen 2006, 251–252.)

Naisyrittäjyys

Naisyrittäjyyttä voidaan tarkastella omana osa-alueenaan. Se määritellään yksinkertaisimmillaan naisen tai naisten perustamaksi yritykseksi ja/tai yritykseksi, jossa naisilla on yli 50 prosentin omistus ja/tai jossa nainen on johtajana. (Naisyrittäjyys 2005, 21.) 2000-luvulla naisyrittäjien määrä on kasvanut tasaisesti ja vuoden 2007 lopussa naisyrittäjiä oli noin 75 000, joka on kolmannes kaikista yrittäjistä (Yrittäjyyskatsaus 2008, 87). Suomessa naisyrittäjien määrä on EU-vertailussa suhteellisen korkea. Kauppa- ja teollisuusministeriön selvityksen mukaan naisten omistamista yrityksistä 64 prosenttia on yksinyrittäjiä eli naiset työllistävät itsensä. (Naisyrittäjyys 2005, 15.)

Vainio-Korhonen (2001, 133–134, 140) kuvaa artikkelissaan suomalaisen naisyrittäjän historiaa. Naisten työtehtävät ovat vuosisatojen ajan liittyneet kotityöhön ja edelleen naisvaltaiset alat ovat hoitamista, ompelemista, siivoamista, ruuanlaittoa ja muita palvelutöitä. Naistyön mallit sekä kodin ja perheen vaatimukset ovat muokanneet ja ohjailleet naisyrittäjyyttä monin tavoin. Naisyrittäjät ovat toimineet ja toimivat edelleen naisvaltaisilla aloilla.

Yhteiskunnan ja työelämän muutosten taustalla yksi tärkeimmistä tekijöistä on ollut teollistuminen. 2000-luvulle tultaessa on kuitenkin tullut ilmeiseksi, että suuriin teollisuusyrityksiin ei luoda enää työpaikkoja kuten ennen. Toisaalta palvelujen tarve on kasvanut esimerkiksi vanhusten huollossa. (Hyrsky 2006, 236–237.) Naisyrittäjyyden nykytilaa ja tulevaisuutta tarkasteltaessa huomio kohdistuu sosiaaliin innovaatioihin ja naisvaltaiseen toimialaan eli palveluyrittäjyyteen. Tulevaisuudessa perinteisesti julkiselle sektorille kuuluvaa hoiva-työtä eli sosiaali- ja terveyspalveluja tuotetaan yhä enemmän yksityisellä

sektorilla. Tämä lisää hoiva- ja kotipalveluyrittäjyyttä. (Naisyrittäjyys 2005, 17–18.)

Kyrö (2004, 302) on tutkinut naisyrittäjien päätymistä yrittäjiksi ja heidän kokemuksiinsa yrittäjyyden merkityksellisyydestä. Oman yrityksen omistaminen on naisyrittäjille tärkeää. Heillä on halu olla omia ”pomojaan” ja toteuttaa unelmiaan. Naiset kokevat myös perheen ja sen tuen tärkeiksi. Perheen vuoksi tai perhe-elämää varten elämään halutaan joustavuutta, jota haetaan yrittäjyyden kautta. Tärkeitä tekijöitä ovat myös asiakastyytyväisyys, hyvä ammatillinen suoritus ja itsensä toteuttaminen. Taloudelliset tekijät sen sijaan ovat enemmän välttämättömyys kuin tavoite. Menestys kytkeytyy työtyytyväisyyteen ja osaksi kokonaisvaltaista elämää. DeMartinon ja Barbaton (2003, 816) MBA-koulutuksen suorittaneita yrittäjiä käsittelevässä tutkimuksessa naisten ja miesten yrittäjyydelle antamat merkitykset eroavat toisistaan. Suurin osa naisista haluaa yrittäjyydestä tasapainoa työn ja perheen välille, kun miehille tärkeää on varallisuuden luominen ja taloudellinen menestys. Hyrskyn (2006, 252–253) mukaan naisyrittäjyys on Suomessa usein pienimuotoista, jolloin liiketaloudellinen tulos tarkoittaa riittävää toimentuloa. Naiset eivät pääsääntöisesti hae kasvua tai kansainvälisyyttä. Naisyrittäjyys on usein yksinyrittäjyyttä ja naisten ammattitaitoon liittyvää.

Naisyrittäjien pienyrittäjyys ja kasvun tavoittelemattomuus saa pohtimaan, onko kyse uskalluksen tai osaamisen puutteesta vai onko taustalla esimerkiksi naisten yrittäjyydelle antama merkitys perheen ja työn yhdistämisestä. Tällöinhän yrittäjyyden tavoitteena on enemmän joustavuuden hakeminen ja toimeentulon turvaaminen kuin taloudellisen kasvun lisääminen. Toisaalta jos kyse on osaamisen puutteesta, voidaan pohtia koulutuksen osuutta. Liiketaloudellisella koulutuksella voitaisiin ehkä vaikuttaa siihen, että naisyrittäjät lähtisivät rohkeammin tavoittelemaan yritystensä kasvua ja/tai kansainvälisyyttä.

Kuten Hyrsky (2006, 251) toteaa, naisyrittäjyydessä on kyse monista toisiaan sivuavista asioista. Nämä eri asiat vaikuttavat toisiinsa ja ovat toisiinsa kietoutuneita. Naisyrittäjyydellä on yhteiskunnallista merkitystä ja se liittyy moniin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten ihmisten hyvinvointiin ja väestön

ikäntymisen tuomiin palveluhaasteisiin. Kyse on myös sukupuolten välisestä tasa-arvosta työelämässä, jossa toimialat ovat eriytyneet sukupuolen mukaan.

Vaikka Suomessa naisten työssäkäynnillä ja yrittäjyydellä on pitkät perinteet, ei naisyrittäjyyttä ole aiemmin pidetty oikeana ammattina. Naiset tekivät palvelutyötä kotonaan muiden töiden ohella tai toimivat apuna puolisonsa omistamassa yrityksessä. Koulutus ja työmarkkinat ovat vielä nykyisinkin jakautuneet ja eriytyneet voimakkaasti sukupuolen mukaan. Tämä jako näkyy eriytyneinä toimialoina miesten työskennellessä miesvaltaisilla aloilla ja naisten naisvaltaisilla aloilla. Sama ammatillinen eriytyminen näkyy myös yrittäjyydessä. (Naisyrittäjyys 2005, 14–15.)

Naisilla ei ollut oikeutta koulutukseen ennen kuin 1800-luvun lopulla, mutta naisten kouluttautuminen liike-elämään oli vähäistä vielä 1900-luvun alussakin. Naisyrittäjäksi päädyttiin siis harvoin koulutuksen kautta. Yleensä itsensä työllistäneet naiset harjaantuivat ammattiin kotona tai palvelus- tai työpaikassa. (Vainio-Korhonen 2001, 138–139.) Keskitalo-Foleyn (2008, 187) mukaan ensimmäinen työllisyysvaroin järjestetty naisille suunnattu yrittäjyyskurssi toteutettiin Suomessa vuosina 1988–1989. Sen jälkeen naisyrittäjyyttä koskevia koulutushankkeita on Suomessa toteutettu Euroopan unionin rahoituksen turvin.

Keskitalo-Foley (2009, 217) toteaa, että Lapissa naisten työttömyyden lisääntymiseen 1990-luvulla esitettiin ratkaisuksi yrittäjyyttä. Toisaalta yrittäjyyteen kannustaminen voidaan nähdä osana yleistä koulutuspolitiikkaa, mutta osaltaan kyseessä on myös naisten poismuuton ehkäiseminen ja sukupuolten tasa-arvon lisääminen. Hyrsky (2006, 235) määrittelee naisyrittäjyyden edistämisen osaksi elinikäistä oppimista ja työssä oppimista. Kyse on yrittäjämäiseen asenteeseen kasvattamisesta ja tuesta yrityksen perustamiseen. Hyrskyn mukaan naisyrittäjyydessä korostuu naisteeman kautta uudenlainen näkemisen tapa ja näkymättömän tekeminen näkyväksi.

Tutkimukseni naisyrittäjistä suurin osa on aikoinaan kouluttautunut johonkin ammattiin ja sitten perustanut yrityksensä oman ammattitaitonsa pohjalle. Tämä on ymmärtääkseni melko tyypillistä naisyrittäjille. Tutkimushenkilöilläni ei ole

juurikaan aiempaa liiketaloudellista koulutusta ja tämä lienee ollut yhtenä syynä fMBA-koulutukseen hakeutumiseen.

2.4 Koulutukseen osallistuminen

Aikuiskoulutusta koskevissa tutkimuksissa on todettu koulutukseen osallistumisen jakautuvan epätasaisesti eri ihmisryhmien välillä (Rinne ym. 2003, 25). Tilastokeskuksen tutkimuksen (Pohjanpää, Niemi & Ruuskanen 2008, 20) mukaan vuonna 2006 52 prosenttia 18–64 -vuotiaista suomalaisista osallistui aikuisille järjestettyyn koulutukseen. Osallistuminen on pysynyt suunnilleen samalla tasolla kuin se oli vuosituhaten alussa.

Työhön tai ammattiin liittyvien syiden takia aikuiskoulutukseen osallistui vuonna 2006 joka toinen 18–64 -vuotias työvoimaan kuuluva suomalainen. Naisista osallistui 57 prosenttia ja miehistä 45 prosenttia. Yleisimmin ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuivat 25–54 -vuotiaat. Pohjakoulutuksella on erittäin suuri merkitys osallistumiseen: mitä pidempi pohjakoulutus oli, sitä todennäköisemmin henkilö osallistui. Yrittäjistä ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistui noin joka kolmas. Naisyrittäjät osallistuivat yli kaksi kertaa useammin kuin miesyrittäjät. Naisista lähes joka toinen opiskeli työhön tai ammattiin liittyvien syiden vuoksi. (Pohjanpää ym. 2008, 28–30.) Työhön tai ammattiin liittyvään koulutukseen osallistuneet kokivat hyötyneensä koulutuksista. 96 prosenttia kursseista oli antanut ainakin jonkin verran uutta käyttökelpoista tietoa. Lähes joka toiselta kurssilta koettiin saadun paljon uutta tietoa. Työssä selviytymisessä oli auttanut yli neljä viidesosaa kursseista ja kolmella neljästä kurssista koettiin olevan työmotivaatiota parantavaa vaikutusta. Kaikkein hyödyllisimmiksi koettiin ne kurssit, joille osallistujat olivat osallistuneet omasta aloitteestaan. (Pohjanpää ym. 2008, 95.)

Manninen, Mannisenmäki, Luukannel ja Riihilä (2003, 2, 57–58) ovat tutkineet aikuisten elinikäiseen oppimiseen, aikuisopiskeluun ja aikuiskoulutukseen liittyvien käsitteiden mielikuvia. Ne vastaajat, joilla on positiivinen mielikuva elinikäisestä oppimisestä, suhtautuvat myös koulutukseen positiivisesti. He pitävät

opiskelua ja kehittymismahdollisuuksia luonnollisina läpi eri elämänvaiheiden. Heillä on myös usein omia kokemuksia elinikäisestä oppimisesta. Se on heille luonnollinen osa omaa opiskelu- ja elämäntapaa. Elinikäiseen oppimiseen neutraalisti suhtautuvat vastaajat näkevät sen vastauksena arjen haasteisiin. Erityisesti formaalia koulutusta he pitävät enemmän muille kuin itselleen kuuluvana. He siis suhtautuvat elinikäiseen oppimiseen periaatteessa myönteisesti, mutta eivät itse osallistu siihen kuin lähinnä arkipäivässä tapahtuvana oppimisena. Elinikäiseen oppimiseen negatiivisesti suhtautuvat kokevat käsitteen keskusjohtoisena ja työelämälähtöisenä liittävätkin sen pakkoon ja velvollisuuteen. Oppimiseen ja opiskeluun suhtautumiseen negatiivinen mielikuva ei kuitenkaan vaikuta. Negatiivinen mielikuva kohdistuu siis keskusjohtoiseen työelämäntarpeita korostavaan koulutuspolitiikkaan, mutta ei kuitenkaan estä osallistumasta opiskeluun.

Assarsson ja Sipos Zackrisson (2005, 115, 124–126) ovat tutkineet aikuisopiskeluun osallistujia ja yhdistäneet erilaisia teemoja toisiinsa luodakseen kuvia aikuisopiskelijoista. He yhdistivät oppimisen ja ansioitumisen. Niiden kanssa he yhdistivät opiskelun opiskelutehtävinä ja projektityönä. Tähän yhdistettiin vielä opettaja asiantuntijana ja työnjohtajana sekä oppija aikuisopiskelijana ja opiskelukaverina. Näin saatiin kuva aikuisopintoihin osallistuvasta opiskelijasta, joka haluaa oppia uusia tietoja. Kunnallisessa ja institutionaalisessa yhteydessä kuva tuo esiin johdonmukaisesti aikuisopinnot kelpoisuutena. Siten voidaan ajatella aikuisopiskelun lisäävän pätevyyttä työelämässä.

2.5 Opiskelun merkitys aiempien tutkimusten mukaan

Opiskelulla tarkoitetaan usein osallistumista johonkin koulutukseen tai kirjoilla oloa jossakin oppilaitoksessa. Yleensä opiskelussa on kyse jonkin asian tai taidon oppimiseen tähtäävästä toiminnasta. Siten opiskelu voidaan määritellä intentionaaliseksi toiminnaksi, jonka intentiona on tietyn sisällön oppiminen. (Yrjönsuuri & Yrjönsuuri 1994, 10–11.) Tutkimusten mukaan osallistujat antavat opiskelulle kuitenkin muitakin merkityksiä. Manninen ja Luukannel (2008, 4, 15)

ovat tutkineet vapaan sivistystyön piirissä opiskelevia aikuisia tavoitteenaan määrittellä opiskelun mahdollisia vaikutuksia ja merkityksiä tutkittavien elämäntilanteissa. Heidän mukaansa aikuisten syyt osallistua koulutukseen noudattelevat Houlen vuonna 1961 tekemän tutkimuksen kolmijakoa: oppimissuuntautuneet, päämääräsuuntautuneet ja toimintasuuntautuneet opiskelijat. Oppimishakuiset opiskelevat oppimisen vuoksi ja heille opiskelu itsessään on tärkeää. Päämäärähakuiset opiskelijat etsivät koulutuksesta käytännöllistä hyötyä, heillä on opiskelulle selkeä päämäärä tai tavoite. Heille opiskelulla on siis välineellinen merkitys. Toimintahakuiset ovat kiinnostuneita itse toiminnasta ja he etsivät opiskelusta sosiaalisia kontakteja.

Olen jaotellut eri tutkimuksista esiin nousseita opiskelun merkityksiä oppimista tavoitteleviin, välineellisiin, sosiaalisuutta painottaviin ja elämänmuutosta hakeviin merkityksiin.

2.5.1 Oppiminen opiskelun tavoitteena

Oppimissuuntautuneet ovat kiinnostuneita oppimisesta ja ovat hakeutuneet koulutukseen oppiakseen uutta. Rinteen ym. (2003, 150–153) avoimen yliopiston opiskelijoita koskevassa tutkimuksessa elämäntapaopiskelijoille opiskelu on itseisarvo. Heille opintojen sisältö on tärkein motivaatiotekijä. He kokevat opiskelun rentouttavana ja voimavaroja antavana. Heillä on halua oppia ja saada selville asioiden syvempiä merkityksiä. Oppiminen on ennen kaikkea ilo ja harrastus.

Manninen ja Luukannel (2008, 36–41) löysivät vapaan sivistystyön opiskelijoista myös oppimissuuntautuneita. Heillä on kiinnostus itse opittavaa asiaa kohtaan. Osallistuminen vapaan sivistystyön opintoihin lisää tutkimuksen mukaan innostusta jatkaa opiskelua. Tämä on EU:n elinikäisen oppimisen politiikan mukaista. Samoin osallistumisen koetaan lisäävän osaamista, hyvinvointia ja aktiivista kansalaisuutta.

Purtalo-Nieminen (2009, 130–137) on tutkinut avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon tutkinto-opiskelijoiksi hakeutuneita. Kyseisen tutkimuksen mukaan

aikuiset opiskelijat opiskelevat usein oppimisen vuoksi. He etsivät vastapainoa tai vaihtelua elämään. He voivat myös kokea opiskelun nuoruuden haaveen toteuttamisena, toisena mahdollisuutena.

Ylikerälän (2006, 79, 84–85) tutkimuksessa yrityshautomon merkityksestä tradenomiopiskelijan yrittäjäuralle hautomo näyttäytyi yrittäjän työharjoittelupaikkana. Hautomossa yrittäjä voi syventää aikaisempaa teoriatietoaan, oppia käytännön yrittämistä ja testata liikeideaansa. Tutkimuksen mukaan hautomokokemus vahvisti yrittäjän luottamusta omiin kykyihin yrittäjänä. Yrityshautomokokemuksen tavoitteena voi nähdä oppimisen yrittäjyyteen.

Kanadalaisille MBA-opiskelijoille tehdyssä tutkimuksessa opiskelijat arvioivat koulutuksen antamia hyötyjä. Kaikki opiskelijat kokivat saaneensa taitoja liiketoimintaan ja johtamiseen, kuten esimerkiksi strategiseen suunnitteluun ja markkinointiin. Erityisesti naiset arvioivat myös heidän tiimityö- ja ihmisten johtamistaitojensa parantuneen. (Sturges, Simpson & Altman 2003, 57–58.)

2.5.2 Välineelliset opiskeluun osallistumissyöt

Opiskelulle annettu välineellinen merkitys ilmenee jonkin päämäärän tavoitteluna. Tällöin opiskelusta haetaan jotain käytännöllistä hyötyä. Useiden tutkimusten mukaan aikuisopiskelijoiden koulutukseen osallistumissyöt liittyvät työhön. Työhön ja uraan liittyvien merkitysten lisäksi opiskelulla voidaan tavoitella muunkinlaista päämäärää, kuten esimerkiksi avoimen yliopiston opintoihin osallistumisen kautta yliopistoon hakeutumista.

Kauppilan (2002, 4, 53) suomalaisten koulutussukupolvia koskevassa tutkimuksessa rakennemuutoksen ja kasvavien koulutusmahdollisuuksien sukupolvi (vuosina 1936–1955 syntyneet) antaa koulutukselle välineellisen merkityksen. Koulutuksen välineellisten merkitysten syinä ovat se, että koulutusmahdollisuuksien avautuminen rakensi elinikäisen oppimisen pohjan, oppivelvollisuudesta oli selkeä koulutuspolku jatkokoulutukseen, koulutus tuki työssä oppimista ja antoi itseluottamusta työssä selviämiseen sekä koulutus oli

merkittävä väline uralle ja siinä etenemiselle ja se mahdollisti vaihdot eri ammattien välillä. (Kauppila 2000, 79.)

Urasuuntautuneille opiskelu on työn ja statuksen palveluksessa ja koulutus nähdään työmarkkinapääomana. Uratyyppejen tärkeimpänä opiskelumotiivina on menestyminen työelämässä. Koulutusta jaksotetaan ja limitetään työn kanssa. Myös opiskelu työn ohessa koetaan luonnollisena. Opiskelu on tavoitteellista ja luonnollinen osa elämää. (Rinne ym. 2003, 122–129.) Purtilo-Niemisen (2009, 86–98) tutkimuksessa tutkinto ja sen tuoma välinearvo ovat tyypillinen opinnoille annettu merkitys. Tavoitteena on usein muodollisen pätevyyden saaminen. Myös oman työn uudistaminen ja uusien kvalifikaatioiden hankkiminen määritellään opiskelun tavoitteiksi. Purtilo-Niemisen (2009, 130–137) tutkimuksesta löytyy hieman vanhempi opiskelijatyyppejä, jonka elämässä työ, perhe, vapaa-aika ja opiskelu liittyvät yhteen. Opiskelun tavoitteena on tällöin usein työuralla eteneminen.

Moore (2003, 102) on tutkimuksessaan käsitellyt koulutuksellisen elämänsä muutosta. Tutkimuksessa muutosta tarkastellaan aikuisiällä toteutuvan yliopisto-opiskelun sekä suoritettuun tutkintoon liitettyjen merkitysten kautta. Aikuisena yliopisto-opintojen aloittamisen taustalla on pääasiassa työelämään liittyviä tekijöitä. Työ voidaan kokea yksitoikkoiseksi ja siksi työn sisältöön halutaan muutosta tai halutaan kokonaan vaihtaa työtä. Nuoremman väestön koulutustaso on kohonnut ja aikuiset kokevat oman koulutustasonsa riittämättömäksi. Koulutustarjonnan lisääntyminen antaa aikuisillekin mahdollisuuden lisäkoulutukseen tai uuteen ammattiin kouluttautumiseen. Toisaalta yhteiskunnassa myös odotetaan aikuisilta nykyisin entistä enemmän aktiivisuutta ja osallistumista elinikäiseen oppimiseen.

Paloniemen (2004, 84) tutkimuksessa tarkastellaan työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. Tärkeimmät osaamistarpeet ja kehittämisalueet painottuivat osaamisen sisältöalueiden mukaisesti. Työssä tärkeimpinä pidetyillä osaamisalueilla koettiin siis myös eniten kehittämistarvetta. Työntekijöiden mielestä työssä tarvittavat tiedot ja taidot ovat siten keskeisiä, kun pohditaan työn kehittämisen ja oppimisen

lähtökohtia. Tutkimuksen mukaan työntekijöiden käsitykset ammatillisesta osaamisesta ja sen kehittamisestä eivät olleet toisistaan erillään.

Tutkimuksissa on ilmennyt myös muita kuin työhön liittyviä välineellisiä opiskelun merkityksiä. Tutkintotavoitteisille opiskelijoille opiskelu avoimessa yliopistossa on ensisijaisesti preppausta yliopistoon. He näkevät koulutuksen sekä välttämättömyytenä että itsestäänselvyytenä. (Rinne ym. 2003, 130–137.) Samoin Purtilo-Niemisen (2009, 130–137) tutkimuksessa nuori tutkintotavoitteinen opiskelija opiskelee saadakseen avoimesta yliopistosta opintopisteitä yliopistoon pyrkimistä varten. Nurmen (1995, 1, 30) tutkintotavoitteisen opiskelun etuja ja haittoja käsittelevän tutkimuksen mukaan jatkuvan koulutuksen ideologian mukaisesti aikuiskoulutus antaa ihmiselle toisen mahdollisuuden korjata aiempia koulutuksellisia puutteitaan ja siten lisätä materiaalista ja henkistä hyvinvointia. Aikuiskoulutus voi olla monipuolinen sekä fyysisen että psyykkisen hyvinvoinnin väline. Nurmi näkee aikuisen opiskeluun osallistumisen sekä kasvuna että kouluttautumisena.

2.5.3 Opiskelun sosiaalinen merkitys

Toimintasuuntautuneisiin voidaan sijoittaa sellaiset opiskelijat, jotka korostavat opiskelun sosiaalisia merkityksiä. Purtilo-Niemisen (2009, 86–98) tutkimuksen mukaan opiskelijat kokevat saavansa opiskelun kautta uusia ihmissuhteita ja uuden sosiaalisen roolin. Erityisesti korostuu avoimen yliopisto-opiskelun aikaiset suhteet, joiden koettiin tukevan myös yliopisto-opiskelua. Toisaalta osa kokee yliopisto-opiskelun yksinäiseksi.

Mannisen ja Luukanteleen (2008, 4, 36–41) tutkimuksessa opiskelijat näyttäytyvät toimintasuuntautuneina. Tällöin korostuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen ja arjesta irtautumisen merkitykset. Myös Paloniemen (2004, 85) tutkimuksessa tuli työn tekemisen ohella esille sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitys. Oman työyhteisön lisäksi asiakkaiden ja oman organisaation ulkopuolisten kollegoiden ja asiantuntijoiden kanssa tapahtuva yhteistyö koettiin tärkeänä oman osaamisen kehittämisen ja arvioinnin peilauspintana.

2.5.4 Opiskelu elämänmuutoksen tukena

Kansainvälisissä tutkimuksissa elämänmuutosten vaikutus nousee erityisesti esille. Gallacher, Crossan, Field ja Merrill (2002, 498–501) ovat tutkineet aikuisten opiskeluun hakeutumisen syitä. Oppimisura -käsitteellä he ovat pyrkineet kuvaamaan opiskeluun liittyviä sekä yhteisiä tehtäviä ja tilanteita että yksilön kokemuksia. Kyseisen tutkimuksen mukaan tärkeimmät opiskeluun hakeutumiseen ja osallistumiseen liittyvät tekijät olivat henkilökohtaisia. Tällöin korostuivat erilaiset kriittiset tapahtumat omassa elämässä, kuten esimerkiksi avioero, läheisen menetys tai työstä irtisanominen.

Illeris (2003, 14–16) on tutkinut nykyistä aikuiskoulutusta opiskelijoiden näkökulmasta. Hänen tutkimuksessa aikuisten opiskeluun hakeutumisen syynä korostuu myös eräänlainen suunnanmuutoksen hakeminen. Opiskelusta haetaan apua ja tukea kriittiseen elämäntilanteeseen. Opiskelu koetaan sekä tahtona että pakkona joko työn säilyttämisen tai työn saannin vuoksi. Illerisin mukaan aikuisten koulutukseen suhtautuminen on kaksijakoista. Nuoruudessa hankittu koulutus ja ammatti ovat muodostaneet vakaan identiteetin. Nykyisessä yhteiskunnassa tämä ei enää riitä ja opiskelu koetaan hyödyn lisäksi vaatimuksena ja uhkana omalle identiteetille.

Myös suomalaisessa Rinteen ym. (2003, 138–149) tekemässä tutkimuksessa tuli esiin muutoshakuinen opiskelijatyyppejä, joka hakee opiskelusta uutta suuntaa elämäänsä. Hän on tyytymätön nykyiseen elämäntilanteeseensa ja hakee siksi muutosta. Muutoshakuiset voidaan jakaa neljään eri tyyppiin: etsijöihin, työelämäänsä tyytymättömiin, haaveiden toteuttajiin ja elämänkriiseistä toipuviin.

Purtilo-Niemisen (2009, 86–98) tutkimuksessa opiskelu koettiin henkireikänä tai omana juttuna, koska opinnot antoivat rohkeutta ja voimaa käynnistää jokin muutos elämässä. Opiskelu koettiin myös selviytymisen resurssina elämän kriisitilanteissa esimerkiksi avioeron yhteydessä. Opiskelemaan hakeuduttiin jonkin pysähdyttävän tapahtuman, esimerkiksi työttömäksi jäämisen, jälkeen. Opiskelu saatettiin kokea tällöin toiseksi mahdollisuudeksi.

2.5.5 Yhteenveto

Yhteenvetona voin todeta, että tutkimusten mukaan opiskelijat antavat opiskelulle erilaisia merkityksiä. Kun opiskelun tavoitteena on oppiminen, itse oppiainetta ja opintojen sisältöä pidetään tärkeinä. Tällöin opiskelulla voidaan nähdä olevan itseisarvoinen merkitys. (Rinne ym. 2003, 150–153.) Opiskelulla voidaan myös tavoitella jotain päämäärää, esimerkiksi tutkintoa ja sen tuomaa muodollista pätevyyttä. Tällaiset välineelliset opiskeluun osallistumissytyt liittyvät usein työhön ja ammattiin. Taustalla voi olla muun muassa työmarkkina-kelpoisuuden parantaminen tai uralla eteneminen. (Purtilo-Nieminen 2009, 86–98.) Opiskelijat antavat opiskelulle myös sosiaalisia merkityksiä. Tällöin korostetaan sosiaalisia suhteita, vuorovaikutusta ja yhteistyötä. (Manninen & Luukannel 2008, 36–41.) Toisinaan tyytymättömyys nykyiseen elämäntilanteeseen tai henkilökohtaiset kriisit saavat ihmiset hakemaan muutosta ja tukea opiskelusta. Opiskelu voidaan kokea henkireikänä, josta saadaan rohkeutta itsensä kehittämiseen. (Rinne ym. 2003, 138–149.)

Jokinen ja Luoma-Keturi (2006, 61, 68–69) toteavat, että ohjatun ja muodollisen koulutuksen merkitystä pidetään yhteiskunnassamme tärkeänä. Koulutuksen avulla yksilö voi kehittää kvalifikaatioitaan työelämän tarpeita vastaaviksi. Koulutus myös parantaa motivaatiota toimia työelämässä. Se muun muassa tukee yksilöiden ammatillisen identiteetin kehittymistä ja lisää varmuutta työllisyydestä. Työhön liittyvien tekijöiden lisäksi koulutuksen on todettu vaikuttavan positiivisesti myös yksilöön itseensä. Koulutukseen hakeudutaan usein itsensä ja ammattinsa kehittämisen vuoksi. Koulutukseen osallistuneet ovat kokeneet työmotivaationsa parantuneen ja itseluottamuksensa vahvistuneen. Koulutus on lisännyt halua oppia uusia asioita ja hankkia lisätietoa.

Tutkimuskohteenani on kahdeksan naisyrittäjää, jotka osallistuvat Oulun seudun ammattikorkeakoulun Täydennyskoulutuksen järjestämään fMBA-koulutukseen. Kyse on naisyrittäjille ja -johtajille suunnatusta kaksivuotisesta liiketaloudellisesta täydennyskoulutuksesta. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, mitä opiskelu merkitsee fMBA-koulutukseen osallistuville naisyrittäjille.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Kerron tutkimukseni toteuttamisesta esittelemällä ensin tutkimustehtäväni. Sen jälkeen tarkastelen käyttämäni tutkimusmenetelmää, fenomenografiaa. Esittelen myös tutkimukseni kohdejoukon ja kerron tutkimusaineiston hankinnasta teemahaastattelulla. Lopuksi kerron, miten olen toteuttanut aineiston analyysin.

3.1 Tutkimustehtävä

Yhteiskuntamme ja työelämämme muuttuvat ja nämä muutokset heijastuvat myös yrittäjyyteen. Erityisesti 2000-luvun alusta alkaen on tullut esille, etteivät suuret teollisuusyritykset enää luo uusia työpaikkoja samassa laajuudessa kuin ennen. Siten itsensä työllistäminen on tullut yhä ajankohtaisemmaksi. (Naisyrittäjyys 2005, 17.) Yhteiskunnan ja työelämän muutokset vaikuttavat koulutukseen asettaen sille uusia vaatimuksia. Elinikäinen oppiminen on vuosikymmenten aikana kehittynyt yhä enemmän kohti työelämälähtöistä elinikäistä oppimista. Nykyinen työelämä vaatii erilaista osaamista ja ammattitaitoa kuin ennen ja niinpä elinikäisessä oppimisessäkin korostuvat työelämän tarpeet. Työelämän muuttuessa opiskelusta ja koulutuksesta on tullut yhä merkittävämpi tekijä työelämässä pärjäämiseen. Mooren (2003, 102) mukaan nuoremman väestön koulutustason kohottua aikuiset kokevat oman koulutustasonsa riittämättömäksi. Koulutustarjonnan lisääntyminen antaa aikuisillekin mahdollisuuden lisäkoulutukseen tai uuteen ammattiin kouluttautumiseen. Toisaalta yhteiskunnassa myös odotetaan aikuisilta nykyisin entistä enemmän aktiivisuutta ja osallistumista elinikäiseen oppimiseen.

Tutkimuksessani olen kiinnostunut opiskelun ja työelämän suhteesta ja opiskelun merkityksestä naisyrittäjien näkökulmasta. Naisyrittäjäksi on aiemmin harvoin päädytty koulutuksen kautta, vaan yrittäjyys on perustunut kotona tehtyihin työtehtäviin. Naiset ovat perinteisesti perustaneet yrityksensä oman substanssi-osaamisensa varaan omalle ammattialalleen eikä heillä ole juurikaan ollut liiketaloudellista koulutusta. (Vainio-Korhonen 2001, 138–139.) Vaikka naiset

nykyään osallistuvat miehiä aktiivisemmin erilaisiin koulutuksiin, edelleen naisten osuus johtamisen kehittämisohjelmissa on pienempi kuin miesten (Sturges ym. 2003, 54). Myös Lämsän ja Savelan (2010, 26) mukaan naiset ovat merkittävä ja suhteellisen uusi kohderyhmä johtamiskoulutuksissa.

Oulun seudun ammattikorkeakoulussa (Oamk) on vuosina 2005–2008 toteutettu naisille kohdennettu liikkeenjohdollinen koulutus, tutkimus- ja kehittämishanke, johon sisältyi kaksivuotinen fMBA-koulutus. Hankkeen tavoitteena oli lisätä naisyrittäjien ja -johtajien johtamisosaamista, erityisesti liiketoimintaosaamista, sekä myös tukea ja kannustaa heitä yritystoiminnan kehittämiseen ja kasvuun. (Lämsä & Savela 2010, 28.) Hankkeen tavoite on mielenkiintoinen, sillä naisyrittäjät eivät muun muassa Hyrskyn (2006, 252) mukaan useinkaan tavoittele yrittäjyydelleen kasvua tai kansainvälisyyttä.

Opiskelun merkityksiä on aiemmin tutkittu lähinnä avoimen yliopiston ja vapaan sivistystyön näkökulmista. Näissä tutkimuksissa koulutukseen osallistujat on voitu jakaa pääpiirteissään oppimista tavoitteleviin, välineellistä hyötyä hakeviin, sosiaalisuutta korostaviin ja elämänmuutosta etsiviin. (mm. Rinne ym. 2003, Manninen & Luukannel 2008, Purtilo-Nieminen 2009.)

Tutkimuksessani yhdistyvät naisyrittäjäisyys ja liiketaloudelliseen koulutukseen osallistuminen. Tavoitteenani on selvittää naisyrittäjien käsityksiä opiskelun merkityksestä heidän osallistuessaan naisille suunnattuun liiketaloudelliseen fMBA-koulutukseen. Käsittelen aihetta haastatteleamalla naisyrittäjiä heidän koulutukseen hakeutumisestaan ja opiskelun tavoitteista, opiskelumotivaatiosta ja opintojen sujumisesta, jaksamisesta sekä opiskelukokemuksista. Tutkin naisyrittäjien käsityksiä heidän omassa kontekstissaan eli suhteessa yrittäjyyteen ja fMBA-koulutukseen, johon he tutkimuksen aikana osallistuvat. Tutkimuskysymykseni on:

Mitä opiskelu merkitsee fMBA-koulutukseen osallistuville naisyrittäjille?

3.2 Fenomenografinen tutkimus

Tutkimukseni on lähestymistavaltaan ja tutkimusotteeltaan laadullinen fenomenografinen tutkimus. Se kuvaa naisryittäjien käsityksiä opiskelusta ja heidän opiskelulle antamia merkityksiä.

Fenomenografian kehittäjän Martonin mukaan fenomenografia ei ole varsinaisesti tutkimusmenetelmä, vaan tapa identifioida, muotoilla ja käsitellä tiettyjä tutkimusongelmia. Voidakseen selvittää, kuinka ihmiset käsittelevät ongelmia, tilanteita ja maailmaa, tutkijan tulee ymmärtää sitä tapaa, jolla ihmiset kokevat asioita. Siten siis kyky toimia tietyllä tavalla heijastaa kykyä kokea tietyllä tavalla. Toimimme suhteessa maailmaan samalla tavalla kuin koemme sen. (Marton & Booth 1997, 111.) Marton (1988a, 144) on määritellyt fenomenografian tutkimusotteeksi, jolla kartoitetaan niitä erilaisia tapoja, joilla ihmiset kokevat, käsittävät, hahmottavat ja ymmärtävät erilaisia ympäröivän maailman ja todellisuuden ilmiöitä. Huusko ja Paloniemi (2006, 163) pitävät fenomenografiaa tutkimusprosessia ohjaavana tutkimussuuntauksena eikä pelkästään tutkimus- tai analyysimenetelmänä.

Fenomenografisessa tutkimuksessa keskeinen käsite on käsitys. Arkikielessä käsityksellä tarkoitetaan usein mielipidettä, mutta fenomenografiassa käsityksellä on syvempi ja laajempi merkitys. Käsityksellä tarkoitetaan perustavaa laatua olevaa suhdetta yksilön ja häntä ympäröivän maailman välillä. (Uljens 1989, 10.) Martonin (1994, 4426) mukaan käsitys viittaa tietoisena olemiseen. Tietoisuus on suhde subjektin ja objektin välillä. Kun jokin on huomion kohteena, se on aina jollain tavalla jonkun näkemisen tai ajattelun kohteena. Siis ollessaan tietoinen jostakin ihminen on samalla myös tietoinen jollakin tavalla (Niikko 2003, 17–18).

Fenomenografiassa ilmiö ja käsitys ovat saman asian kaksi puolta. Ilmiöllä tarkoitetaan ihmisen joko sisäisestä tai ulkoisesta maailmasta saamaa kokemusta, josta hän rakentaa käsityksen. Kokemus on siis suhde, joka yhdistää subjektin ja objektin eli kokijan ja ilmiön. Käsitys puolestaan tarkoittaa ihmisen jostain ilmiöstä kokemuksen ja ajattelun avulla muodostamaa kuvaa. Ilmiö ja käsitys ovat samanaikaisia ja erottamattomia. Käsitys on myös dynaaminen ilmiö, jota

ihminen voi muuttaa useaan kertaan. Käsitys on konstruktio, ihmisen itselleen tietyistä perusteista rakentama kuva jostain asiasta. (Ahonen 1994, 116–117.) Käsitys tarkoittaa perustavaa laatua olevaa ymmärtämistä tai näkemystä jostakin (Niikko 2003, 25). Ihminen luo merkityksiä ympäristöstään suhteessa johonkin kokonaisuuteen ja käsitys muodostuu siitä, miten ilmiö liitetään kokonaisuuteen (Uljens 1989, 20–21). Fenomenografiassa erotetaan kaksi käsityksen näkökulmaa: mitä ja miten. Mitä -ulottuvuus koskee ajattelun kohdetta. Miten -ulottuvuus viittaa käsitukseen ajatuksesta toimintana ja koskee niitä ajatteluprosesseja, joiden avulla merkityksiä luodaan. Siis se, miten näemme, määrittää sen, mitä näemme. (Uljens 1989, 23–24.)

Fenomenografia, ”ilmiöiden kuvaaminen”, on siis käsitysten tutkimista. Siinä vertaillaan eri ihmisten käsityksiä jostain ilmiöstä sekä suhteutetaan yhden ihmisen käsityksiä hänen muihin käsityksiinsä. Ihmisillä saattaa olla moninkertainen määrä käsityksiä jostain ilmiöstä. Fenomenografia on kiinnostunut erityisesti niistä sisällöllisistä eli laadullisista erilaisista tavoista, joilla ihmiset käsittävät ympärillä olevan maailman. (Ahonen 1994, 116.) Fenomenografiassa pyritään löytämään merkittäviä ajattelutapoja. Tällöin käsityksiä ei tutkita yksilöiden tasolla, vaan etsitään kokonaista merkitysten joukkoa. Tavoitteena on löytää laadullisesti erilaisia käsityksiä, jotka tutkittavan joukon keskuudessa ovat ainakin jossain määrin sosiaalisesti hyväksytyjä ja jaettuja. Erilaisista merkityksistä muodostetaan kuvauskategorioita, jotka kuvaavat sitä, miten ilmiö on koettu, käsitetty ja ymmärretty. (Marton 1994, 4428.)

Fenomenografisessa tutkimuksessa erotetaan toisistaan ensimmäisen ja toisen asteen näkökulmat. Ensimmäisen asteen näkökulma pyrkii ymmärtämään ympäristön ilmiöitä pystyäkseen selittämään ja muodostamaan lainalaisuuksia sekä ennustamaan ja selittämään tapahtumia. Toisen asteen näkökulma puolestaan tarkastelee ihmisten käsityksiä eri ilmiöistä. (Marton 1988b, 181.) Fenomenografia on kiinnostunut nimenomaan toisen asteen näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata todellisuutta sellaisena, miten tietty joukko ihmisiä todellisuuden käsittää. Ihmisten käsitykset syntyvät heidän kokemustensa ja tulkintojensa kautta eivätkä ne siten ole oikeita tai vääriä. (Marton 1988a, 145–146.) Uljens (1989, 30–32) käyttää termejä primaari ja sekundaari ilmiö.

Primaari-ilmio on kyseessä silloin, kun selvitetään, kuinka ”oikeita” käsitykset ovat suhteessa ilmiön totena pidettyyn luonnontieteelliseen kuvaan. Sekundaari-ilmioita tutkittaessa käsitystä ei verrata oikeaan käsitykseen, vaan yksilöiden ilmaisemista käsityksistä etsitään laadullisia eroja. Gröhn (1992, 12, 18) toteaa, että fenomenografinen tutkimus pyrkii tarkastelemaan ilmiöitä toisen asteen näkökulmasta eli sitä, miltä maailma näyttää eri ihmisten näkökulmasta. Tavoitteena on kuvata ihmisten erilaisia tapoja ymmärtää jokin ilmiö. Tutkimuksen lähtökohtana ovat ihmisten haastattelut, joissa pyritään selvittämään, miten haastateltavat ymmärtävät tutkittavan asian. Tulokset löytyvät haastateltavien vastauksista ja ne kuvataan laadullisesti erilaisina käsitystapoina.

Ahonen (1994, 124) määrittelee ilmaisun merkityksen sekä kontekstuaaliseksi että intersubjektiiiviseksi. Koska merkitys paljastuu yleensä ilmaisun asia- ja tilanneyhteydessä, sitä tuleekin tarkastella näitä yhteyksiä vasten eikä erillisenä, yksittäisenä osana. Niinpä tutkimushenkilöiden lausumia kannattaa käsitellä laajoina yksikköinä. Merkityksen intersubjektiiivisuus tarkoittaa sitä, että merkitys on riippuvainen sekä tutkimushenkilöstä että tutkijasta. Tutkijan tuleekin tiedostaa teoreettinen perehtyneisyytensä ja viitetaustansa, jotta voi tavoittaa tutkimushenkilön tarkoittaman merkityksen mahdollisimman objektiivisesti. Tiedostettu subjektiiivisuus ei haittaa tulkitsemista, vaan tutkijan oma kokemus- ja tietotausta auttaa paneutumaan tutkittavan lähtökohtiin.

Vaikka fenomenografinen tutkimus on aineistolähtöistä, siinä tarvitaan myös aikaisempaa teoriaa. Teoreettinen perehtyminen laajentaa esiymmärrystä ja täsmentää siten tutkimuksen näkökulmaa ja rajaa tutkimusongelman. (Uljens 1989, 11.) Ahosen (1994, 123) mukaan fenomenografisen tutkijan tulee perehtyä aiheensa teoriaan ja peruskäsitteisiin. Teoreettinen perehtyminen auttaa tutkijaa tekemään aiheita koskevia kysymyksiä ja erottelemaan tutkimushenkilöiden käsityksiä toisistaan. Teoria on siis erottamaton osa tutkimusprosessia, mutta sitä ei käytetä käsitysten luokitteluun ennakoita ja teoriasta johdettujen olettamusten testaamiseen. Teoreettista perehtymistä voidaankin fenomenografisessa tutkimuksessa pitää sekä välttämättömyytenä että riskinä (Häkkinen 1996, 48).

Omien lähtökohtien tiedostamisen lisäksi fenomenografisessa tutkimuksessa puhutaan omien ennakko-oletusten sulkeistamisesta. Tutkijan tulee analyysissä mahdollisimman paljon asettaa omat esioletuksensa sivuun. Esioletuksiin kuuluvat tutkijan oma persoonallinen tieto ja uskomukset tutkittavasta ilmiöstä, ennakkoon ajatellut teoreettiset rakenteet tai tulkinnat kerätystä aineistosta sekä aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimustieto. (Niikko 2003, 35.) Toisaalta Martonin (1988a, 148) mukaan tutkijan esioletusten täydellinen sulkeistaminen ei ole mahdollista. Siten kuvauskategoriat sisältävät tutkijan valitsemaa tulkintaa, jonka taustalla vaikuttavat hänen esioletuksensa.

Fenomenografian kritiikkiä

Häkkisen (1996, 46) mukaan fenomenografisen tutkimuksen suurin kritiikki kohdistuu käsityksiin tutkimuskohteena. Käsitys on usein määritelty käytännön tutkimuksen tekemisen kannalta liian abstraktilla tasolla. Huusko ja Paloniemi (2006, 165) pohtivat myös käsitystä ja sen määrittelyä: mikä on käsitysten asema ja olemassaolo ennen tutkimustilanteessa tapahtuvaa käsitteellistämistä, miten tutkija osaa erottaa vastaajan käsitykset ja mielipiteet toisistaan. He toteavat käsitysten luonteen olevan suhteellinen. Se saa merkityksensä kokonaisuuksista ja rakentuu sosiaalisesti. Näin ollen tutkimuksessa on tärkeää kontekstuaalisuuden huomioiminen.

Kantelinen (2008, 90–92) kritisoi fenomenografista tutkimusta muun muassa sen tavasta hävittää yksilölliset kokemukset kuvauskategorioihin. Hänen mukaansa kokemukset alkavat haastattelujen jälkeen elää omaa, subjektista erotettua elämää, koska kuvauskategoriat perustuvat yhteisiin merkityksiin. Fenomenografia korostaa hänen mukaansa myös objektia enemmän kuin subjektia. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneempia tutkittavasta ilmiöstä kuin henkilöstä, jonka kokemuksia tutkitaan.

Haastattelut aineiston keruumenetelmänä voivat osoittautua ongelmalliseksi. Haastateltujen sanomiset eivät välttämättä ilmennä kokemista, koska haastateltavat eivät ehkä osaa tai halua verbalisoida kokemuksiaan. Huomiota tulisikin kiinnittää myös siihen, mistä ei puhuta ja mitä ei siis joko koeta tai mistä

ei osata tai haluta puhua. (Kantelinen 2008, 101–102.) Kun tutkimuksessa kieltä käytetään ilmaisun välineenä, saattaa unohtua sen merkitys samalla myös toiminnan välineenä. Kieltä käytetään aina johonkin tarkoitukseen ja tutkimuksessa tämä tarkoitus ei välttämättä vastaa tutkijan tarkoitusta. (Häkkinen 1996, 47.)

Huuskon ja Paloniemen (2006, 165) mukaan ensimmäisen ja toisen asteen näkökulmien erottelu ei ole ongelmattonta. He kysyvät, missä määrin voidaan olettaa ympäröivän maailman olevan kaikille saman, mutta vain käsitysten siitä erilaisia. Onko kyse kokemusten ja käsitysten eroista vai erilaisista todellisuuksista? Fenomenografiassa ajatellaan, että on olemassa yhteinen todellisuus, joka koetaan ja käsitetään yksilöllisesti eri tavoin.

3.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusaineiston hankinta

Tutkimusaiheeni täsmentyessä keskustelin kohdejoukon valinnasta Oulun seudun ammattikorkeakoulun (Oamk) Täydennyskoulutuksen projektipäällikön kanssa. Hän esitti tutkimukseni kohteeksi meneillään olevassa fMBA-koulutuksessa opiskelevia naisyrittäjiä. Oamk:ssa vuosina 2005–2008 toteutetusta fMBA-hankkeesta on tulossa naisten johtamisosamisen kehittymistä käsittelevä tutkimus. Samasta tutkimusaineistosta on Jyväskylän yliopistossa tehty naisjohtamiseen liittyviä pro gradu -tutkielmia (Lämsä & Savela 2010, 30–31). Koska kyseistä koulutusta ei ole tutkittu naisyrittäjien eikä opiskelun merkityksen näkökulmista, oppilaitoksella oli kiinnostusta tutkimusaiheeni kohtaan.

Valitsin tutkimuskohteekseni fMBA-koulutuksessa olevat naisyrittäjät, koska tutkimuskohde on monelta kannalta vähän tutkittu. Lämsän ja Savelan (2010, 26) mukaan MBA-koulutusta ei Suomessa ole juurikaan aiemmin tutkittu, lukuun ottamatta koulutuksen järjestäjien omia sisäisiä julkaisemattomia selvityksiä. Lämsän ja Savelan tekeillä oleva tutkimus kohdistuu naisjohtajuuteen. Naisjohtajia on muutoinkin tutkittu enemmän kuin naisyrittäjiä. Naisyrittäjyys on kuitenkin tasaisesti kasvanut koko 2000-luvun (Yrittäjyyskatsaus 2008, 87) ja tulevaisuudessa palveluyrittäjyyden nähdään edelleen kasvavan (Naisyrittäjyys

2005, 17). Naisten yrittäjyyskoulutusta on järjestetty vasta 1980-luvun lopulta alkaen (Keskitalo-Foley 2008, 187) ja edelleen naiset osallistuvat vähemmän liikkeenjohdollisiin koulutuksiin kuin miehet (Lämsä ja Savela 2010, 26). Näin siten aiheelliseksi tutkia naisyrittäjiä heidän osallistuessaan liiketaloudelliseen koulutukseen.

fMBA (female Master of Business Administration) -koulutus on naisyrittäjille ja naisjohtajille suunnattu yrityselämän osaamista syventävä koulutusohjelma. Ohjelma on tarkoitettu Pohjois-Pohjanmaan alueella toimiville naisyrittäjille sekä johto- ja asiantuntijatehtävissä työskenteleville naisille. Koulutus on alkanut 13.1.2009 ja se päättyy 31.3.2011. Koulutuksen, joka koostuu yhteensä 36 valmennuspäivästä ja liiketalouden teemoja käsittelevistä seminaareista, voi suorittaa työn ohessa. Opintokokonaisuus on laajuudeltaan 90 opintopistettä. Koulutusohjelma sisältää liiketalouden eri teemoja kuten strateginen johtaminen, johtaminen ja yrittäjyys, markkinointi sekä kansainvälistyminen ja monikulttuurisuus. (Oulun seudun ammattikorkeakoulu.)

Nykyinen fMBA-koulutus koostuu kahdesta opiskelijaryhmästä, joissa on yhteensä 41 opiskelijaa. Naisyrittäjiä ryhmissä on yhteensä 11. He edustavat useita eri aloja, mutta mukana on myös saman alan edustajina kolme apteekkaria. Tutkimukseeni pyrin saamaan mukaan eri alojen edustajia ja niinpä muualla kuin Oulussa toimivat kaksi apteekkaria karsiutuivat kohdejoukosta. Yhden opiskelijan kieltäytyessä jäljelle jäi kahdeksan tutkimushenkilöä. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole sääntöä aineiston koon määrästä. Tutkimuksen tavoitteenahan on pyrkiä rakentamaan aineistosta teoreettisesti kestäviä näkökulmia. Aineiston rajauksen kriteerinä voidaan pitää sen teoreettista kiinnostavuutta valitun tutkimusongelman ratkaisussa. (Eskola & Suoranta 1998, 60–65.)

Haastateltavani ovat iältään 42–52 -vuotiaita naisia. He ovat kaikki pienyrittäjiä, jotka tuottavat erilaisia palveluja. Mukana on apteekkari, hammaslääkäri, fysioterapeutti ja ravintoloitsija. Joukosta löytyvät myös palveluyrittäjät, joiden toimintaa ovat palkanlaskenta- ja koulutuspalvelut, ensiapu- ja ensihoitotuotteiden maahantuonti ja myynti, ohjelma- ja sisällöntuotantopalvelut sekä kongressi- ja yritystilaisuuksien järjestämispalvelut. Naisyrittäjien nykyiset yritykset ovat

toimineet 2–20 vuotta, yrittäjäkokemusta heillä on keskimäärin 10 vuotta. Tutkimushenkilöistä kukaan ei ole yksinyrittäjä, vaan yrityksissä työskentelee heidän lisäksi 1–11 työntekijää.

Teemahaastattelu

Haastattelu on menetelmä, joka perustuu kielelliseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Kyse on keskustelunomaisesta tilanteesta, jossa tutkijan on mahdollisuus lähestyä inhimillistä käyttäytymistä koskevia asioita. Haastattelu voidaan siis määritellä keskusteluksi, jolla on ennakolta päätetty tarkoitus. Siihen sisältyy sekä kielellinen että ei-kielellinen kommunikaatio. Haastattelussa, kuten keskustelussakin, kumpikin osapuoli vaikuttaa toiseen. Haastattelussa on kuitenkin kyse tiedon keräämisestä, joten haastattelulla on jokin ennalta suunniteltu tavoite. Haastattelija ei siten aina antaudu keskusteluun, vaan pyrkii ennemminkin saamaan vastauksia esittämiinsä kysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 42.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, joka kohdentuu tiettyihin teemoihin. Teema-alueet eli haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä ei ole päätetty ennakoon. Tavoitteena on saada tutkittavien ääni kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.) Teemahaastattelussa siis aihepiirit on määritelty etukäteen, mutta aiheiden järjestys ja laajuus voivat vaihdella. Haastateltavan tulee kuitenkin huolehtia, että kaikki teema-aiheet käydään läpi. Haastattelijalla ei ole välttämättä valmiita kysymyksiä, vaan jonkinlainen tukilista. (Eskola & Suoranta 1998, 87.) Kuitenkin teema-alueita ja jopa kysymysmuotoja tulee hahmotella niin pitkälle, että tarvittava tiedon saanti on turvattu. Haastattelussa huomioidaan keskustelun kohdistuminen oikeisiin ja tutkimuksen kannalta keskeisiin asioihin. Tilanteen tulee kuitenkin olla riittävän joustava tilannekohtaisten ratkaisujen tekoon. Teemahaastattelussa haastattelijan tulee koko ajan seurata tilannetta ja kuunnella haastateltavaa, koska seuraava kysymys riippuu yleensä edellisestä vastauksesta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 103–140.)

Teemahaastattelu on muodoltaan avoin, joten vastaaja voi halutessaan puhua aiheesta suhteellisen vapaasti. Etukäteen valitut teemat takaavat kuitenkin haastattelujen sisällön samankaltaisuuden. Teemat myös muodostavat haastatteluille konkreettisen kehikon. (Eskola & Suoranta 1998, 88.) Vapaamuotoista teemahaastattelua voidaan tilanteena verrata luonnolliseen keskustelutilanteeseen. Haastattelija toimii oman käyttäytymismallinsa mukaisesti. Siten myös haastattelijan reaktiot ovat osa tutkimusaineistoa. (Alasuutari 1999, 145.) Usein haastateltava kokee, että haastattelijan tulee olla kiinnostunut juuri haastateltavan näkemyksistä ja kokemuksista. Siksi haastattelijan tulee tarkkailla haastateltavan odotuksia tilanteen kulusta ja säätää omaa osuuttaan sen mukaan. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 44.)

Haastattelut ovat fenomenografisessa tutkimuksessa vallitseva aineiston keruumenetelmä. Martonin (1988b, 197) mukaan haastatteluissa on keskeistä se, mitä kysytään ja miten kysytään. Avoimia kysymyksiä tulee käyttää mahdollisimman paljon, jotta vastaaja voi vastata siinä laajuudessa kuin haluaa. Fenomenografiassa aineiston hankinnassa on yleistä käyttää puolistrukturoituja haastatteluja. Vaikka haastattelut toteutetaan suhteellisen avoimina, ne yleensä aloitetaan samalla tavalla. Ensimmäisinä esitettävät avainkysymykset ovat kaikille samat. Sen jälkeen edetään vapaammin haastatellun omia sanoja käyttäen. (Gröhn 1992, 18.)

Haastattelujen toteuttaminen

Haastateltavani ovat mukana Oulun seudun ammattikorkeakoulun (Oamk) Täydennyskoulutuksen järjestämässä fMBA-koulutuksessa. Oamk:n projektipäällikkö informoi opiskelijoita tutkimuksestani ja välitti minulle naisyrittäjien yhteystiedot heidän suostumuksellaan. Huhtikuussa 2010 otin yhteyttä haastateltaviin ensin sähköpostitse ja sitten puhelimitse, jotta sain sovittua jokaisen kanssa haastatteluajan. Lähetin haastateltaville myös taustatietolomakkeen (Liite 1), jonka pyysin heitä täyttämään ja lähettämään takaisin minulle. Täten sain ennen haastatteluja esitietoina heidän ikänsä, perhesuhteensa, koulutuksensa, aiemmat opintonsa ja tietoja heidän yrityksistään. Haastattelu-teemat lähetin heille myös ennakkoon. Teemoja olivat koulutukseen

hakeutuminen, opiskelun tavoitteet, opiskelumotivaatio, opintojen sujuminen, oma jaksaminen, kokemukset opiskelusta ja opiskelun merkitys itselle. Haastatteluja varten tein itselleni tarkemman haastattelurungon (Liite 2), johon muotoilin eri teemoista kysymyksiä. Näin valmistauduin tarkentamaan kutakin teemaa tarpeen mukaan.

Ennen kuin aloitin tutkimushenkilöiden haastattelut tein testihaastattelun tutkimukseen kuulumattoman henkilön kanssa. Testihaastattelun jälkeen tarkensin muutamia teemahaastattelun kysymyksiä. Haastattelin kahdeksaa (8) fMBA-koulutuksessa olevaa naisyrittäjää huhti–toukokuussa 2010. Haastattelujen aikataulu hieman venyi alkuperäisestä suunnitelmasta. Aikataulun muutosten syinä olivat sekä sairastumiset että yrittäjien työkiireet. Sain kaikki haastattelut tehtyä kolmen viikon aikana. Yksi haastattelu toteutettiin puhelinhaastatteluna, kaksi tehtiin yrittäjien kotona, yksi kahvila-ravintolassa ja loput neljä naisten yritysten tiloissa.

Aloitin haastattelutilanteet kertomalla tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja haastatteluaineiston anonyymiydestä. Sen jälkeen kertasin lyhyesti taustatietolomakkeesta saamani tiedot ja muutamien kohdalla tein vielä tarkentavia kysymyksiä yrityksestä. Kaikki haastattelutilanteet siis alkoivat samalla tavalla. Varsinainen haastattelu koostui seitsemästä teemasta. Kuhunkin teemaan olin miettinyt ennakoita kysymyksiä, joiden avulla pystyin tarpeen mukaan tarkentamaan haastateltavien pohdintaa. Esitin myös joidenkin kysymysten kohdalla saman kysymyksen hieman eri sanoin saadakseni selville haastateltavan perustellun ja mietityn käsityksen. Haastattelurungon kysymykset olivat samansisältöisiä kaikille haastateltaville, mutta kysymysten sanamuoto ja järjestys vaihtelivat haastateltavien edellisen kysymyksen vastausten mukaisesti. Varsinainen haastattelu kysymyksineen alkoi kaikkien haastateltavien kohdalla samalla kysymyksellä: Miten tulit hakeneeksi fMBA-koulutukseen?

Kukin haastattelutilanne kesti kaikkineen noin tunnin. Esitietoihin perustuvaa alkukeskustelua en nauhoittanut, vaan nauhoitus alkoi ensimmäisestä teemakysymyksestä. Haastattelujen nauhoitettu osuus oli siten noin 30–45 minuuttia. Muutamassa haastattelussa haastateltava kertoi välillä asioita, jotka

eivät liittyneet tutkimusaiheeseen. Osassa haastatteluista katkaisin nauhoituksen, mutta osassa annoin puheen mennä nauhalle. Litterointivaiheessa jätin kyseiset osiot kuitenkin kirjoittamatta. Tehtyäni kaikki haastattelut litteroin ne yhtäjaksoisesti. Viimeistelin litteroinnit kuuntelemalla kaikki haastattelut vielä läpi samalla tarkastaen litteroidut tekstit. Litterointi kesti noin viikon ja tekstiä tuli yhteensä 64 sivua (A4, World: Times New Roman, fontti 12, riviväli 1).

3.4 Aineiston analysointi

Uljens (1991, 90–91) on kuvannut fenomenografisen tutkimuksen teon analyysimallin nelivaiheisena prosessina. Ensin aineistoa luetaan läpi kokonaisuudessaan ja aletaan lajitella tutkimuskysymyksen mukaisia merkityksyksiköjä. Sen jälkeen erilaiset merkityksyksiköt käännetään yleisemmälle ja teoreettisemmalle kielelle. Käytännössä tällöin merkityksellisiä ilmauksia etsitään, lajitellaan ja ryhmitellään teemoiksi (Niikko 2003, 35). Kolmannessa vaiheessa merkityksyksiköjä verrataan koko aineistoon ja erilaisista teemoista muodostetaan kategorioita. Lopuksi kategorioita yhdistetään laaja-alaisemmiksi ylemmän tason kuvauskategorioiksi.

Aineiston analysointia Marton (1988a, 155) kuvaa jatkuvaksi, aikaa vieväksi ja vuorovaikutteiseksi prosessiksi, jossa tutkijalta edellytetään aineiston toistuvaa tulkinnallista kategorisointia ja kategorioiden testausta koko aineiston suhteen. Fenomenografista tutkimusta tehtäessä kehoitetaan ensimmäisessä analyysivaiheessa tutustumaan aineistoon huolellisesti. Tavoitteena on hahmottaa aineistosta kokonais käsitys suhteessa tutkimusongelmaan ja löytää siihen liittyviä tärkeitä ilmauksia. Analyysiyksiköitä voivat olla sana, lause, tekstin kappale, puheenvuoro tai koko teksti. Valituista ilmauksista muodostuu seuraava analyysivaihe. (Niikko 2003, 33.) Aloitin aineiston analysoinnin tavallaan jo haastatteluvaiheessa. Varsinkin haastattelujen litterointi yhtäjaksoisesti auttoi hahmottamaan kokonaiskuvaa haastateltujen käsityksistä. Litteroituani haastattelut kuuntelin ne vielä läpi tarkistaen tekstit. Sitten luin tekstejä useampaan kertaan.

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 143) kehottavat yleensä laadullista tutkimusta tehtäessä lukemaan aineistoa aktiivisesti. Koska analyysin tarkoituksena on aineiston erittely ja luokittelu, aineistoa tulee heidän mukaansa lukea interaktiivisesti esittäen sille kysymyksiä. Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia naisryttäjien käsitysten ja kokemusten kautta, millaisia merkityksiä opiskelulla heille on. Analysoin aineistoani seuraavilla kysymyksillä: Miksi tutkimushenkilöt hakeutuivat opiskelemaan? Mitä hyötyä he kokevat opiskelusta olevan? Mitkä tekijät kannustavat heitä opiskelemaan? Mitkä tekijät haittaavat tai estävät heidän opiskeluaan?

Näiden kysymysten avulla etsin aineistosta ilmauksia, jotka kuvasivat haastateltujen käsityksiä ja kokemuksia. Opiskeluun hakeutumisen syitä olivat muun muassa MBA-koulutuksen arvostus, muodollisen pätevyyden saaminen, itsensä kehittäminen, yrityksen kehittäminen ja ajan tasalla pysyminen. Opiskelusta koettuja hyötyjä olivat esimerkiksi liiketoiminnasta saatu laaja näkemys, yhteisöllisyys, verkostoituminen, henkisen pääoman lisääntyminen, oman osaamisen vahvistaminen ja tutkinnon suorittaminen. Opiskelua kannustavia tekijöitä olivat esimerkiksi luennot, koulutuksen sisältö, opiskelukaverit, yrityksen saama hyöty ja tyytyväisyyden tunne. Opiskelua haittaavia tekijöitä olivat muun muassa töiden ensisijaisuus, kiire ja elämäntilanne. Löytämäni vastaukset olivat seuraavan analyysivaiheen materiaalina.

Toisessa analyysivaiheessa etsitään, lajitellaan ja ryhmitellään tutkimusongelman kannalta merkitykselliset ilmaukset ryhmiksi tai teemoiksi. Tällöin etsitään samanlaisuuksia ja erilaisuuksia sekä myös harvinaisuuksia ja rajatapauksia. Ilmaukset tulee käsitellä ajatuksellisina kokonaisuuksina. (Niikko 2003, 34.) Laadullisessa tutkimuksessa teemoittelulla tarkoitetaan analyysivaiheen tarkastelussa sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Yhteiset piirteet voivat pohjautua teemahaastattelun teemoihin. Teemoittelu on tutkijan tekemää tulkintaa haastateltavien sanomisista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173.)

Teemoittelin edellisen analyysivaiheen vastaukset koulutusta, työtä, itseä ja yhteisöä koskeviin ryhmiin. Koulutuksen teemaan sisältyvät esimerkiksi MBA-

koulutuksen arvostus, muodollisen pätevyyden saaminen, ajan tasalla pysyminen, liiketoiminnasta saatu laaja näkemys, tutkinnon suorittaminen, luennot ja koulutuksen sisältö. Työn teema sisältää muun muassa oman yrityksen kehittämisen, yrityksen saaman hyödyn, töiden ensisijaisuuden ja kiireen. Itseä koskevaan teemaan sisältyy muun muassa itsensä kehittäminen, henkisen pääoman lisääntyminen, oman osaamisen vahvistaminen, tyytyväisyyden tunne ja elämäntilanne. Yhteisö -teema sisältää esimerkiksi yhteisöllisyyden, verkostoitumisen ja opiskelukaverit.

Kolmannessa analyysivaiheessa vertaillaan merkitysyksikköjä koko aineiston merkitysten joukkoon. Näin saadut erilaiset merkitysryhmät tai teemat käännetään eli transformoidaan kategorioiksi. Kategoriat muodostetaan niin, että ne ovat selkeässä suhteessa sekä toisiinsa että tutkittavaan ilmiöön. Eri kategoriat kertovat jotakin erilaista ilmiön kokemisesta. Kategorioiden muodostamisessa tulee päättää, mikä on ilmiöiden kuvaamisen taso. Usein kategorioista muodostetaan alatason kategorioita ja analyysi päätetään siihen. Tulokset voivat kuitenkin silloin jäädä vaatimattomiksi. (Niikko 2003, 36.)

Tutkimusaineistoni teemat käsittelivät naisyrittäjien opiskelua eri näkökulmista. Teemoista muodostin seuraavat kategoriat: koulutuksen arvostus, tutkinto, ajan tasalla pysyminen, tiedon saanti, koulutuksen sisältö, yrityksen kehittäminen, itsensä kehittäminen, henkinen pääoma ja itsetunto, yhteisöllisyys ja sosiaalisuus, verkostoituminen. Näistä kategorioista syntyi itselleni alustava käsitys, jonka mukaan naisyrittäjien opiskelulle antamat merkitykset liittyvät aikaisempien tutkimusten tuottamiin yleisiin käsityksiin opiskelun merkityksestä.

Neljännessä analyysivaiheessa kategorioita yhdistetään teoreettisista lähtökohdista käsin ja muodostetaan laaja-alaisempia kuvauskategorioita. Ne muodostavat yhdessä ylätasoinen kategorijoukon. (Niikko 2003, 36.) Kategorioiden muodostamisessa keskitytään aineistosta esiin nousevien käsitysten vaihteluun eikä ilmaisujen lukumäärä ole keskeistä (Marton & Booth 1997, 125). Kuvauskategoriat edustavat abstraktimpaa tasoa kuin yksilötason kuvaukset. Abstraktit kategoriat ovat valikoivia, tiivistäviä ja järjestettävissä haastateltavien merkityssisällöt huomioiden. Kategorioiden avulla yksilöiden käsityksistä

muodostetaan kuvaus kollektiivisella tasolla. Yksittäinen subjektiivinen käsitys on siten mielenkiintoinen suhteessa toisten yksilöiden käsityksiin. (Uljens 1989, 41–42.) Kuvauskategoriat edustavat erilaisia ajattelutapoja yleensä. Siten niiden avulla voidaan pyrkiä ymmärtämään ihmisten ajattelua. (Marton 1981, 196.) Kuvauskategorioissa on siis kyse erilaisten kokemisen tapojen systematisoinnista (Marton 1981, 180). Kuvauskategoriat kuvaavat ilmiötä yleisemmällä tasolla, joten niiden pohjalta voidaan saada kuva kulttuurisista ajattelutavoista (Marton & Booth 1997, 124).

Uljens (1989, 47–50) erottaa kolme kategorioiden kuvaustasoa. Horisontaalisessa kuvauksessa kategoriat ovat keskenään tasavertaisia ja samanarvoisia. Kyse on kategorioiden sisällöllisistä eroista, ei kategorioiden tärkeydestä tai paremmuudesta. Vertikaalisessa kuvauksessa kategoriat ovat jonkin aineistosta nousevan kriteerin mukaisessa järjestyksessä, jossa ei ole kuitenkaan kyse paremmuusjärjestyksestä. Kyse voi olla esimerkiksi näkemyksen yleisyydestä aineistossa. Hierarkkisessa kuvauksessa käsitykset ovat toisiinsa nähden eritasoisia. Tällöin tietyt merkitykset ovat kehittyneempiä tai laajempia kuin toiset. Uljens (1989, 51) huomauttaa, että kategoriatasoa ei voida valita etukäteen, vaan se on riippuvainen aineiston analysoinnista.

Ryhmittelin edellisen analyysivaiheen kategoriat uudelleen muodostaen niistä ylä- ja alakategorioita. Tutkimukseni kategoriat ovat horisontaalisia, mutta joidenkin alakategorioiden kohdalla on myös hierarkkisuuutta. Koulutuksen sisällön merkitys -yläkategoriaan kuuluvat fMBA-koulutuksen liiketoiminnallisen sisällön, tiedon saannin ja ajan tasalla pysymisen alakategoriat. Yrityksen kehittäminen on hierarkkisesti fMBA-koulutuksen liiketoiminnallisen sisällön alla. Yläkategoria koulutuksen arvostus sisältää MBA-koulutuksen arvostuksen ja tutkinnon merkityksen alakategoriat. Yhteisön merkitys -yläkategoria sisältää yhteisöllisyyden ja sosiaalisuuden sekä verkostoitumisen alakategoriat. Yläkategoriaan opiskelun merkitys itselle sisältyy itsensä kehittämisen alakategoria, jonka alla on hierarkkisesti henkinen pääoma ja itsetuntemus.

Aineiston analyysin eri vaiheiden sisällöt löytyvät tarkemmin liitteestä 3.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Marton (1988b, 181–183) määrittelee kuvauskategoriat tutkimuksen päätulokseksi ja muodollisiksi yhteenvedoiksi ilmiön kuvauksista. Tutkijan tehtävänä on ilmiön sisäisen vaihtelun näyttäminen. Vaihtelu tapahtuu yksilöstä toiseen sen mukaan, miten kunkin kokemukset, käsitykset ja ymmärrys todellisuudesta vaihtelee. Kuvausluokat ja ihmisten tavat kokea jotakin ovat erottamattomasti toisiinsa kietoutuneita. Kuvaus ei kuitenkaan ole kokonaisuus siitä, mitä se kuvaa. Samoin kuin tapa kokea on vain osa ilmiöstä, joka koetaan. (Marton & Booth 1997, 127.) Gröhn (1992, 25) pitää eräänä syynä kategorioiden kuvaamiseen sitä, että ihminen voi niiden avulla havahtua huomaamaan, että tutkittava ilmiö voidaan ymmärtää muillakin tavoin kuin hän on ymmärtänyt. Näin ihminen saa mahdollisuuden reflektioon ja uudenoppimiseen.

Olen jakanut käsitykset kymmeneen alakategoriaan, joiden pohjalta muodostin neljä ylä- eli kuvauskategoriaa A, B, C ja D. Nämä ovat:

- A. Koulutuksen sisällön merkitys
- B. Koulutuksen arvostus
- C. Yhteisön merkitys
- D. Opiskelun merkitys itselle

Yläkategoriat ovat horisontaalisessa suhteessa toisiinsa. Osa alakategorioista on toisilleen hierarkkisia. Esittelen tutkimukseni tulokset kuvauskategorioittain. Tulosten esittelyssä käytän haastateltujen suoria lainauksia. Niiden tarkoituksena on syventää ja konkretisoida tekemiäni päätelmiä sekä tuoda esiin naisryittäjien omia ääniä opiskelun merkityksistä. Suorissa lainauksissa olen käyttänyt kursivointia ja olen sisentänyt lainaukset. Olen käyttänyt lainauksissa kolmea pistettä ... kuvaamaan puuttuvaa lausetta tai tekstin osaa. Mahdolliset omat kysymykseni ja lisäykseni ovat sulkeiden ( ) sisällä. Olen numeroinut haastattelut ja viittaan haastateltuihin nimillä H1,H2 ja niin edelleen. Lisäksi olen merkinnyt lainauksiin litteroinnin sivunumeron, josta lainaus on.

Esitän tutkimukseni tulokset pyrkien yhdistämään niihin teoritietoa fenomenografisen tutkimuksen lähtökohdat huomioiden. En siis selitä naisyrittäjien käsityksiä teoriatiedon avulla, vaan tavoitteenani on sitoa käsiteltävää aihealuetta teoreettiseen viitekehykseen. Teoria voi siten toimia joissain tapauksissa merkitysten tunnistamisen perusteena tai näkökulman lähtökohtana.

4.1 Koulutuksen sisällön merkitys

Koulutuksen sisältö -kategoriaan sisältyvät fMBA-koulutuksen liiketaloudellisen sisällön merkitys sekä tiedon saannin ja ajan tasalla pysymisen merkitykset yleisemmällä tasolla. fMBA-koulutuksen sisällön alakategoriana on yrityksen kehittäminen, joka tuli haastatteluissa esiin nimenomaan oman yrityksen koulutuksesta saamana hyötynä.

Yläkategoria A. Koulutuksen sisällön merkitys
Alakategoriat A1. fMBA-koulutuksen liiketaloudellinen sisältö
A1.1. Yrityksen kehittäminen
A2. Tiedon saannin merkitys
A3. Ajan tasalla pysyminen

A1. fMBA-koulutuksen liiketaloudellinen sisältö

fMBA-koulutuksen liiketaloudellinen sisältö nousi tutkimuksessani keskeiseksi naisyrittäjien koulutukselle antamaksi merkitykseksi. Koulutuksen sisältö oli usein varsinainen syy koulutukseen hakeutumiseen. Haastatellut vertaavat koulutuksen sisältöä aikaisempiin ammatillisiin opintoihinsa todeten sisällön laajaksi ja syvälliseksi. He kokevat koulutuksessa käsitellyt asiat tärkeiksi ja keskeisiksi omalle yrittäjyydelleen. Liiketoiminnan kokonaisuuden hahmottaminen ja eri osa-alueiden käsitteleminen antaa uutta tietoa ja siten lisää osaamista.

Tää on ihan toisenlainen tää MBA. Siihen liittyy jo tämmöseen strategisuuteen ja liiketalouteen ja sitähan ei mejän koulutuksessa ole ollu. (H1, s.1)

Saan ajatuksia, ko käyään aika paljo liiketoimintaan liittyviä kaikkia, mainontaa, brändiä ja sitte henkilöstöasioita. Kaikkihan ne liittyy jollaki tavalla yritykseen ja yrityksen toimintaan. ... sen sisällön, mitä se tuo ja mitä voi käyttää sitte niikö päivittäisessä liiketoiminnassa. (H2, s.11, s.14)

Eli tuota tämmöseen liiketaloudelliseen ajatteluun ... Ja mulla on semmonen ajatus tai määhä kaipasin semmosta syvällisempää tietoa, analyttisempaa otetta siihen koulutukseen ja sitte niinku tavallaan taivaan lahjana tuli tämä MBA. (H5, s.29)

Sellanen laaja näkemys liikkeenjohtoon, siis semmonen laaja kuva, aito oikee havainointi siitä asiasta. ... Kokonaisuuden hahmottaminen siinä liikkeenjohdossa, sen kokonaisuudessa olevien eri vaihtoehtojen ja osaluueitten käsittäminen. (H7, s.51, s.52)

Naiset ovat perinteisesti perustaneet yrityksensä oman substanssiosaamisensa varaan (Vainio-Korhonen 2001, 138–139). Nykyisessä ja tulevassa työelämässä ja yrittäjyydessä tarvitaan yhä enemmän erilaista osaamista, muun muassa strategista johtamista (Tuomi ym. 2006, 251–252). Oman ammatillisen osaamisen lisäksi yrittäjyydessä tarvitaan siten myös liiketaloudellista osaamista.

Opiskelua pidetään vaativana lähinnä ajankäytön suhteen. Haastatellut kokevat aihealueet mielenkiintoisiksi ja osa hakee lähdekirjallisuudesta teoreettista tietoa. Opiskelua ei kuitenkaan koeta liian teoreettiseksi, vaan päinvastoin aiempien käytännöllisempien opintojen jälkeen teoriaa kaivataan. Kirjojen lukeminen vain vie paljon aikaa ja siksi tehtävät tahtovat myöhästyä. Haastatellut pohtivatkin omaa tapaansa opiskella todeten sen ehkä liian perusteelliseksi.

Se (sisältö) on erittäin mielenkiintoinen. Ainut niinku harmi on se, että aikaa on liian vähä kahlata sitä kirjallisuutta ja kaikkea. Että itestä tuntuu, että ne jaksot tulee niin äkkiä ja siellä on niin isoja kokonaisuuksia, että niinku semmosta kilpajuoksua että pystys niinku omaksuun. ... Mullahan on sitte nää kolme aikasempaa tämmöstä käytännön juttua takana, mutta enemmän määhä tykkään tästä teoriapainotteisuudesta. (H5, s.29, s.31)

Niin nytki on jokunen tehtävä rästissä. Mulla on vähä se vika, että niinku joku sanoo että enkai määhä oo yhtään niitä kirjoja lukuun, määhä en. Jos sanotaan, että valitse kaks kirjaa, niin määhä luen ne alusta loppuun, että mun pitäs ehkä rueta vähä hyppyeen. Ainua, jota mä oon, ko siinä on niin hirveesti aina sitä luettavaa. Ja mä oon nähtävästi liian perusteellinen. ... En oo kokenu, että liian teoreettista. (H6, s.38–39)

Opiskelun vaativuuden suhteen yhden haastatellun näkemykset ja kokemukset hieman eroavat muiden käsityksistä. Hän kokee opiskelun helppona. Tehtävien tekeminen käy nopeasti eikä teoriatietoakaan tarvitse paljon lukea.

Niin mää oon aika, ko sitte ku alakaa tekkeen se tehtävä niin mää oon aika nopia kirjottaa ja mää oon semmonen, että se pittää saaha niinku kerralla tehtyä. Niin tuntuu vaan, ko jokku sannoo että he on lukenu ja lukenu, niin musta tuntuu, että enkai mää oo lukenu mittään, että se on ollu hirveän vähästä.(H2, s.9)

Useissa tutkimuksissa (Rinne ym. 2003, 150–153; Manninen & Luukannel 2008, 36–41; Purtilo-Nieminen 2009, 130–137) on todettu oppimissuuntautuneiden opiskelijoiden antavan opiskelun sisällölle suuren merkityksen. Opiskelu tapahtuu tällöin oppimisen vuoksi, joten opiskelu on itseisarvo. Opiskelija haluaa oppia ja saada selville asioiden syvempiä merkityksiä. Tutkimushenkilöilleni opiskelun yhtenä tavoitteena on selkeästi oppiminen ja koulutuksen sisältö on merkityksellinen. Tutkimustulokseni on siis samansuuntainen aiempien tutkimusten kanssa.

A1.1. Yrityksen kehittäminen

Yhteys fMBA-koulutuksen teorian ja käytännön yrittämisen välillä on koettu todella hyväksi ja hyödylliseksi. Haastateltujen vastauksissa korostuu oppimistehtävien hyödyntäminen oman yrityksen tarpeisiin. Tehtävien tekeminen omaan yritykseen on antanut mahdollisuuden pohtia yrityksen asioita, saada tosiasioita kirjalliseen muotoon ja hyödyntää tehtäviä uusien tuotteiden laatimisessa.

Ku oon ollu siellä koulusa, niin tulee mietittyä niitä oman yrityksen asioita. Ei niitä välttämättä tässä arjessa, että se on niiku pakottanu miettimään. Se on toisaalta ollu ideaali tilanne tämä koulutus, ku on oma yritys, niin on pystynyt helposti peilaamaan niihi omiin juttuihin. (H3, s.19)

Mähän kehitän koko ajan meidän yrityksen kannalta ja siinä mielessä nää opiskelutehtävät, nehän tulee niinku suoraan siihen ommaan yritykseen. ... Tää tavallaan niinku lisää sitä kirjallista työtä, mutta sitten se taas lisää sitä, että kaikki asiat on niinku faktana paperilla. (H1, s.2)

Täsähän joutuu koko ajan toteuttaa niitä kaikkia osa-alueita käytännössä, niin nehän on hirviän heleppo vettä siihen sitte, saa käytännön

esimerkkejä sieltä. Teen nyt sen kehittämistehtävän. ... Jos siitä tulee hyvä, niin siitä vois saada tähän yritykseen joku tuote. (H2, s.8, s.9)

Tehtävien tekeminen oman yrityksen näkökulmasta on auttanut huomaamaan yrityksen kannalta oleellisia asioita. Tämä puolestaan on lisännyt haastateltujen varmuutta liiketoiminnan hoitamiseen. Yritykselle saatu hyöty on naisryrittäjille myös opiskelua motivoiva tekijä.

Kyllä mä haen, että mä pystyn hyödyntään tätäki ja sitä omaa yritystä. ... Se onki just oikein hyvä, että ne on semmosia, että aina pitää ottaa sen oman yrityksen näkökulmasta. Se on tosi hyvä siinä. Jotain mitä on ajateltu, niin on saanu varmistuksen, että se on näin tai sitte on huomannu, ettei tätä kannata tehdä näin. ... Se antaa varmuutta ja melkein päivittäin tulee sellanen asia, että tässäin vois soveltaa sitä ja tällasta. Paljo on jo sellasta, jota voi jo soveltaa ja vähä muuttaa. Ja se on just tosi hyvä, että aina pitää tehdä ne tehtävät oman firman kannalta. Se on musta todella hyvä, koska silloin se motivoi enemmän ja ihan oikeasti siitä on hyötyä. (H6, s.39, s.43)

Useiden tutkimusten mukaan naisryrittäjyys on pienryrittäjyyttä eivätkä naiset yleensä tavoittele yrityksilleen kasvua (Vainio-Korhonen 2001, 133–134; Naisryrittäjyys 2005, 15; Hyrsky 2006, 252–253). Haastatteluissani tuli kuitenkin esille myös yritysten kasvun hakeminen.

Yhden yrityksen kohdalla kasvun hakeminen on ollut tietoista ja suunniteltua. Yrityksen toiminnan ja kannattavuuden rakentamisessa on voitu hyödyntää koulutuksesta saatuja tietoja.

Se on ollut todella merkittävä etu meidän yritykselle ja yrityksen kasvulle. Meidän yritys oli jo toiminnassa ja silloin oli mahdollista alkaa kehittämään, ku me oltiin jo ensimmäinen kasvusykäys tehty. Ja nytte päästiin kehittään toista kasvusykliä näillä avuilla. Se on ollu niiku tärkeä. ... Me rakennetaan koko ajan yrityksen markkinointia, viestintää, taloutta, asiakkuuden hallintaa kaikilla niillä opeilla, mitä me ollaan ammennettu koulutuksesta, että se otetaan ihan heti käyttöön. (H4, s.24, s.26)

Toisen yrityksen kohdalla kasvu on tullut hieman yllättäen. Tämä on hankaloittanut haastatellun opiskelua ja tehtävien tekemistä. Tilanne vaatii asioiden priorisointia ja tällä hetkellä yritys ja työkiireet menevät opiskelun edelle. Yrittäjä aikoo kuitenkin myös saada opiskelunsa suoritettua.

Ne (tehtävät) laahaa nyt tällä hetkellä aika paljo perässä. ... Mun mielestä se on ihan realistinen ja järkevä se aikataulu, mutta meillä on firmassa sellanen tilanne, että meillä on ihan hirveän kova kasvun aika. Mää en osannu sitä ennakoida, että se tämmöistä vauhtia lähtee ja oon tässä tietysti vähä miettinykki niitä ratkasuja, että miten tätä niinkö. Priorisointiahan se oikeesti on, mutta firmahan menee aina eelle. Mutta en mä omaa valmistumistani epäile. (H7, s.47–48)

Pohdin fMBA-koulutuksen merkitystä yrityksen kasvun tavoittelemiselle ja jäin miettimään, voidaanko naisyrittäjien liiketaloudellisella koulutuksella yleisemminkin vaikuttaa heidän halukkuuteensa hakea yritykselleen kasvua ja mahdollisesti myös kansainvälistymistä.

Naisyrittäjät kokevat hyötynensä fMBA-koulutuksen sisällöstä, erityisesti oppimistehtävien tekemisestä omalle yritykselle. Vaikka yrityksen tilanne työkiireineen hankaloittaa opiskelutehtävien tekemistä, haastatellut arvelevat pystyvänsä suorittamaan opinnot.

Haastatteluissa tuli esiin myös toisenlainen näkemys opiskelutehtävien hyödyllisyydestä. Yhden yrityksen tilanne on ollut sellainen, ettei kaikista tehtävistä ole ollut yritykselle varsinaista hyötyä. Koulutus sinällään ei kuitenkaan ole ollut turhaa, vaan tietoa on voitu hyödyntää muulla tavalla. Koulutuksesta saadun tiedon koetaan lisäävän yrityksen uskottavuutta.

Joitkut välitehtävät on ollu isoille yrityksille ja isoille organisaatioille tarkotettuja, että niistä ei oo välttämättä saanu sillai irti.... Omassa yrityksessä on haalari –vaihe menossa elikkä se on ihan semmosta ruohonjuuritason työtä, niin totta kai siinä on joissakin asioissa ristiriita. Sitten taas, ku ajattelee, että pienen yrittäjän täytyy myös jollaki tavalla hakea uskottavuutta, niin sitähän se tieto sulle tuo. (H5, s.30, s.31)

Naisyrittäjät ovat hakeutuneet fMBA-koulutukseen pääsääntöisesti sen liiketaloudellisen sisällön vuoksi. Teorian ja käytännön yhdistämisellä he ovat kokeneet saaneensa uutta tietoa ja voineensa hyödyntää koulutusta käytännössä yritystensä johtamisessa ja kehittämisessä. MBA:ssa onkin kyse kaksivuotisesta liiketaloudellisesta täydennyskoulutuksesta, jonka sisältöjä ovat strateginen johtaminen, yrittäjäisyys, markkinointi ja kansainvälistyminen (Oulun seudun ammattikorkeakoulu). Koulutuksen päätavoitteeksi on määritelty naisyrittäjien ja -johtajien johtamisosaamisen, erityisesti liiketoimintaosaamisen, lisääminen sekä

heidän yritystoimintansa kehittäminen ja kasvun tukeminen ja kannustaminen (Lämsä & Savela 2010, 28).

A2. Tiedon saannin merkitys

Koulutukseen osallistumisen syihin sisältyy usein uuden tiedon hankkiminen. Haastattelemani naisyritykset ovat hakeutuneet koulutukseen oppiakseen uutta ja tyydyttääkseen ”tiedon janoaan”. Tiedosta koetaan saatavan apua ja vahvistusta. Tulkitsen tämän niin, että tietoa halutaan myös hyödyntää esimerkiksi oman yrityksen johtamisessa ja kehittämisessä.

Ja mä haen sitten sitä semmosta erilaista näkökulmaa. ... Kait se on halu oppia, halu oppia uutta. (H1, s.1, s.2)

Se on varmaan semmonen loputon uteliaisuus ja tiedon janoki, että mikä on kiinnostanu, niin se on ihana aina oppia uutta ja selvittää asioista. (H5, s.29)

Mä oon aina ihan hirveesti halunnu tietää. Mä vaan tykkään saada lisää tietoa. (H6, s.38)

Kyllähän se antaa ihan oikeesti, ihan kirjaoppia. (H7, s.52)

Oppimishalu ... tiedon jano kait se varmaan on. (H8, s.57, s.58)

Sieltä mää nyt oikeestaan haen vaan apua ja vahvistusta ja oppia ja koulutusta ja tämän päivän tietoa. ... Tiedon saanti on mulle tärkeä. (H8, s.58, s.62)

Tiedolla on nykyisessä yhteiskunnassa ja työelämässä suuri merkitys (Uhmavaara ym. 2005, 4). Tieto nähdään dynaamisena ja jatkuvasti uusiutuvana (Viitala 2009, 40). Tutkimukseni naisyritykset hakevat koulutuksesta uutta tietoa. Haastatteluissa tuli esille tarve uusien ja erilaisten näkökulmien etsimiseen, halu uuden oppimiseen ja asioiden selvittämiseen. Koulutuksesta haetaan teoreettista tietoa. Viitala (2009, 40) toteaaakin, että oppiminen on aktiivista tiedon prosessointia.

A3. Ajan tasalla pysyminen

Koulutuksen sisällön merkitys näyttäytyy ajan tasalla pysymisenä muun muassa siinä, että haastateltavat haluavat ylläpitää ja kehittää ammatillista osaamistaan.

Oman ammattialan ajantasaisen tiedon hankkiminen lisää substanssiosaamista. Koulutuksesta saadulla tiedolla on merkitystä myös ammatillisen uran kehittämisessä. Tällöin opiskelusta on saanut laajempaa ja ajankohtaisempaa tietoa asioiden jäsentämiseen ja ymmärtämiseen.

No lähinnä se on, että pysyy aikuisopiskelijana koko ajan ajan tasalla. ... Meidän ala ainaki on sellanen ala, että pitää koko ajan pysyä koulutuksessa. (H1, s.1)

Ammatillisen osaamisen, niin työn ohella sitte joutunut kouluttautumaan pitkin työuraa. Hakemaan sitä lisäkoulutusta tähän esimiestehtäviin ensinnäki ja sen jälkeken yritysjohtamisen koulutusta. Mutta sitte kun on käyny näitä koulutuksia, niin se on antanu semmosta laajempaa pohjaa ja sitte itelle semmosta käsitystä, että mistä nyt saattaa olla kysymys eli pystyny luovimaan sitte etteenpäin niistä asioista, että on ymmärtäny, että nämä on ylleisiä tilanteita. (H3, s.16)

Ajan tasalla pysyminen liittyy myös yhteiskunnallisten asioiden seuraamiseen. Naisyrittäjät kokevat kouluttautumisen myötä kiinnittyvänsä yhteiskuntaan, kuten oheinen haastateltu toteaa.

Koska tänä päivänä tää yhteiskunta mennee niin kiihtyvällä vauhilla eteenpäin, että ... määhän olisin ulkona tavallaan koko yhteiskunnasta. (H5, s.29–30)

Yhteiskunnassa mukana oleminen sisältyy työhön ja yrittäjyyteen. Haastateltujen mielestä heidän tulee seurata aikaansa ja huomioida ajassa tapahtuvat muutokset ja trendit, koska niillä on vaikutusta liiketoimintaan.

Seuraan ympäristöä ja eri aloja ja yhteiskuntaa, koska se on, oon kokenu, että se on osa työtä, pitää tietää, mitä ympärillä ja yhteiskunnassa tapahtuu, koska se heijastuu tänne. Pitää tietää myös liikeidean kannalta, että mitkä asiat on tietyllä tavalla, trendeissä liikkuu, pitää tietää, missä mennään, että sulle ei käy niin, että sä jäät johonki asiaan joka on kymmenen vuotta sitte, et tajua yhtään mitä tänä päivänä tapahtuu. (H8, s.62)

Haastatellut kokevat jatkuvan kouluttautumisen ja ajan tasalla pysymisen tärkeäksi. Tavoitteena on usein oman ammattitaidon ylläpitäminen ja vahvistaminen. Koulutuksista on saatu laajempaa näkemystä asioihin. Työelämässä tulee koko ajan pysyä ”ajan hermolla”. Elinikäinen oppiminen näkyy siten vahvasti naisyrittäjien kouluttautumisessa.

Kaiken kaikkiaan fMBA-koulutukseen osallistuvien naisyrittäjien koulutukselle antamista merkityksistä koulutuksen sisällön merkitys on keskeinen. Erityisesti työhön eli omaan yritykseen saatu hyöty koetaan tärkeäksi. Tutkimusten mukaan aikuisopiskeluun hakeudutaan useimmiten ammattiin ja työhön liittyvien syiden vuoksi (Rinne ym. 2003, 50–51; Moore 2003, 102; Pohjanpää ym. 2008, 28–30). Opiskelu oppimisen ja tiedon hankinnan merkityksessä on aikuisopiskelijoille keskeistä. Avoimeen yliopistoon hakeudutaan usein opintojen sisällön vuoksi. Opiskelijat haluavat oppia ja saada uutta tietoa. (Rinne ym. 2003, 150–153.) Myös vapaan sivistystyön piiriin hakeudutaan usein opittavan asian vuoksi (Manninen & Luukannel 2008, 36–41).

Kansainvälisten tutkimusten mukaan opiskelijat ovat kokeneet saaneensa MBA-koulutuksesta liiketoiminta- ja johtamistaitoja (Sturges ym. 2003, 57–58) sekä voineensa hyödyntää MBA-pätevyyttään urakehityksessään (Simpson 2000, 770–771). Ylisen (2004, 141) tutkimuksessa pienyrittäjät kokivat lisääntyvää oppimistarvetta tietojen ja taitojen osalta ja nimenomaan liikkeenjohdollisiin valmiuksiin painottuen. Oppimistarpeiden lisääntymiseen vaikuttivat toimintaympäristön ja teknologian nopea muutos. Toisaalta tutkija arvioi myös pienyrittäjien oman tiedostamisen kehittymisen vaikuttaneen oppimistarpeiden lisääntymiseen. Ylikerälä (2006, 85) toteaa, että koulutuksessa olisi tärkeää edistää jo yrittäjänä toimivien opiskelijoiden uusien, tuottavampien liikeideoiden etsintää ja luoda mahdollisuuksia niiden toteuttamiselle.

4.2 Koulutuksen arvostus

Koulutuksen arvostus -kategoria sisältää MBA-koulutuksen arvostuksen ja tutkinnon saamisen merkitykset.

Yläkategoria B. Koulutuksen arvostus
Alakategoriat B1. MBA-koulutuksen arvostus B2. Tutkinnon merkitys

B1. MBA-koulutuksen arvostus

Koulutuksen yleinen arvostus tuli tutkimuksessani esille muun muassa haastateltujen naisyrittäjien koulutuksiin osallistumisten kautta. Useat heistä ovat opiskelleet työuransa aikana paljonkin ja muutamat ovat suorittaneet useita tutkintoja. Haastatteluissa tuli hyvin selkeästi esille koulutuksen arvostus nyky-yhteiskunnassa.

Haastatellut pitävät MBA-koulutusta arvostettuna koulutuksena ja olivat ainakin osittain sen vuoksi hakeneet naisille suunnattuun fMBA:han. Osa oli odottanut useita vuosia mahdollisuutta osallistua koulutukseen.

MBA:han on hyvin arvostettu koulutus. Siten kun tuli mahdollisuus tähän, niin mä heti hain. (H1, s.1)

Sitä (MBA:ta) on pitkään halunnut. Se on ollut semmonen kymmenen vuoden haave. (H4, s.23)

Muiden kuin haastateltujen MBA-koulutusta kohtaan tuntema arvostus ilmenee esimerkiksi oheisesta haastattelulainauksesta. Siinä haastatellun tuttava osoittaa arvostusta ihailemalla haastatellun osallistumista kyseiseen koulutukseen.

Ja sen huomasin, että ku jolleki saannoo että sitä luen, niin oo semmoseen oot menny. (H2, s.13)

Lämsä ja Savela (2010, 25) kertovat MBA-koulutuksen olevan arvostettu ja suosittu johtamiskoulutuksen muoto, jonka suorittaminen on laajasti hyväksytty johtamisen pätevyyden osoituksena. Kyseisellä koulutuksella on heidän mukaansa tärkeä merkitys ammattijohtajan sosiaalisen identiteetin, osaamisen ja uskottavuuden perustana.

B2. Tutkinnon merkitys

Olen sijoittanut tutkinnon merkityksen koulutuksen arvostus -pääkategoriaan, koska muodollisen pätevyyden hankkiminen vaikuttaa haastateltujen mukaan olevan nimenomaan arvostusasia. Tutkinnon saamisen kautta he voivat mielestään

osoittaa osaamisensa ja pätevyytensä ja siten saada arvostusta ja kunnioitusta. Tällöin arvostus kohdistuu enemmän muilta ihmisiltä saatavaan hyväksyntään kuin itse koettuun sisäiseen arvostuksen tunteeseen.. Näen tässä taustalla yhteiskunnassa vallitsevan koulutusta ja tutkintoja arvostavan ilmapiirin. Koulutuksella on täten välineellinen merkitys.

Osa haastatelluista oli hakeutunut fMBA-koulutukseen selkeästi tutkinnon vuoksi. MBA:ta verrataan korkeakoulututkintoon. Haastateltujen tavoitteena on saada oppiarvo ja tutkinto puuttuvan korkeakoulututkinnon tilalle. Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että yrittäjinä toimivat naiset hakevat koulutuksesta muodollista pätevyyttä saadakseen todistuksen, jolla voivat osoittaa osaamistaan. Haastateltavat kokevat, että nyky-yhteiskunnassa ei oikein muuten pärjää.

Tietenki se on se, että saa sen oppiarvon, se on yksi. ... Mää en oo niin sivistyny, ku ei oo mittään yliopistotutkintua. (H2, s.14, s.10)

Jos mulla on tämmönen tutkinto, niin mut on pakko noteerata jollain tavalla. (H5, s.34)

Ja sitte tietenkä ku tutkinto tulee, niin mulla on jonkunäkönen korkeakoulututkintoon verrattava oppiarvo. On muodollinen pätevyys osaamiselle. Nykyään tarvitaan osaaminen ja sitte se, että sää pystyt jotenki todistamaan sen. Tarvit jonku paperin, että voit niinku osottaa, että oon suorittanut opinnot. ... Mulla ei sitä minkäänlaista korkeakoulututkintoa oo. Nykypäivässä se korkeakoulututkinto pitää jonkunäkönen olla, niin se oli se pääasiallinen syy, miksi mä MBA:han lähin. Haen muodollista pätevyyttä. (H7, s.54–55, s.46)

Toisaalta kaikki haastateltavat eivät koe tutkinnon suorittamista itselleen tärkeäksi. Suoritetulla tutkinnolla ajatellaan olevan enemmän merkitystä asiakkaille ja yhteistyökumppaneille kuin itselle.

En oo kauhiasti arvostanu mitään titteleitä. ... Ehkä sen vois sanoa, että mulle sillä ei oo merkitystä, mutta joskus sillä vastapuolella voi olla.(H6, s.45)

Se tutkintohan ei oo mulle se tärkeä. (H8, s.56)

Haastatteluissa ei tullut esille, että naisyrittäjillä olisi erityisesti tarvetta menestyä tai edetä urallaan. Muodollisen pätevyyden hankkiminen näyttäytyy enemmänkin oman osaamisen todistamisena ja aiemmin hankitun koulutuksen päivittämisenä.

Tutkimuksissa on todettu tutkinnon ja muodollisen pätevyyden hankkimisen olevan usein yhteydessä työelämässä haluttuun menestykseen tai työuralla etenemiseen. Purtilo-Niemisen (2009, 86–98) tutkimuksessa avoimen väylän kautta yliopistoon hakeutuneet antavat opiskelulle merkityksen sen tuoman tutkinnon kautta. Tutkinnon hankkiminen aikuisena voidaan nähdä myös toisena mahdollisuutena ja aiemman opiskelun täydentämisenä (Niemi 1995, 30; Purtilo-Nieminen 2009, 130–137). Nyky-yhteiskunnassa aikuisten koulutustaso jääkin usein riittämättömäksi nuorten koulutustason kohotessa (Moore 2003, 102).

Tutkimuksessani osa haastatelluista vertaa MBA:ta korkeakoulututkintoon. Lämsän ja Savelan (2010, 25) mukaan Yhdysvalloissa MBA on yliopistotasoinen maisterin tutkinto, mutta Suomessa kyse ei ole muodollisesta loppututkinnosta, vaan arvostetusta johtamisen täydennyskoulutuksesta.

4.3 Yhteisön merkitys

Yhteisön merkitys -kategoriaan kuuluvat yhteisöllisyys ja sosiaalisuus sekä verkostoituminen.

Yläkategoria C: Yhteisön merkitys
Alakategoriat C1. Yhteisöllisyys ja sosiaalisuus C2. Verkostoituminen

C1. Yhteisöllisyys ja sosiaalisuus

fMBA-koulutuksessa olevat naisyrittäjät kokevat opiskeluyhteisön tärkeäksi. Erityisen merkitykselliseksi koetaan opiskelukavereiden muodostama yhteisö. Opiskelupäivissä tapaamisista saadaan sekä sosiaalista tukea että hyviä käytännön vinkkejä työhön. Yhteisössä autetaan ja ”tsempataan” toinen toistaan. Avoimuus, luottamus ja yhteishenki koetaan hyväksi.

Se opiskelukavereitten sosiaalinen yhdessäolo ja keskustelu. ... Ja sitten se, mä tykkään siitä avoimuudesta ja siitä luottamuksesta. Ja jos sanot, että mä oon niin väsyny, mä en jaksa niin sitte sulle tulle tuki sieltä, että hei

mää oon samassa tilanteessa. Kyllä me tässä. Se tulee se tsemppaaminen. ... Se ryhmän tuki on tärkeä. (H1, s.4)

... ja puolet siitä jutusta on se yhteisö, johon sää kuulut, että se on hirveen tärkeä. Mehän tehhään keskinäistä kauppaa, me tsemppataan toista ja me ollaan apuna, ko joku tarvii jotaki ja niin edelleen. Ja siihen tulee se yhteisö, vähintään se on puolet siitä jutusta. (H4, s.26)

Ryhmässä autetaan toisia esimerkiksi antamalla valmis opiskelutehtävä toiselle, jotta hän voi hyödyntää sitä. Näin oppimista jaetaan toiselle. Muutoinkin ryhmässä olevaa kokemuksellista tietoa tuodaan esille keskustelemalla asioista. Tätä tietoa haastatellut pitävätkin erityisen arvokkaana.

Meillä on tosi ihana ryhmä. ... Meillä on älyttömän hyvä yhteishenki ja paljon sitte autetaan toisiamme. Jos joku on tehny jonku tehtävän, niin voi antaa sen toiselle, että ota tosta, jos saat jotain kipinää ittelles tai muuta. (H5, s.33)

Tavallaan se oppi ei tuu ainostaan siitä opetuksesta ja niistä luennosta ja niistä kirjoista, mitä sielä on, vaan mää nään älyttömän isona asiana sen ryhmän, mikä sielä on ja sen kaiken tiedon, mikä sielä on. Siis kokemukseen perustuva tieto, joka sielä koko ajan liikkuu ja oivalluksia, mitä tulee toisten yritysten ratkasuista tai tämmösiä. Ne on ihan vertaansa vailla, ei niitä saa mistään koulusta. (H7, s.49)

Ryhmässä koetaan sen erilaisista ihmisistä huolimatta olevan jotain yhteistä ja yhdistävää. Samassa tilanteessa oleminen, esimerkiksi työn ohella opiskelu, yhdistää. Toisaalta erilaisuus, erilaiset työtehtävät ja ammatit, koetaan rikkaudeksi. Asioiden pohtiminen eri alojen näkökulmista antaa itselle uutta tietoa, jota voi soveltaa omaan yritykseen.

Tää on näitten opiskelukavereittein kans sillai niinku, ollaan kaikki samassa tilanteessa, kaikki töitten ohella tehhään. Niin sitte seki auttaa jaksamaan, kun on muitakin samassa tilanteessa. (H1, s.4)

Ja se porukka siellä. Siitä tulee aika paljo justiin sen asian ympäriltä voimaa. Eli just semmosta yhteisöllisyyttä, vaikka kaikki on eri tilanteissa ja erilaisissa töissä. Se onki just hyvä, että on erilaisissa töissä. Ku ne kertoo, vaikka se on eri alalta, niin asiat on kuitenkin monesti sovellettavissa. Se on ollu kyllä tosi palkitsevaa. (H6, s.42)

Sitte oon myös kokenu positiivisesti nää kanssaopiskelijat, tää ryhmä. ... Mää oon viihtyny hirveen hyvin sielä ryhmässä. ... Sielä on paljo erilaisia ihmisiä, mutta jotenki meissä täytyy olla jotaki samaa, siinä ryhmässä, sen pohjavireessä. Mää ainaki koen, että sielä on joku yhdistävä tekijä. Sielä on joku joka tavallaan sitoo meijät siinä ryhmäsä yhteen. Vaikka me ollaan yksilöitä, niin silti me ollaan ryhmä, vaikka ollaan erilaisia,

yksilöitä, eri aloilta. Aina sinne on kiva mennä ja siellä on kiva fiilis. Siellä on helppo olla. (H8, s.62–63)

Yhdessäoloa, nimenomaan vapaampaa kuin tiiviit opiskelupäivät, voisi joidenkin haastateltujen mielestä olla enemmänkin, kuten oheisesta lainauksesta ilmenee.

Ehkä on liian vähä ollu nyt semmosta yhteistä aikaa. Ne on niinko vaan ne luentopäivät ja on vaan pari viikonloppua ollu, että ollaan oltu yötä. Niitä vois olla enempi. (H2, s.12)

Naisyrittäjät kokivat yhteisön merkittävänä nimenomaan sen sosiaalisuuden vuoksi. Tutkimuksessani oli kyse kiinteästä opiskeluryhmästä, joka kokoontuu yhteisiin lähiopetuspäiviin suhteellisen säännöllisesti. Koulutuksen järjestäjä on myös kiinnittänyt huomiota ryhmän yhteisöllisyyteen pyrkien luomaan motivoivan ja luottamuksellisen ilmapiirin. Haastateltavat toivat vahvasti esille yhteisön merkityksen opiskelulle ja jaksamiselle. Sosiaalista kanssakäymistä ja tietojen vaihtamista pidettiin todella tärkeänä. Yhteisöllisyydestä koettiin saatavan konkreettista hyötyä sekä itselle että työhön. Ylinenkin (2004, 143) toteaa, että pienyrittäjät kaipaavat keskinäiselle kokemusten vaihdolle ja keskustelulle rakentuvia tilaisuuksia.

Tutkimukseni tulos on samansuuntainen muiden tutkimusten kanssa. Sosiaaliset merkitykset ovat usein tärkeitä vapaan sivistystyön piirissä opiskeleville (Manninen & Luukannel 2008, 36–41). Myös muut opiskelijat pitävät ihmissuhteita ja yhteisöllisyyttä tärkeänä, kuten ilmenee muun muassa Paloniemen (2004, 85) ja Purtilo-Niemisen (2009, 86–98) tutkimuksista.

C2. Verkostoituminen

Opiskelun kautta sosiaaliset kontaktit ja verkostoituminen syntyvät ikään kuin luonnollisesti. Verkostoitumisen naisyrittäjät kokevat hyödylliseksi jo työnsäkin vuoksi. Verkostoon katsotaan kuuluvan koulutukseen osallistuvien toisten naisyrittäjien ja -johtajien lisäksi myös koulutuksen järjestäjä, luennoitsijat ja muut yhteistyötahot.

Kun meillä on pienyritys ... mä saan sosiaalista kontaktia niihin muihin ihmisiin tän opiskelun kautta. Nään, että tulee sellaista verkostoitumista muijen alan kans. (H1, s.6)

Ja sitte aattelin, että tossa on samalla, saa vähä verkkoa luotua, ku näkkee Oulun alueen ihmisiä. (H2, s.9)

Ja siellä voi luoda verkostoja. Eli se on helpompi muodostaa verkostoja erityisesti erilaisten koulutusten kautta. (H3, s.21)

Sehän on hirvittävän hyvä verkosto. ... Mutta kyllä sillä työelämän puolella on sitte merkitystä tämän verkoston kannalta. Se verkosto on tietysti ne opiskelijakaverit, mutta myös se verkosto, mitä tulee luennoitsijoitten kautta. Niin ne on ihan olennaisia. (H7, s.49, s.54)

Pienyrittäjien verkostoitumista ei ole juurikaan tutkittu. Tulimaa (2003) on pro gradu työssään selvittänyt verkostoitumisen vaikutuksia naisyrittäjiin ja heidän yrittäjätoimintaansa Oulun seudulla. Tutkimuskohteena olleen Taidon lähteet -projektin tavoitteena oli nimenomaan pienyrittäjien verkostoituminen. Hoiva-alan yrittäjät saivat verkostoitumisesta eniten konkreettista hyötyä muun muassa yhteismarkkinoinnin ja yhteisten toimitilojen hankkimisen muodossa. Kaikki tutkimuksessa mukana olleet naisyrittäjät kokivat saaneensa hyötyä projektista ja siinä syntyneistä verkostoista. Hyödyt koettiin henkisinä, mutta myös liiketoiminnallisina. (Tulimaa 2003, 53, 67, 72.)

Yhteisöllisyyden merkitys yrittäjyydessä kasvaa tulevaisuudessa, kun yrittäjät hyödyntävät virtuaaliyhteisöjä, kansainvälisiä kumppaneita ja liiketoiminnan verkostoja. Tulevaisuuden yrittäjä rakentaa liikeideaansa alusta alkaen enemmän yhdessä toisten yrittäjien kanssa. Uusi yrittäjäsukupolvi nähdäänkin verkostoyrittäjien sukupolvena. (Tuomi ym. 2006, 251–252.)

4.4 Opiskelun merkitys itselle

Opiskelun merkitys itselle -kategoriaan sisältyy itsensä kehittäminen, joka on usein syynä opiskeluun hakeutumiseen. Itsensä kehittämisen alakategoriaan olen nimennyt henkisen pääoman ja itsetuntemuksen.

Yläkategoria D. Opiskelun merkitys itselle
--

Alakategoriat D1. Itsensä kehittäminen
--

D1.1. Henkinen pääoma ja itsetuntemus

D1. Itsensä kehittäminen

Naisyrittäjät ovat hakeutuneet fMBA-koulutukseen myös kehittämään itseään. Itsensä kehittäminen nähdään jatkuvana toimintana, jota toteutetaan osallistumalla koulutuksiin. Oman pääoman kartuttaminen koetaan tärkeäksi.

Mä pidän opiskelusta, mä haluan koko ajan kehittää niinku itteä ja sitten toimintaa ja siksi mä hakkiin sinne. (H1, s.1)

Kuitenki tää itsensä kehittäminen on ja siinä oli menny muutama vuosi, että en ollu missään koulutuksessa. Niin sitä kaipaa jotenki tämmöstä itsensä kehittämiskoulutusta. (H3, s.18)

Niin se on se oman pääoman kartottaminen. (H4, s.23)

Oman ammattitaidon vahvistaminen ja uusien näkökulmien löytäminen ovat olleet tärkeitä koulutukseen hakeutumisen kriteerejä. Opiskelu saa merkityksensä suhteessa yritykseen, kun yrittäjä ammattitaitonsa vahvistumisen kautta kokee olevansa hyödyksi yritykselleen, kuten oheinen haastateltava toteaa.

Haluan vahvistaa omaa ammattitaitoani, koska koen, että sitä kautta pystyn olemaan hyödyksi yritykselle ja henkilökunnalle ja koko tälle paketille. Oon enemmän hyödyksi, ku oon kouluttautunut ja osaan työni kuin, että mää täsä ihmettelisin ja haakuilisin. (H8, s.58)

Nykyinen opiskelu on vahvasti työsidonnaista. Tulevaisuuden toiveena on hakeutuminen koulutukseen, joka liittyy enemmän harrastukseen kuin työhön.

Tämä opiskeluhan nyt liittyy työhön, mutta sitte se opiskelu ei liity työhön, vaan se on pelkästään ihan omaa harrastusta ja kiinnostusta. Se on semmonen, mihin en oo päässy paneutumaan, niin ihan odotan. (H8, s.64)

Haastatellut ovat kaikki keski-ikäisiä naisia. Osa kokee, että heillä on nyt enemmän aikaa itselleen. Opiskelu koetaan omaksi asiaksi, jota viedään eteenpäin muiden vastustuksestakin huolimatta. Toisaalta haastatteluissa tulee esiin myös keski-ikäisen naisen elämänpiirin laajuus ja vaatimukset eri suuntiin.

Ja nyt sitte, kun lapset on jo isoja, niin ei mun heitä tarvi sillälailailla huoltaa, kun silloin ku ne on niin pieniä. Että nyt mulla on vapaampaa opiskella, mulla on enempi aikaa itelle ja että mä haluan opiskella. (H1, s.3)

Vaikka perheestä on ollu vastustusta, niin mä oon väkisten puskenu kuitenkin ite. Tää on mun juttu. (H3, s.18)

Se on kuitenkin ehkä semmonen oma juttu. (H5, s.33)

Elämäntilanteet saattaa muuttua ja tulla semmosia odottamattomia asioita, jotka vaikuttaa siihen opiskeluun tosi rankasti. ... Meillä keski-ikäisillä naisilla on kuitenkin miehet ja lapset ja ikääntyvät vanhemmat. Aattelin, että ei se oo keski-ikäisen naisen opiskelu niin yksinkertasta, ku se muu elämä on niin laajaa. Kyllä tää keski-ikäisen naisen elämä on haasteellista. (H8, s.60)

Haastateltujen naisryittäjien arki on työtä ja perhe-elämää. Opiskelu liittyy työhön ja ammatillisiin asioihin. Opiskelu vaatii myös uhrauksia esimerkiksi siten, että aika opiskelutehtävien tekemiseen on perheeltä pois. Elämä pyörii tällä hetkellä pitkälti työn ja opiskelun merkeissä eikä aikaa muuhun juurikaan jää.

Niin mun arki on siis työtä ja sitte tätä perheen elämää, siitä se niinku tavallaan tulee. Ja sen (opiskelun) merkitys on ihan selkeesti sielä ammatillisella ja sielä työn puolelle, että tässä kotielämässä sillä ei oo yhtään mittään merkitystä. Mää luulen, että se on varmaan semmonen enemmänki negatiivinen merkitys tässä, että lapset ... ne ei ymmärrä. Niille mä oon vaan töissä ja tietsikalla ja mä en oo läsnä niille ja se on tämän kotiarjen semmonen tilanne. (H7, s.54)

Koska muuta elämää, mitä se on? ... Se on tuota kyllä semmonen vähä niinku akuuttikin kysymys tällä hetkellä. Tätä muuta elämää varmaan pitäis olla enemmän. Tää 8,8 ja 8 elikkä unta, työtä ja vapaa-aikaa, mutta... esimerkiksi liikkuminen ja ulkoilu ja kaikki tuommonen siitä sitä ensimmäisenä liisii. (H5, s.31)

Toisaalta opiskelu, erityisesti lähiopiskelupäivät, on koettu myös lomaksi työstä, koska silloin ei tarvitse itse vastata toiminnasta. Opiskelupäivät katkaisevat arkirutiinia ja antavat siten eräänlaisia hengähdystaukoja työstä.

Ja sitte toisaalta nää opiskelupäivät, ku niitä on, ne on niinku työn ohessa, että saa vähä niinku katkasee sitä työn tekemistä. ... Se on sitä arkirutiinia. Se on hyvä vähä pysäyttää. (H1, s.2)

Mulla tuntuu siltä, että ko on ne luentopäivät, lähipäivä, että se on sellanen lomapäivä. Ko saa ite olla pois sieltä estradilta, saa vaan kuunnella ja olla vaan, se on ihan niinko lomaa. (H2, s.12)

Jos sää teet joka päivä sitä samaa, vaikka tämä työki on hyvin vaihtelevaa, onhan se hyvä päästä työpaikalta vähä pois, että pääsee vähän tuulettumaan ja kehittämään itteensä. (H3, s.18)

Naisyrittäjien itsensä kehittäminen näyttäytyy uusien asioiden oppimisena ja oman ammattitaidon vahvistamisena. Opiskelulla on merkitystä tässä ja nyt, mutta myös tulevaisuudessa. Opiskelu koetaan henkilökohtaisena asiana, johon halutaan käyttää aikaa. Tästä näkökulmasta opiskelu ei siis ole velvollisuus eikä pakko, kuten esimerkiksi Kauppila (2002, 12–13) ja Tuomisto (2003, 71–72) esittävät.

Vaikka koulutukseen hakeudutaan usein työhön liittyvien syiden vuoksi, sen on todettu vaikuttavan myönteisesti myös henkilökohtaisella tasolla (Jokinen & Luoma-Keturi 2006, 68–69). Toisinaan koulutukseen myös hakeudutaan henkilökohtaisista syistä esimerkiksi erilaisissa kriisitilanteissa. Tällöin koulutuksesta haetaan suunnanmuutosta tai henkireikää. (Gallacher ym. 2002, 498–501; Illeris 2003, 14–14; Rinne ym. 2003, 138–149; Purtilo-Nieminen 2009, 86–98.) Nurmen (1995, 114) tutkimuksessa aikuisopiskelijat kokivat opiskelussaan merkityksellisenä tilaisuuden itsensä toteuttamiseen. He kokivat saavansa uutta sisältöä ja merkitystä elämäänsä, voivansa toteuttaa itseään opiskelemalla, saavansa uusia ihmissuhteita ja voivansa toteuttaa omia haaveitaan. Kyse oli siis elämän henkilökohtaisen merkityksellisyyden lisäämisestä. Koulutuksen koettiin myös kasvattavan itseluottamusta ja omanarvontuntoa.

D1.1. Henkinen pääoma ja itsetuntemus

Haastatellut kokevat opiskelun kautta saaneensa lisää henkistä pääomaa ja itsetuntemusta, itsetunto on vahvistunut.

Kyllä mä saan siitä semmosta henkistä pääomaa, henkistä voimavaraa ja jotenki sen opiskelun kautta itsetuntoa, on niinku vahva. ... se on henkireikä. (H1, s.5)

Sillä, että tietää, on tärkeä merkitys itselle, vaikka ei voisi jakaa sitä kenenkään kanssa. Tieto ja tietäminen lisäävät siten itsevarmuutta. Opiskelun kautta haastateltavat kokevat oman sisäisen maailmansa ja ymmärryksensä laajentuneen.

... että vaikkeet ikinä kenenkään kans pystyis keskustelemaan tai osottamaan mitää, että oot pohdiskellu jotaki osaamisen johtamista ja siihen liittyviä asioita, mutta se tieto, että mulla on se tieto, se antaa mulle semmosta ehkä itsevarmuutta tai jotaki semmosta syvyyttä.... Kyllähän semmonen oma tajunta on laajentunu aivan valtavasti tuon MBA:n kautta. (H5, s.32, s.30)

Just se, että on niinku varmempi olo. Mun mielestä semmosen ihmisen, joka päättää, niin pitää tietääki. (H6, s.44)

Tässä yhteydessä voidaan käyttää käsitettä voimaantuminen. Siitonen (1999, 13–14) on tutkinut luokanopettajaksi opiskelevien ammatillista kasvua ja havainnut siinä yhteydessä sisäisen voimantunteen rakentumisen merkityksellisyyden. Voimaantumisessa on tutkimusten mukaan useimmiten kyse ihmisen omien voimavarojen löytämisestä ja vastuunottamisesta omasta kasvusta. Voimaantumisen katsotaan lähtevän ihmisestä itsestään eikä voimaa on toinen ihminen antaa toiselle.

Koulutuksesta saatu hyöty näkyy konkreettisena apuna, jota haastatellut kokevat saaneensa haastaviin työtilanteisiin. Koulutus on auttanut haastateltuja huomaamaan omia virheitään ja parantamaan käyttäytymistään esimerkiksi omia työntekijöitään kohtaan. Työpaikan hankalaan tilanteeseen on koettu myös saadun koulutuksesta henkistä apua ja tukea.

Avannu mun silmiä, ku koulutuksesa on otettu mukaan henkilökuntaa, että he ovat teheneet semmosen arvioin minusta. Ja niitä asioita, mitä siinä tuli esille ei varmaan muuten olis tullu esille. Ja sitten oon sitä kautta pystyny parantamaan omaa käytöstäni ja huomiotani henkilökuntaa kohtaan jokapäiväisessä elämässä. ... Niin, en kiinnittäny huomiota enkä ajatellu, että liian itsekeskeinen olen ollut. (H3, s.16–17)

... (Työssä) on semmonen hankala tilanne. Se on syöny voimavaroja. Toisaalta tän koulutuksen kautta tuli apua siihenki. Mutta se on ollu mulle tosi hyvä niinku henkisesti. Sitä helposti kiertää kehää eikä pääse ite. (H6, s.40)

Opiskelutehtävien valmiiksi saaminen ja niistä saatu palaute tuovat haastatelluille tyydytystä. Onnistumisen tunne koetaan tärkeäksi motivaatiotekijäksi. Opiskelutehtävien ja niistä saadun palautteen voi siten todeta edistävän oppimista.

Tietenki, ku saa sen tehtävän tehtyä ja mennee läpi, sitä aattelee, että olinpa minä hyvä. Sillä saa sen ilon siitä. Ja ne kommentit on tärkeitä, mitä sieltä tulee. (H3, s.19)

Sitä on kuitenkin niin älyttömän hyvä tunne, ko saa jonku välitehtävän tehtyä tai onnistuu, niin tai konkreettisesti huomaa jonku asian, että siitä on ollu hyötyä. Niin se kantaa tosi pitkälle, että siinä kestää muutamat vastoinkäymisetki. ... Mää saan siitä itselleni semmosen tunteen, että mää oon yrittäny tai mää oon tehny. Siitä tulee joku semmonen ihmeellinen tyytyväisyyden tunne. (H5, s.31, s.32)

Osa haastatelluista kokee jääneensä eräällä tavalla kiinni opiskeluun. Kun yksi koulutus päättyy, hakeudutaan uuteen. Koulutuksesta saa vireyttä ja mielihyvää, se on elämäntapa.

Aina mietin, että mitä seuraavaksi. Sitä jää, siitä tulee semmonen flow, niin sitä niinku tsemppaa koko ajan lisää. Ehkä se jotenki, sitä vireyttä tulee. (H6, s.38)

Mää on niin sanotusti ikuinen opiskelija. Mää oon aina opiskellu työn ohella. Mulla on aina joku projekti menossa, kurssimuotosena tai sitte jotenki muuten. (H8, s.56)

Kouluttautuminen korostaa ja kartuttaa itse itseään oppimaan oppimisen ja sen kautta lisääntyvän itseluottamuksen kautta. Aikaisemmilla onnistuneilla koulutuskokemuksilla on positiivinen merkitys opiskelulle. Tämä lisää todennäköisyyttä opiskelun aloittamiseen uudelleen. Opiskeluun voi syntyä jopa jonkinlainen riippuvuussuhde. Koulutus kasautuukin jo ennestään paljon koulutetuille. (Rinne ym. 2003, 27, 31.) Nurmi (1995, 52–53) näkee, että ihmisen kehitys on jatkuva prosessi ja siten itsensä toteuttamisen kautta saavutettu uusi todellisuus edellyttää jälleen uudenlaista itsensä toteuttamista: elämä on projekteja. Opiskelun kautta yksilö saavuttaa uuden todellisuuden, joka vahvistaa hänen itsetuntoaan ja kykyään ymmärtää ja analysoida todellisuutta. Tästä herää halua oppia lisää. Ymmärrän Rinteen ja Nurmen tekstit siten, että oppimaan oppimisen ja itseluottamuksen lisääntyessä myös koulutukseen osallistuminen helpottuu. Koulutuksen osallistumisen kasautumisesta voi olla kysymys myös yksilön oman osaamisen ja kehittymisen rakentumisesta. Osallistuessaan erilaisiin koulutuksiin yksilö reflektoi aiemmin oppimaansa ja rakentaa siten uutta osaamista.

Mooren (2005, 154, 157) mukaan aikuisiällä hankittu yliopistokoulutus vaikuttaa elämäntapaan. Uusi sosiaalinen asema koostuu aiempaa korkeamman koulutustason lisäksi usein uudesta työpaikasta sekä henkilökohtaisesta kokemuksesta. Yhteiskuntaan sijoittumisen sekä oman itsen ja minän muutoksen

koetaan usein liittyvän yhteen. Aikuisten koulutusidentiteetti näyttäyty joustavana ja opiskelun merkitys kietoutuu moniin muutoksiin. Nämä muutokset voivat ilmetä minän tai itsen muutoksena tai sosiaalisen aseman ja toisten ihmisten suhtautumisen muutoksena. Haastattelemini naisryttäjien kohdalla uuden työpaikan etsiminen ei ole todennäköistä, mutta koulutuksesta saatu hyöty näyttäyty kyllä henkilökohtaisella tasolla itsetuntemuksen ja itsevarmuuden lisääntymisenä.

Simpsonin (2000, 771, 776) MBA:sta saatuja hyötyjä koskevassa tutkimuksessa naiset kokivat koulutuksen antoisampana ja kannattavampana kuin miehet. Naiset nauttivat itsensä löytämisestä. He kokivat ”silmien avautumisen” tuoneen heille uutta tietoisuutta sekä itsestään että ympäröivästä todellisuudesta. Sturgesin ym. (2003, 60–61) tutkimuksessa MBA-opiskelijat kokivat saaneensa eniten hyötyä ”knowing-why” -pätevyyteen, joka sisältää yksilön uraa suuntaavia arvoja, merkityksiä ja kiinnostuksen kohteita. Tärkeimmäksi tekijäksi koulutuksessa nousi itsetuntemuksen lisääntyminen. Tutkimuksen mukaan miehet tuntevat enemmän itseluottamusta saadessaan uusia taitoja, kun naisten itseluottamus kasvaa heidän onnistuessaan hankalissa tilanteissa.

4.5 Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkimuskysymykseeni ”Mitä opiskelu merkitsee fMBA-koulutukseen osallistuvilla naisryttäjille?” löytämäni vastaukset olen koonnut oheiseen taulukkoon. Olen liittänyt taulukkoon yhteenvedonmaisesti haastateltujen alakategorioille antamia erilaisia merkityksiä.

Taulukko 1: Opiskelun merkitys fMBA-koulutukseen osallistuvilla naisryttäjille

Yläkategoria A. Koulutuksen sisällön merkitys
Alakategoriat A1. fMBA-koulutuksen liiketaloudellinen sisältö
– laaja ja syvälinen näkemys liiketoimintaan
– vaatavuus ajan käytön suhteen

<p>B1.1. Yrityksen kehittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> – koulutuksesta saatu hyöty yritykselle – yrityksen kasvu <p>A2. Tiedon saannin merkitys</p> <ul style="list-style-type: none"> – uuden tiedon ja erilaisten näkemysten saaminen <p>A3. Ajan tasalla pysyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> – jatkuvan kouluttautumisen tärkeys
--

<p>Yläkategoria B. Koulutuksen arvostus</p>
<p>Alakategoriat B1. MBA-koulutuksen arvostus</p> <ul style="list-style-type: none"> – yleinen arvostus <p>B2. Tutkinnon merkitys</p> <ul style="list-style-type: none"> – muodollisen pätevyyden saaminen – tutkinnolla ei itselle juurikaan merkitystä

<p>Yläkategoria C: Yhteisön merkitys</p>
<p>Alakategoriat C1. Yhteisöllisyys ja sosiaalisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> – opiskeluyhteisön tuki ja kannustus – ryhmässä jotain yhteistä, joka yhdistää – toisaalta erilaisuuden rikkaus <p>C2. Verkostoituminen</p>

<p>Yläkategoria D. Opiskelun merkitys itselle</p>
<p>Alakategoriat D1. Itsensä kehittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> – ammattitaidon vahvistaminen – elämänvaihe, jossa aikaa itselle – toisaalta useiden tahojen erilaiset vaatimukset <p>D1.1. Henkinen pääoma ja itsetuntemus</p> <ul style="list-style-type: none"> – itsevarmuuden ja omien voimavarojen lisääntyminen – omien virheiden huomaaminen ja korjaaminen – onnistumisen tunne kannustaa ja lisää varmuutta

Keskeisimmäksi opiskelun merkitykseksi tutkimuksessani nousi koulutuksen sisältö. fMBA-koulutuksen liiketaloudellinen sisältö ja tiedon saaminen olivat naisyrittäjille tärkeitä. He haluavat pysyä ajan tasalla sekä ammatillisesti että kiinnittymällä yhteiskuntaan. Oman yrityksen kehittäminen koettiin tärkeäksi ja oli yhteydessä koulutuksen sisältöön. Haastattelemiini naisyrittäjät arvostavat koulutusta ja moni heistä on vuosien varrella osallistunut useisiin erilaisiin koulutuksiin. He ovat hakeutuneet fMBA-koulutukseen ainakin osittain sen yleisen arvostuksen vuoksi. Tutkinnon merkitys ja muodollisen pätevyyden saaminen sen sijaan jakaantui ollen osalle haastatelluista tärkeä ja osalle ei. Opiskeluyhteisö, sosiaalinen kanssakäyminen ja verkostoituminen olivat keskeisessä asemassa haastateltujen puheessa. Henkilökohtaisella tasolla itsen ja ammattitaidon kehittäminen olivat tärkeitä. Koulutuksesta koettu hyöty näyttäytyi myös lisääntyneenä itsetuntemuksena. Yhteenvedona haastatteluista voin todeta, että asiat kietoutuvat toisiinsa. fMBA-koulutus sisältöineen ja opiskelija-yhteisöineen nivoutuu itsensä kehittämiseen ja sitä kautta yrityksen hyväksi.

Tutkimusten mukaan erityisesti formaali koulutus antaa välineitä työssä selviytymiseen kvalifikaatioiden muodossa. Koulutus kehittää, jalostaa ja ohjaa yksilöä ja hänen tarpeitaan. Koulutuksesta yksilö saa itsensä toteuttamiseen sekä konkreettisia välineitä että hyviä itsetunnon, ammatti-identiteetin, terveyden, ajattelun ja toimintatapojen edellytyksiä. Täten edellytykset yksilön ja työelämän tarpeiden integroitumiseen paranevat. Tämä tapahtuu henkilökohtaistumisen kautta, jossa yksilö pystyy toteuttamaan itseään työelämässä. (Jokinen & Luoma-Keturi 2006, 70–72.) Tuomen (2006, 115, 126–127) tutkimuksessa kasvu-yrityksen avainhenkilöiden osaamisen kehittämisestä tuli esille kaksi yhteistä teemaa. Toinen teema oli avainhenkilöiden oma työ ja työn näkeminen kehittymisen lähteenä. Toisena teemana oli keskustelujen, palautteen ja verkoston merkitys.

Tutkimukseni naisyrittäjät kokivat saavansa opiskelusta hyötyä oman yrityksensä johtamiseen ja kehittämiseen. Konkreettinen hyöty näkyi erilaisten opinto-tehtävien hyödyntämisenä ja yritystä koskevien asioiden saamisena kirjalliseen muotoon. Yhteisöllisyys ja sosiaalisuus nousivat myös tärkeiksi tekijöiksi.

Naisyrittäjät kokivat saavansa tukea toisiltaan ja hyötyvänsä myös ammatillisesti yhteisistä pohdinnoista.

Pohjanpään ym. (2008, 117–118) mukaan kaikissa aikuiskoulutusmuodoissa selvästi yleisin koulutukseen osallistumisen syy on työtehtävien parempi hallinta ja uranäkymien kehittäminen. Melko yleinen osallistumissyy on myös koettu velvoite. Naisten mainitsemia aikuiskoulutukseen osallistumisen syitä ovat tietojen ja taitojen kehittäminen, uusien ihmisten tapaaminen ja huvi. Miehillä syynä ovat useimmin velvoite ja todistuksen saaminen. Pohjanpään mainitsemat opiskeluun osallistumisen syyt, sekä työhön liittyvät tekijät että todistuksen saaminen, löytyvät tutkimuksestani. Naisyrittäjien pääasiallinen syy osallistua fMBA-koulutukseen liittyy työhön, oman yrityksen johtamiseen ja kehittämiseen. Osalle naisyrityksistä muodollisen tutkinnon suorittamisella on myös merkitystä.

Moore (2003, 162–163) yhtyy tutkimuksessaan Jarvisin (1992, 143–154) käsityksiin aikuisten oppimisen eri elementeistä. Elinikäisessä oppimisessa voi Jarvisin mukaan olla sekä omistavaa oppimista että olevaa oppimista. Omistavaa oppimista ilmenee silloin, kun opiskelu nähdään keinona saavuttaa jokin päämäärä. Tämä näkyy opiskelun välineellistymisenä. Tutkinto voi olla väline sosiaaliseen arvostukseen, asemaan tai uuden työn hankkimiseen. Olevassa oppimisessa sen sijaan oppimisella ja sivistyksellä on itseisarvoinen merkitys ja silloin opiskelu tapahtuu oppimisen vuoksi. Olevaa oppimista esiintyy usein opettajan ja oppilaiden välisessä suhteessa sekä oppilaiden joukossa. Peilattessani Jarvisin oppimisen elementtejä omaan tutkimukseeni löydän naisyrityksien opiskelulle antamista merkityksistä sekä omistavaa että olevaa oppimista. Kaikilla haastatelluillani on opiskelulle jokin päämäärä: tutkinto, tiedon lisääminen, ammattitaidon kartuttaminen tai yrityksen kehittäminen. Oleva oppiminen ilmeni haastatteluissa hyvin selvästi opiskeluyhteisölle ja sosiaalisuudelle annettuna merkityksenä.

5 POHDINTA

Lopuksi kokoan yhteen tutkimukseni keskeiset tulokset ja teen johtopäätöksiä. Arvioin tutkimukseni luotettavuutta aineiston hankinnan, aineiston analyysin ja tutkimuksen teoreettisen validiteetin kannalta. Pohdin myös koko tutkimusprosessia ja omaa rooliani siinä.

5.1 Tutkimuksen keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Tutkimusraporttini otsikko on ”Opiskelun merkitys naisyrittäjän arjessa”. Arki näyttäytyy naisyrittäjän elämässä monitahoisena asiana. Sekä DeMartinon ja Barbaton (2003, 816) että Kyrön (2004, 302) mukaan naisyrittäjät arvostavat sitä, että voivat yhdistää työn ja perhe-elämän ja ovat osittain siksi hakeutuneet yrittäjiksi. Tutkimukseni naisille työ, oma yritys, on hyvin keskeinen. He vaikuttavat hyvin työorientoituneilta, he tekevät pitkiä työpäiviä ja ovat kiireisiä. Haastattelemani naiset ovat keski-ikäisiä. Lasten kasvaessa he kokevat nyt saavansa enemmän aikaa myös itselleen. Toisaalta esimerkiksi ikääntyvät vanhemman vaativat huolehtimista. Opiskeluun tarvittava aika on poissa perheeltä, harrastuksista ja vapaa ajasta. Naiset kuitenkin haluavat osallistua koulutukseen. Naisyrittäjien arki koostuu useista eri elementeistä ja opiskelu liittyy osana tähän kokonaisuuteen aivan kuten Nurmi (1995) tutkimuksessaan toteaa.

Tutkimusten (mm. Rinne ym. 2003, Manninen & Luukannel 2008, Purtilo-Nieminen 2009) mukaan opiskelun merkitykset voidaan jakaa oppimista ja opiskelun sisältöä arvostavaan, työhön ja uraan liittyvään, sosiaalista vuorovaikutusta korostavaan sekä henkilökohtaista elämänmuutosta hakevaan merkitykseen. Tutkimukseni kohderyhmänä olivat naisille suunnattuun fMBA-koulutukseen osallistuvat kahdeksan naisyrittäjää. Tutkimustehtäväni oli selvittää, mitä opiskelu heille merkitsee. Tutkimustulokseni osoittautuivat yhteneviksi aikaisempien tutkimusten kanssa.

fMBA-koulutuksen sisältö osoittautui merkitykselliseksi tekijäksi naisyrittäjien kyseiseen koulutukseen hakeutumiselle. Haastatellut pitivät tärkeänä koulutuksen laajaa liiketaloudellista sisältöä. Erityisen hyödylliseksi koettiin oppimistehtävien tekeminen omaan yritykseen. Näin ollen työhön liittyvät opiskelun merkitykset nousivat tutkimuksessani tärkeiksi.

Koulutuksen arvostus tuli haastatteluissa esille nimenomaan MBA-koulutuksen arvostuksena. Osa haastatelluista oli odottanut useamman vuoden mahdollisuutta osallistua kyseiseen koulutukseen. Naisyrittäjien yleinen koulutuksen arvostus näkyy siinä, että he ovat vuosien varrella osallistuneet erilaisiin koulutuksiin. Monilla heistä oli useampikin tutkinto suoritettuna. Elinikäisen oppimisen ajatus on siten vahvasti mukana tutkimushenkilöideni kouluttautumisessa. Osa naisyrittäjistä oli lähtenyt koulutukseen hakemaan tutkintoa puuttuvan korkeakoulututkinnon tilalle. Heille opiskelu näyttäytyi ennen muuta muodollisen pätevyyden saamisena ja sitä kautta oman osaamisen osoittamisena.

Kaikki tutkimushenkilöt korostivat myös yhteisön merkitystä. He arvostivat avointa ja vuorovaikutteista ilmapiiriä ja kokivat saavansa tukea ja apua opiskelukavereiltaan. Verkostoituminen sekä toisten naisyrittäjien ja -johtajien että luennoitsijoiden ja muiden yhteistyötahojen kanssa nousi myös esille. Verkostoitumista naisyrittäjät kokivat voivat jatkossa hyödyntää myös liiketoiminnassaan.

Haastatellut kokivat opiskelun merkitsevän heille myös itsensä kehittämistä. Opiskelu on henkilökohtainen asia, johon halutaan käyttää aikaa työkiireistä ja muista vaatimuksista huolimatta. Osa koki saaneensa opiskelusta myös henkistä pääomaa ja lisää itsetuntemusta. Opiskelu on lisännyt itsevarmuutta.

Sekä aiempien tutkimusten (Rinne ym. 2003, Manninen & Luukannel 2008, Purtilo-Nieminen 2009) että oman tutkimukseni mukaan opiskelulle annetaan monenlaisia merkityksiä. Jokin yksittäinen tavoite, esimerkiksi tietyn tutkinnon suorittaminen, voi olla lähtökohtana koulutukseen hakeutumiselle. Opiskelulle annetaan kuitenkin usein useampia merkityksiä ja nämä merkitykset myös kietoutuvat toisiinsa. fMBA-koulutuksessa olevat naisyrittäjät kokivat, että

kehittämällä itseään ja ammattitaitoaan he voivat olla hyödyksi yritykselleen ja sen työntekijöille. Samalla he saavat itselleen varmuutta osaamisestaan ja sitä kautta vahvemman itsetunnon. Näin ollen opiskelu on yhteydessä yksilön koko elämäkokonaisuuteen ja saa merkityksensä suhteessa eri elämänalueisiin.

Tutkimusaiheeseen liittyen olisi mielenkiintoista selvittää jatkotutkimuksella, miten aikuiskoulutuksen suunnittelussa huomioidaan opiskelijoiden opiskelulle antamat erilaiset merkitykset.

Tutkimushenkilöni kokivat saavansa koulutuksesta hyötyä nimenomaan oman yrityksen johtamiseen. Englantilaisessa tutkimuksessa, jossa tutkittiin MBA-koulutuksen tuomia hyötyjä urakehitykselle, todettiin eroja naisten ja miesten välillä. Koulutus auttaa sekä miehiä että naisia urakehityksessä, mutta miehille vaikutus on erilainen kuin naisille. Miehet hyötyvät MBA:n tuomasta pätevyydestä saaden enemmän johtotehtäviä ja palkkaa. Vaikka naisten koulutuksesta saama hyöty ei ole samanlainen, heidän urakehityksensä saattaa kuitenkin muuttua. Pätevyys lisää naisten työtehtävien vaihtumista hallinnollisista tai tukitehtävistä keskusjohtoon tai vaativimpiin tehtäviin. (Simpson 2000, 770–771.)

Tätä tutkimusta en tehnyt naisnäkökulmasta, joten se voisi olla jatkotutkimuksen viitekehys. Naisethan osallistuvat aktiivisesti erilaisiin jatko- ja täydennyskoulutuksiin. Seuraava tutkimus voisi kohdistua julkishallinnossa tai yrityksissä työskenteleviin naisiin, jotka kouluttavat itseään. Tutkimuksessa voitaisiin esimerkiksi selvittää, miten naiset kokevat hyötyvänsä koulutuksesta.

Yrittäjyys, erityisesti naisyrittäjyys, osoittautui mielenkiintoiseksi aiheeksi ja niinpä sitä voisi tutkia vielä tarkemmin. Suomessa yrittäjyys halutaan nähdä tulevien sukupolvien yhtenä houkuttelevana vaihtoehtona muiden uravaihtoehtojen joukossa. Yrittäjyyttä voidaan myös toteuttaa samanaikaisesti tai vuorotellen palkkatyön kanssa. Opetuksella, tutkimuksella ja kehittämisellä on tärkeä merkitys luotaessa pohjaa tuleville yrittäjäsukupolville. Yrittäjien koulutus tuleekin tulevaisuudessa olemaan korkeampi kuin mikä se nykyisin on. (Tuomi ym. 2006, 250.) Elinvoimainen Suomi -raportin (2010, 44) mukaan osaaminen ja

oppiminen ovat elinvoimaisuutta ja muodostavat pohjan yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnille. Opiskelulla on siis merkitystä.

5.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Huusko ja Paloniemi (2006, 352) mainitsevat artikkelissaan, että laadullisen analyysin perustessa tutkijan subjektiiviseen tulkintaan, luotettavuuden päähuomio tulee kiinnittää siihen, miten uskollinen tutkijan tulkinta on aineistolle. Eskola ja Suoranta (1998, 211) tähdentävät myös, että laadullisen tutkimuksen arvioinnissa on kyse tutkimusprosessin luotettavuudesta. Lähtökohtana on tällöin tutkijan avoin subjektiviteetti ja tutkijan toiminta tutkimusvälineenä. Luotettavuuden kriteeri onkin siten tutkija itse.

Uljensin (1991, 98) mukaan laadullisen fenomenografisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida kolmen eri tason kautta. Nämä tasot ovat aineiston hankinta haastatteluilla, aineiston analysointi ja tutkimuksen teoreettinen validiteetti. Olen arvioinut tutkimukseni luotettavuutta näiden tasojen kautta pyrkien kuvaamaan ja perustelemaan valintojani ja tulkintaani.

Aineiston hankinta

Fenomenografisessa tutkimuksessa aineiston hankinnassa keskitytään enemmän aineiston syvällisyyteen kuin määrällisesti laajaan aineistoon. Ahosen (1994, 129) mukaan aineiston kohdalla validiteetti tarkoittaa aineiston aitoutta eli sitä, että tutkimushenkilöt kertovat tutkijan tutkimasta asiasta. Yleensäkin laadullisessa tutkimuksessa sisäistä validiteettia voidaan tarkastella haastattelutilanteiden näkökulmasta. Tällöin huomioidaan muun muassa niitä haastattelutilanteen häiriötekijöitä, jotka saattavat vääristää haastateltujen vastauksia. (Järvinen 1990, 68.) Niikko (2003, 31) käsittelee haastattelua dialogisena ja reflektiivisena prosessina. Tällöin tavoitteena on saada aikaan vuorovaikutteinen tilanne, jossa haastattelija pyrkii rohkaisemaan haastateltavaa reflektoimaan tutkittavan ilmiön eri ulottuvuuksia. Näin haastateltava voi heijastaa kokemuksiaan ja käsityksiään mahdollisimman aidosti.

Keräsin tutkimusaineiston haastattelemalla kahdeksaa fMBA-koulutuksessa olevaa naisryrittäjää. Sopiessani haastatteluaikoja keskustelin jokaisen haastateltavan kanssa puhelimesta kertoen tutkimusaiheeni. Lähetin heille myös haastatteluteemat sähköpostilla ennen haastatteluja. Näin kaikilla haastateltavilla oli tieto tutkimustani asiasta. Itselleni tekemällä haastattelurungolla varmistin vielä, että haastatteluissa kysyn aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Sekä itse haastattelutilanteissa että haastatteluja litteroidessa saatoin todeta, että haastateltavat puhuivat tutkimustani asiasta eli opiskelun merkityksestä.

Haastatteleman henkilöt muodostavat homogeenisen ryhmän. He ovat kaikki naisia, yrittäjiä ja mukana samassa koulutuksessa. En pidä homogeenisuutta kuitenkaan tutkimusten tuloksia vääristävinä, koska kyse on haastateltavien omista henkilökohtaisista käsityksistä. Vaikka ryhmä olisi valittu millä tahansa kriteereillä, vastaukset olisivat kuitenkin vastaajien omia käsityksiä ja tulkintoja. Haastateltavieni valintaa voi perustella lisäksi sillä, että heillä kaikilla on kokemusta sekä yrittäjyydestä että opiskelusta. Heille on tärkeää sekä itsensä että yrityksensä kehittäminen. He olivat myös halukkaita osallistumaan tutkimukseen ja pohtimaan opiskelun merkitystä. Koin haastattelut avoimiksi ja välittömiksi. Haastatteluissa vallitsi keskusteleva ilmapiiri. Muutama haastattelu keskeytyi hetkellisesti, kun haastateltava vastasi puhelimeen. Haastattelut eivät kuitenkaan kärsineet keskeytyksistä, vaan jatkuivat luontevasti puhelun jälkeen.

Tutkimuksen luotettavuutta pyrin parantamaan muun muassa tekemällä testihaastattelun ennen tutkimushenkilöiden haastatteluja. Haastattelin tutkimukseen kuulumatonta henkilöä selvittääkseni haastattelun teemoja ja kysymysrunkoa, arvioidakseni haastattelun kestoa ja omaa rooliani haastattelussa sekä testatakseni nauhuria. Testihaastattelun jälkeen tarkensin hieman muutamia teemahaastattelun kysymyksiä, jotka olivat itselläni haastattelun runkona.

Aineiston analyysi

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan yleisesti tieteellisten tutkimustulosten tarkkuutta. Tällöin kiinnitetään huomiota siihen, miten tutkimuksessa tehdyt johtopäätökset vastaavat todellisuutta, josta ne on saatu. (Järvinen 1990, 68.)

Uljens (1989, 52) toteaa, että validiteetti ei sovellu kvalitatiiviseen tutkimukseen, kun tarkastellaan todellisuuden, aineistonkeruun ja tulosten tulkinnan suhteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessahan pyritään usein tutkimuskohteen ymmärtämiseen. Eskola ja Suoranta (1998, 210) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa voitaisiin validiteetin sijaan puhua tutkimustulosten todentuntuisuudesta.

Koen opiskelun merkityksiä käsittelevän tutkimukseni olevan todentuntuinen. Haastattelujen perusteella voin olettaa tutkimustulosten olevan totta niille naisyrityksille, jotka osallistuivat tutkimukseeni. Toisaalta kyseessä on minun tekemäni tulkinnat. Toisen ihmisen merkitykset eivät välttämättä voi täysin avautua ulkopuoliselle, kun ne voivat jäädä tutkittavalle itselleenkin arvoituksiksi tai epämääräisiksi.

Fenomenografisessa tutkimuksessa toimitaan aineistolähtöisesti ja tällöin validiteettitarkastelussa tuleekin kiinnittää huomiota siihen, voidaanko esitetty tulos johtaa kyseisestä tutkimusmateriaalista. (Järvinen 1990, 68.) Kysymys validiteetista koskee erityisesti kuvauskategorioiden suhdetta ilmaistuihin käsityksiin. Tällöin tarkastellaan sitä, kuinka tarkasti ja pätevästi kategoriat edustavat niitä käsityksiä, jotka ilmaistiin haastatteluissa. (Uljens 1989, 55.) Tärkeänä sisäisen validiteetin arviointikohteenä voidaan pitää sitä, kuvaavatko valitut kategoriat koko todellisuutta. Tällöin tarkastellaan sitä, onko vastaukset kuvattu kattavasti ja vastaako tutkimusraportti tutkittavien näkemyksiä. Koska fenomenografiassa ollaan kiinnostuneita tutkittavien kokemuksista ja tulkinnoista kokemastaan, keskeinen validiteettikysymys koskee tutkijan tekemää tulkintaa. Tutkijan tulee siis kertoa tutkimusprosessi yksityiskohtaisesti ja siten, että lukija voi tarkistaa luotujen kategorioiden ja alkuperäisen aineiston vastaavuuden. (Järvinen 1990, 70, 73.) Paloniemi (2004, 54) toteaa, että analyysin arvioinnissa on olennaista se, miten tutkija on päätenyt luokittelemaan ja kuvaamaan tutkittavien kokemuksia ja käsityksiä juuri niin kuin on tehnyt. Tällöin korostuvat tutkijan perustelut tulkinnastaan sekä hänen ajatustensa osoittaminen lukijoille.

Olen kuvannut aineiston analyysin Uljensin (1991, 90–91) kuvaaman analyysimallin mukaisena prosessina kertoen eri vaiheissa tekemäni ratkaisut.

Fenomenografisessa tutkimuksessa kategorioiden muodostamiselle ei ole mitään tiettyä menettelytapaa ja niinpä tutkimuksen luotettavuudessa onkin kyse tulkinnan uskottavuudesta aineistolle. Olen pyrkinyt kuvaamaan aineiston analyysin ja kuvauskategorioiden muodostamisen ja perustelevaan tulkintani, jotta lukija voi arvioida analyysin luotettavuutta. Olen käyttänyt analyysini tuloksia esitellessäni haastateltavien suoria lainauksia pyrkien näin konkretisoimaan ja avaamaan päätelmiäni. Tutkimukseeni osallistuneilla naisryrittäjillä on ollut mahdollisuus tutustua tutkimustuloksiin ja kommentoida niitä. Saamieni palautteiden perusteella voin todeta tulosten olevan relevantteja.

Teoreettinen validiteetti

Tutkimuksen tekemiseen vaikuttaa tutkijan subjektiivisuus, hänen odotuksensa ja aikaisemmat tietonsa. Luotettavuuden kannalta on tärkeää tiedostaa omat lähtökohdat ja tunnistaa, miten ne vaikuttavat aineiston hankintaan ja johtopäätösten tekoon. (Ahonen 1994, 122.) Niikon (2003, 35, 41) mukaan tutkijalta edellytetään empaattista asennetta, jotta hän voi päästä tutkittavien elämismaailmaan ja aidosti kuulla, mitä tutkittavat kertovat. Tutkijan tulee siten työstää omia esioletuksiaan ymmärtääkseen tutkittavien ilmiölle antamia merkityksiä. Täydellinen omien näkemysten sulkeistaminen ei kuitenkaan ole mahdollista, mutta tutkijan tulee tiedostaa omat käsityksensä (Paloniemi 2004, 49–50).

Ahosta (1994, 123–125) mukailen olen perehtynyt tutkimusaiheeseen teoreettisesti saadakseni valmiuksia suunnata ja toteuttaa aineiston hankintaa ja tulkita aineistoa kategorioiden muodostamiseksi. Olen tukeutunut teorian tietoon tutkimuksen eri vaiheissa ja täten pyrkinyt varmistamaan tutkimukseni teoreettista validiteettia. En kuitenkaan ole käyttänyt teoriaa käsitysten luokitteluun ennakolta eikä teoriasta johdettujen olettamusten testaukseen. Omat kokemukseni opiskelun merkityksestä sekä ennakkoon hankkimani teorian tieto ovat olleet tutkimuksen teossa mukana. Tutkimukseni teoreettisesta viitekehyksestä itselleni uusin aihealue oli yrittäjäisyys. Tutustuin aiheeseen sekä kirjallisuuden ja tutkimusten että naisryrittäjien haastattelujen kautta.

Tutkimuksen luotettavuutta ajatellen olen pyrkinyt tiedostamaan omat kokemukseni ja ajatukseni ja siten sulkemaan ne tulkinnan ulkopuolelle. Täytyy kuitenkin todeta, että tutkimuksen tekeminen on myös valintojen tekemistä ja niinpä olen haastatteluissa kysynyt sitä, mitä olen pitänyt tärkeänä ja tulkinnut vastauksia valitsemassani teoriakehikossa. Uljens (1989, 57) toteaa, että kategoriat ovat tutkijan materiaalia koskevan analyysin tuotteita eli kyse on tutkijan oman tulkintaprosessin todellisuudesta. Kategorioiden muodostamisessa olen pyrkinyt aineistolähtöisyyteen. Tutkimustuloksia esitellessäni olen yhdistänyt käsittelyyn teoretietoa sitoakseni kuvauskategoriat teoreettiseen viitekehykseen.

Fenomenografiassa edellytettävää sulkeistamista olen pyrkinyt toteuttamaan rytmittämällä ja jakamalla tutkimuksen tekemisen eri vaiheisiin sekä pitämällä eri vaiheiden välillä taukoja. Tutkimukseni viitekehykseen liittyvää teoriaosuutta, esimerkiksi aikaisempia tutkimuksia opiskelun merkityksestä, opiskelin vuoden 2010 talven ja alkukevään aikana. Aineiston keruun eli naisryttäjäien haastattelut sekä haastattelujen litteroinnin tein touko-kesäkuussa. Aineiston analysointi ja tutkimustulosten kirjaaminen ajoittui loppukesään. Tutkimusraporttini, jossa teoria ja empiria yhdistyvät, valmistui syksyllä 2010.

Olen toteuttanut tutkimukseni Oulun seudun ammattikorkeakoulun Täydennyskoulutuksen luvalla. Projektipäällikkö Terttu Savela on lukenut tutkimusraporttini ja todennut sen koulutuksen järjestäjän osalta asianmukaiseksi. Savela on antanut luvan nimensä julkaisemiseen ja häneltä saa lisätietoja fMBA-koulutuksesta.

5.3 Loppupohdinta

Yhteiskunnallinen lähtökohtani tämän tutkimuksen tekemiseen on ollut työelämän muutoksessa ja elinikäisessä oppimisessa. Koulutus on pitkälti talouselämän ja työmarkkinoiden säätelemää. Tämä näkyy erityisesti ammattikoulutuksen ja aikuiskoulutuksen opiskelupaikkojen määrittelyssä. Toisaalta vaikuttaa siltä, että myös yksilötasolla koulutukseen osallistumisen syyt ovat yhteneviä yhteiskunnallisten tekijöiden kanssa. Aikuiset hakeutuvat koulutukseen ennen kaikkea työmarkkinakelpoisuutensa parantamiseksi ja muiden välineellisten

syiden vuoksi, esimerkiksi ammattitaidon ajan tasalla pitämiseksi, kvalifikaatioiden lisäämiseksi tai muodollisen kelpoisuuden hankkimiseksi. Tutkimusta tehdessäni mietin, onko meidän aikuisten pakko opiskella pärjätäksemme tässä tutkintoja arvostavassa ja vaativassa yhteiskunnassa, onko meidän pakko kouluttautua pystyäksemme säilyttämään asemamme työmarkkinoilla ja jatkuvassa kilpailussa. Onko opiskelu nykyajan kansalaisvelvollisuus, eräänlainen kelpoisen kansalaisen sertifikaatti? Vaikka toisaalta opiskeluun osallistumisella vaikuttaa olevan myös vahva ihmisen itsensä toteuttamisen ja henkisen kasvun tarve. Onko opiskelu siis vain sopeutumista yhteiskunnan muutospakkoihin vai tarjoaako se myös välineitä henkiseen kasvuun ja itsensä toteuttamiseen? Todellisuudessa eri asiat kietoutuvat toisiinsa ja kokonaisuudesta voi muodostua yksilöä palkitseva kokonaisuus. Aikuisopiskelu on Nurmen (1995, 181) mukaan pitkälti yhteiskunnallisen todellisuuden määrittelemä. Vaikka yksilö kokee opiskelun merkitykset subjektiivisesti, ne syntyvät kuitenkin suurelta osin yhteiskunnallisten rakenteiden ehdoilla. Opiskelu ei ole kuitenkaan pelkästään kvalifikaatioiden ja pätevyyden hankkimista. Se on yhteydessä yksilön muihin elämänalueisiin, koko elämäkokonaisuuteen. Opiskelu saa merkityksensä suhteessa työhön, perheeseen, vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin ja itsensä toteuttamiseen.

Tutkimusaihetta ja -kohdetta miettiessäni kävin keskusteluja Oulun seudun ammattikorkeakoulun Täydennyskoulutuksen projektipäällikkö Terttu Savelan kanssa. Hänen avullaan löysin tutkimukseeni tutkimushenkilöt fMBA-koulutukseen osallistuvista naisyrittäjistä. Ennen tätä tutkimusta yrittäjyys oli itselleni suhteellisen tuntematon alue, lukuun ottamatta vuosien kokemusta sisäisestä yrittäjyydestä. Olen tutkimusta tehdessäni tutustunut yrittäjyyteen tarkemmin sekä teoriassa että tutkimushenkilöiden haastattelujen kautta. Työelämän muutokset, kuten talouden taantumet ja suuryritysten irtisanomiset sekä toisaalta erilaisten palvelujen lisääntyvä kysyntä, vaikuttavat yrittäjyyden lisääntymiseen. Yrittäjyys nähdäänkin entistä enemmän yhtenä uravaihtoehtona ja siksi yhteiskunnassa tulee kiinnittää huomiota yrittäjyyden mahdollistamiseen. Erilaisten taloudellisten tekijöiden lisäksi tulee huomioida myös koulutuksen ja liiketaloudellisen osaamisen merkitys.

En ole tässä tutkimuksessa tarkastellut aihetta naistutkimuksen näkökulmasta. Naisteema on ollut esillä ainoastaan käsitellessäni naisyrittäjyyttä omana osa-alueenaan. Tutkimushenkilöiden haastatteluissa naisnäkökulma tuli esille muutaman kerran. Tällöin haastateltava puhui keski-ikäisen naisen elämän laajuudesta ja haasteellisuudesta lasten, miehen ja ikääntyvien vanhempien kesellä. Muutama haastateltava otti esille naisyrittäjyyden haasteet. Jatkotutkimusta ajatellen naistutkimuksen näkökulma voisi olla mielenkiintoinen ja uusia ajatuksia herättävä.

Koen tutkimuksen tekemisen olleen eräänlainen matka uuden oppimiseen. Tutkimusprosessi nähdäänkin fenomenografiassa oppimisprosessina. Tutkija etsii jotain ja oppii tietyssä tutkimustilanteessa, mitä ja kuinka toiset kokevat, käsittävät ja ymmärtävät kiinnostavan ilmiön. (Marton ja Booth 1997, 133.) Tutkimukseni on ollut kurkistus naisyrittäjien maailmaan ja heidän käsityksiinsä opiskelun merkityksestä. Joissain asioissa ennakkotietämykseni ja teoriaan perehtymiseni osoittautui todeksi, mutta onneksi jotkin asiat myös yllättivät. Olen tarkastellut naisyrittäjyyttä työelämän muutoksen ja elinikäisen oppimisen kontekstissa. Tutkimukseni naisyrittäjien opiskelulle antamat merkitykset ovat yhteydessä sekä yhteiskunnalliseen että tutkimushenkilöiden henkilökohtaiseen elämään. Näin ollen opiskelu saa merkityksensä suhteessa koko heidän elämäkokonaisuuteensa.

LÄHTEET

- Ahonen, S. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 113–160.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Assarsson, L. & Sipos Zackrisson, K. 2005. Iscensättande av identiteter i vuxenstudier. Linköpings universitet: Institutionen för beteendevetenskap.
- DeMartino, R. & Barbato, R. 2003. Differences between women and men MBA entrepreneurs: exploring family flexibility and wealth creation as career motivators. *Journal of Business Venturing* 18, 815–832.
- Elinvoimainen Suomi. 2010. Suomen elinvoiman lähteet -kehitysohjelman loppuraportti. Helsinki: Sitra.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3.painos. Tampere: Vastapaino.
- Florinus, H. 1702 / 1987. Sananlaskut. Näköispainos vuonna 1702 ilmestyneestä sananlaskukokoelmasta ”Wanhain Suomalaisten Tawaliset ja Suloiset Sananlascut”. Jyväskylä: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Gallacher, J., Crossan, B., Field, J. & Merrill, B. 2002. Learning careers and the social space: exploring the fragile identities of adult returners in the new further education. *International Journal of Lifelong Education* 21 (6), 493–509.
- Gröhn, T. 1992. Fenomenografinen tutkimusote. Teoksessa T. Gröhn & J. Jussila (toim.) Laadullisia lähestymistapoja koulutuksen tutkimuksessa. Helsinki: Yliopistopaino, 1-32.
- Hager, P. 2004. Lifelong learning in the workplace? Challenges and issues. *Journal of Workplace Learning* 1/2 (16), 22–32.
- Hallituksen politiikkaohjelma. 2008. Työ, yrittäminen ja työelämä. Työ- ja elinkeinoministeriö. <URL: http://www.tem.fi/files/19002/TYPO-03_2008_yrittajyys.pdf>. (Luettu: 25.7.2010).
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37 (2), 162–173.

Hyrsky, K. 2006. Naisyrittäjyyden edistäminen – kasvatusta ja tukea naisten omilla ehdoilla. Teoksessa P. Kyrö & A. Ripatti (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4 / 2006. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, 234–255.

Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21. Jyväskylän yliopisto Opettajankoulutuslaitos.

Hätönen, H. 2007. Osaamiskartoituksesta kehittämiseen. 5. painos. Helsinki: Educa-Instituutti Oy.

Illeris, K. 2003. Adult education as experienced by the learners. *International Journal of Lifelong Education* 22 (1), 13–23.

Jarvis, P. 1992. *Paradoxes of Learning. On becoming an individual in society*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Jauhiainen, A., Tuomisto, H. & Alho-Malmelin, M. 2003. Aikuisopiskelun monet merkitykset muutosten yhteiskunnassa. Teoksessa P. Sallila (toim.) *Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus*. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 169–193.

Jokinen, E. & Luoma-Keturi, N. 2006. Elinikäisestä oppimisesta välineitä itsensä toteuttamiseen työelämässä. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne & A. Suikkanen (toim.) *Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 61–73.

Julkunen, R. 2008. Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Tampere: Vastapaino.

Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto. Selviätkö 1900-luvun koulutuksella 2010-luvun työelämässä? <URL: <https://www.avoin.jyu.fi/>>. (Luettu: 15.1.2010).

Järvinen, A. 1990. Reflektiivisen ajattelun kehittyminen opettajankoulutuksen aikana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 35.

Kantelinen, S. 2008. Opiskelen, siis koen. Kohti kokevan subjektin tunnistavaa korkeakoulututkimusta. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisu B 93.

Kauppila, J. 2000. Sivistysihanteesta markkinatavaraksi? Koulutus ja oppiminen elämänkulun rakentajina. Teoksessa J. Houtsonen, J. Kauppila & K. Komonen (toim.) *Koulutus, elämänkulku ja identiteetti*. Kasvatustieteiden avauksia suomalaisten oppimiseen. Joensuun yliopiston Sosiologian laitoksen julkaisuja 3, 51–107.

Kauppila, J. 2002. Sukupolvet, koulutus ja oppiminen. Tulkintoja koulutuksen merkityksestä elämänkulun rakentajana. Joensuun yliopiston Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 78. Väitöskirja.

Keskitalo-Foley, S. 2008. Paikantumia naisyrittäjyyden, yrittäjyys- ja aikuiskasvatuksen keskusteluihin. *Aikuiskasvatus* 28 (3), 186–195.

Keskitalo-Foley, S. 2009. Lappilaisnaisten toimijuuden paikkoja uuden talouden ajassa. Teoksessa K. Filander & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) *Yhteisöllisyys liikkeessä*. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura, 215–244.

Koiranen, M. & Peltonen, M. 1995. *Yrittäjyyskasvatus. Ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta*. Valkeakoski: Konetuumat Oy.

Koskinen, M. 2009. Omistajuus erilaisten yrittäjien käsityksinä ja tulkintoina. Fenomenografinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä studies in business and economics* 74. Väitöskirja.

Kyrö, P. 2001. Yrittäjyyskasvatuksen pedagogisia lähtökohtia pohtimassa. *Aikuiskasvatus* 21(2), 92–101.

Kyrö, P. 2004. Naisyrittäjien toisenlainen todellisuus. *Aikuiskasvatus* 24(4), 295–308.

Kyrö, P. 2005. Yrittäjyyskasvatus – murrosten kautta yliopistoon. Teoksessa E. Poikela (toim.) *Osaaminen ja kokemus – työ, oppiminen ja kasvatus*. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 159–177.

Leinonen, M. 2003. Elämänlaajuinen oppiminen ja eurooppalaisen kasvatuksen perinne. Teoksessa P. Sallila (toim.) *Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus*. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 17–48.

Lämsä, A-M & Hautala T. 2008. *Organisaatiokäyttäytymisen perusteet*. Helsinki: Edita.

Lämsä, A-M. & Savela, T. 2010. *Avaimet käteen – fMBA-koulutus tukee naisjohtajuutta*. Käsikirjoitus.

Manninen, J., Mannisenmäki, E., Luukannel, S. & Riihilä, S. 2003. Elinikäisen oppimisen tuska ja kurjuus? Aikuisten koulutusta ja oppimista koskevat mielikuvat. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmian raportteja ja selvityksiä 42. Helsinki: Yliopistopaino.

Manninen, J. & Luukannel, S. 2008. Omaehtoisen aikuisopiskelun vaikutukset. Vapaan sivistystyön opintojen merkitys ja vaikutukset aikuisten elämässä. Vantaa: Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö.

Marton, F. 1981. Phenomenography – describing conceptions of the world around us. *Instructional Science* 10, 177–200.

Marton, F. 1988a. Phenomenography: A Research Approach to Investigating Different Understanding of Reality. Teoksessa R. R. Sherman & R. B. Webb

(toim.) *Qualitative Research in Education: Focus and Methods*. London: The Falmer Press, 141–161.

Marton, F. 1988b. Phenomenography: Exploring Different Conceptions of Reality. Teoksessa D. M. Fetterman (toim.) *Qualitative Approaches to Evaluation in Education. The Silent Scientific Revolution*. New York: Praeger, 176-205.

Marton, F. 1994. Phenomenography. Teoksessa T. Husén & T. N. Postlethwaite (toim.) *The International Encyclopedia of Education*. 2nd edition, Vol. 8. London: Pergamon, 4424–4429.

Marton, F. & Booth, S. 1997. *Learning and Awareness*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Moore, E. 2003. Pitkä opintie: aikuisiällä suoritettu yliopistotutkinto ja koulutuksellisen elämänsä muutos. Joensuun yliopisto. Yhteiskuntatieteen tiedekunta. Väitöskirja.

Moore, E. 2005. Aikuisen muuttuva koulutusidentiteetti. Teoksessa A. Heikkinen (toim.) *Aikuiskasvatuksen tutkimuspolut*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 142–161.

Naisyrittäjäyys. Nykytilanne ja toimenpide-ehdotuksia. 2005. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 11/2005.

Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia n:o 85.

Nurmi, K. 1995. Miksi aikuinen opiskelee? Tutkintotavoitteisen opiskelun edut ja haitat aikuisen elämänsäkokonaisuudessa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Väitöskirja.

Otala, L. 1999. Osaajana opintiellä. Opas elinikäisen oppimisen matkalle. Porvoo: WSOY.

Oulun seudun ammattikorkeakoulu. fMBA – naisyrittäjien ja -johtajien MBA-ohjelma. <URL: <http://www.oamk.fi/tako/hankkeet/kaynnissa/fforum/fmba>>. (Luettu: 28.2.2010).

Paloniemi, S. 2004. Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Palvelut 2020 - Osaaminen kansainvälisessä palveluyhteiskunnassa. Loppuraportti. 2006. Helsinki: Elinkeinoelämän keskusliitto.

Pohjanpää, K., Niemi, H. & Ruuskanen, T. 2008. Osallistuminen aikuiskoulutukseen. Aikuiskoulutustutkimus 2006. Koulutus 2008. Helsinki: Tilastokeskus.

Purtilo-Nieminen, S. 2009. Tie yliopistoon – Narratiivinen tutkimus avoimen yliopiston väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi hakeutuneista. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

Rinne, R. 2003. Elinikäisen oppimisen retoriikka ja koulutuspolitiikka. Teoksessa P. Sallila (toim.) Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 219–246.

Rinne, R., Jauhiainen, A., Tuomisto, H., Alho-Malmelin, M., Halttunen, N. & Lehtonen, K. 2003. Avoimen yliopiston opiskelija – kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuvaan. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu A: 200.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22–56.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto. Oulun opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja.

Simmons, D. & Pedersen, C. 2006. HRD: The shapes and things to come. *Journal of Workplace Learning* 2 (18), 122–134.

Simpson, R. 2000. A voyage of discovery or a fast track to success: men, women and MBA. *The Journal of Management Development* 19 (9), 764–782.

Sturges, J., Simpson, R. & Altman, Y. 2003. Capitalising on learning: an exploration of the MBA as a vehicle for developing career competencies. *International Journal of Training and Development* 7 (1), 53–68.

Tulimaa, S. 2003. Verkostoitumisen vaikutukset naisyrittäjiin ja yritystoimintaan Ouluseudun naisyrittäjäprojektin näkökulmasta. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Tuomi, L. 2006. Kasvuyrityksen avainhenkilöstö ja osaamisen kehittäminen. Teoksessa J. Halttunen, T. Toivola, L. Tuomi & E. Varamäki (toim.) Tulevaisuuden yrittäjä. Tutkittuja näkökulmia kasvuun ja menestykseen. Helian julkaisusarja A24. Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulu, 114–131.

Tuomi, L., Toivola, T., Varamäki, E. & Halttunen, J. 2006. Johtopäätökset. Tulevaisuuden yrittäjä – kohti uudistuvaa yrittäjyyttä. Teoksessa J. Halttunen, T. Toivola, L. Tuomi & E. Varamäki (toim.) Tulevaisuuden yrittäjä. Tutkittuja näkökulmia kasvuun ja menestykseen. Helian julkaisusarja A24. Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulu, 250–252.

Tuomisto, J. 2003. Elinikäisen oppimisen toinen sukupolvi – unohtuiko jotain? Teoksessa P. Sallila (toim.) Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 49–83.

Uhmavaara, H., Niemelä, J., Melin, H., Mamia, T., Malo, A., Koivumäki, J. & Blom, R. 2005. Joutaako työ? Joustavien työjärjestelyjen mahdollisuudet ja todellisuus. Työpoliittinen tutkimus 277. Helsinki: Työministeriö.

Uljens, M. 1989. Fenomenografi – forskning om uppfattningar. Teori, forskning, praktik. Lund: Studentlitteratur.

Uljens, M. 1991. Phenomenography – A qualitative approach in educational research. Teoksessa L. Syrjälä & J. Merenheimo (toim.) Kasvatustutkimuksen laadullisia lähestymistapoja. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 39, 80–107.

Vainio-Korhonen, K. 2001. Suomalaisen naisyrittäjän historia – ruokaa, vaatteita ja hoivaa. Aikuiskasvatus 21(2), 133–141.

Viitala, R. 2009. Henkilöstöjohtaminen Strateginen kilpailutekijä. Helsinki: Edita.

Ylikerälä, J. 2006. Yrityshautomokokemuksen vaikutukset tradenomiopiskelijan yrittäjäuran syntyyn ja kehittymiseen. Teoksessa J. Halttunen, T. Toivola, L. Tuomi & E. Varamäki (toim.) Tulevaisuuden yrittäjä. Tutkittuja näkökulmia kasvuun ja menestykseen. Helian julkaisusarja A24. Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulu, 72–91.

Ylinen, A. 2004. Pienyrittäjien oppimistarpeet sekä oppiminen heidän itsensä kokemana. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta Julkaisuja N:o 141. Licensiaattitutkimus.

Yrittäjyyskatsaus 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 25/2008.

Yrjönsuuri, R. & Yrjönsuuri, Y. 1994. Opiskelun merkitys. Helsinki: Yliopistopaino.

LIITTEET

Liite 1 / Taustatiedot teemahaastattelua varten

Outi Niemelä
KTK / Kasvatustiede
Lapin yliopisto
Kevät 2010

Pro gradu -tutkimus: Opiskelun merkitys naisyrittäjän arjessa

Haastateltavan taustatiedot

Nimi:

Ikä:

Perhe:

Koulutus:

Muut opinnot:

Työ:

Yritys:

Liite 2 / Haastattelurunko

Pro gradu -tutkimus: Opiskelun merkitys naisyrittäjän arjessa

Haastatteluteemoihin liittyviä kysymyksiä (omaan käyttöön)

Koulutukseen hakeutuminen

- Mikä sai sinut kiinnostumaan opiskelusta?
- Miksi olet hakeutunut fMBA-koulutukseen?
- Oletko aiemmin opiskellut työn ohessa?
- Miksi silloin hakeuduit ko. koulutukseen?

Opiskelun tavoitteet

- Millaisia tavoitteita sinulla on opiskelun suhteen?
- Miksi opiskelet?
- Mitä odotat koulutukselta?

Motivaatio

- Mikä sinua motivoi opiskelemaan?

Opintojen sujuminen

- Miten opinnot ovat sujuneet?
- Miltä fMBA teoriapainotteisena koulutuksena on tuntunut?

Oma jaksaminen

- Miten koet voineesi yhdistää työn, koulutuksen ja muun elämän?
- Mikä auttaa jaksamaan?
- Mikä vie voimia?

Kokemukset opiskelusta

- Miten koet osallistumisen fMBA-koulutukseen?
- Millaisia kokemuksia sinulla on opiskelusta yleensä?
- Mitä opiskelu vaatii?
- Mitä se antaa?
- Mitkä tekijät helpottavat opiskelua?
- Mikä on vaikeaa?

YHTEENVETONA Gradun aiheena ”Opiskelun merkitys naisyrittäjän arjessa”

- Mitä opiskelu sinulle merkitsee?

Liite 3 / Aineiston analyysi vaiheittain

Pro gradu -tutkimus: Opiskelun merkitys naisyrittäjän arjessa

Vaihe 1

Haastatteluista löytyneitä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miksi tutkimushenkilöt hakeutuivat opiskelemaan?

- MBA-koulutuksen arvostus
- tutkinto, muodollinen pätevyys
- itsensä kehittäminen, oman pääoman kartuttaminen, varmempi olo
- yrityksen kehittäminen
- yrityksen kilpailukyvyn kasvattaminen: uutta puhtia ja näkökulmaa
- ajan tasalla pysyminen
- laajempi kuva asioista
- halu oppia uutta, halu tietää, oppiminen
- ikuinen opiskelija
- ammatillinen osaaminen, ammattitaidon päivittäminen
- saada tietoa, syvällisempää tietoa, analyttisempää otetta
- saada meriittiä tutkinnon kautta
- pitkäaikainen haave
- koulutuksen kautta mukana yhteiskunnassa
- halu ymmärtää asioita
- mahdollisuuksia tulevaisuuteen

2. Mitä hyötyä he kokevat opiskelusta olevan?

- laaja näkemys liiketoimintaan
- strategisuus, laajempi pohja asioille
- yhteisöllisyys, verkostoituminen, sosiaaliset kontaktit
- kokemusten vaihtaminen, erilaisia näkökulmia, vinkkejä
- uusia ajatuksia, oivalluksia, uusia ratkaisumalleja
- yrityksen kehittäminen opiskelutehtävien kautta
- soveltaminen ja peilaaminen omaan yritykseen
- henkinen pääoma, itsetunto, tajunnan laajentuminen, itsevarmuus
- vireyttä, jaksamista työn tekoon, energiaa ja voimavaroja
- katko työn tekemiseen, henkireikä, arkirutiinin pysäyttäminen
- yrityksen imagon ja brändin vahvistaminen
- oman osaamisen vahvistuminen
- saa tutkinnon, oppiarvon
- akateeminen sisältö
- apu hankalaan työtilanteeseen

3. Mitkä tekijät kannustavat heitä opiskelemaan?

- opiskelupäivät ja luennot
- koulutuksen sisältö
- itsekuri, sitoutuminen, priorisointi
- organisointi, aikatauluttaminen, suunnittelu
- työn tekoon tottuminen
- opiskelukaverit: yhdessäolo, keskustelut, tsemppaus, avoimuus, luotettavuus, hyväksyminen, yhteishenki, välittäminen
- oma tahti
- käytäntö ja kokemus, yrittäjäyys
- tiedotus toimii
- suoritettut tehtävät, palaute
- yrityksen tilanne ja siihen saatu hyöty
- mahdollisuus opiskeluun
- tyytyväisyyden tunne

4. Mitkä tekijät haittaavat tai estävät heidän opiskeluaan?

- kirjallisuuden työstäminen, paljon luettavaa
- yrityksen tilanne – työt menevät edelle
- ajan käyttö, kiire
- stressi tekemättömistä tehtävistä
- perheestä vastustusta
- jotkin tehtävät isommille yrityksille
- elämäntilanne, keski-ikäisen naisen elämä

5. Muita mainittuja opiskeluun liittyviä asioita:

- pääsee vähän tuulettumaan
- opiskelu on oma juttu
- nyt enempi aikaa itselle
- nyt opiskelu liittyy työhön, mutta toive harrastukseen liittyvästä opiskelusta

Vaihe 2

Haastateltujen vastauksista löytyneet teemat:

Koulutus

- MBA-koulutuksen arvostus
- tutkinto, muodollinen pätevyys
- ajan tasalla pysyminen
- laajempi kuva asioista
- halu oppia uutta, halu tietää, oppiminen
- saada tietoa, syvällisempää tietoa, analyttisempää otetta
- koulutuksen kautta mukana yhteiskunnassa
- laaja näkemys liiketoimintaan
- halu ymmärtää asioita
- saa tutkinnon, oppiarvon
- akateeminen sisältö
- opiskelupäivät ja luennot
- koulutuksen sisältö
- tiedotus toimii
- suoritettut tehtävät, palaute
- kirjallisuuden työstäminen, paljon luettavaa

Työ

- yrityksen kehittäminen
- yrityksen kilpailukyvyn kasvattaminen: uutta puhtia ja näkökulmaa
- strategisuus, laajempi pohja asioille
- yrityksen kehittäminen opiskelutehtävien kautta
- soveltaminen ja peilaaminen omaan yritykseen
- yrityksen imagon ja brändin vahvistaminen
- apu hankalaan työtilanteeseen
- käytäntö ja kokemus, yrittäjäyys
- yrityksen tilanne ja siihen saatu hyöty
- yrityksen tilanne – työt menevät edelle
- ajan käyttö, kiire
- jotkin tehtävät isommille yrityksille

Itse (eli henkilökohtainen taso)

- itsensä kehittäminen, oman pääoman kartuttaminen, varmempi olo
- ammatillinen osaaminen, ammattitaidon päivittäminen
- saada meriittiä tutkinnon kautta
- pitkäaikainen haave
- mahdollisuuksia tulevaisuuteen
- henkinen pääoma, itsetunto, tajunnan laajentuminen, itsevarmuus
- vireyttä, jaksamista työn tekoon, energiaa ja voimavaroja
- katko työn tekemiseen, henkireikä, arkirutiinin pysäyttäminen
- oman osaamisen vahvistuminen
- itsekuri, sitoutuminen, priorisointi

- organisointi, aikatauluttaminen, suunnittelu (liittyy myös koulutukseen)
- työn tekoon tottuminen
- oma tahti
- tyytyväisyyden tunne
- stressi tekemättömistä tehtävistä
- perheestä vastustusta
- elämäntilanne, keski-ikäisen naisen elämä
- pääsee vähän tuulettumaan
- opiskelu on oma juttu
- nyt enempi aikaa itselle
- nyt opiskelu liittyy työhön, mutta toive harrastukseen liittyvästä opiskelusta

Yhteisöllisyys

- yhteisöllisyys, verkostoituminen, sosiaaliset kontaktit
- kokemusten vaihtaminen, erilaisia näkökulmia, vinkkejä
- uusia ajatuksia, oivalluksia, uusia ratkaisumalleja
- opiskelukaverit: yhdessäolo, keskustelut, tsemppaus, avoimuus, luotettavuus, hyväksyminen, yhteishenki, välittäminen

Osan asioista olisi voinut sijoittaa useammankin teeman alle hieman näkökulmasta riippuen.

Vaihe 3

Teemojen ja niiden sisältöjen järjestely kategorioiksi:

1. koulutuksen arvostus
2. tutkinto
3. ajan tasalla pysyminen
4. tiedon saanti
5. koulutuksen sisältö
6. yrityksen kehittäminen
7. itsensä kehittäminen
8. henkinen pääoma ja itsetunto
9. yhteisöllisyys ja sosiaalisuus
10. verkostoituminen

Vaihe 4

Yläkategoriat ja niiden alakategoriat:

Yläkategoria A. Koulutuksen sisällön merkitys
Alakategoriat A1. fMBA-koulutuksen liiketaloudellinen sisältö B1.1. Yrityksen kehittäminen A2. Tiedon saannin merkitys A3. Ajan tasalla pysyminen

Yläkategoria B. Koulutuksen arvostus
Alakategoriat B1. MBA-koulutuksen arvostus B2. Tutkinnon merkitys

Yläkategoria C: Yhteisön merkitys
Alakategoriat C1. Yhteisöllisyys ja sosiaalisuus C2. Verkostoituminen

Yläkategoria D. Opiskelun merkitys itselle
Alakategoriat D1. Itsensä kehittäminen D1.1. Henkinen pääoma ja itsetuntemus